

ОДБРАНА

www.odbrana.mod.gov.rs

Година XIII ■ Број 289 ■ 1. октобар 2017. ■ цена 100 динара ■ 1,20 евра

МИНИСТАР ОДБРАНЕ У БРИСЕЛУ И МОСКВИ

НАСТАВЉАМО ПОЛИТИКУ ВОЈНЕ НЕУТРАЛНОСТИ

ISSN 1452-2160
9771452216004

ВОЈНИЦИ-ПЕСНИЦИ

- 1) „Војник у служби сам
Енијалија, ратнога бога, ал' и
Музама ја верно служити
знам.”

Архилох (7. век пре н. е.)
хеленски ратник са острва Парос и
први европски песник који је у
поезију унео изразито лична
схватања.

- 2) „...Треба да певаш кад
пијеш, живот је кратак а
време лети.”

Цао Цао (155–220)
војсковођа/владар и песник.
Стихови из песме „Дуан ге сјинг”,
коју је написао уочи одлучујуће
битке за уједињење земље.

- 3) „...Јер Каин, љубави туђ, Авељу
рече:
Изиђимо у поље.

Оштро некако бистро течно
љубави је дело, врлину сваку
превазилази... Е да би се опет
саставили, и видели се опет,
љубављу се опет сјединили у
самом Христу Богу нашем...”
Св. Стефан Високи (1377–1427),
деспот српски. Стихови су из песме
„Слово љубве”, коју је ради
помирења упутио брату Вуку и
великашима, јер су одбегли у турску
војску.

- 4) „Што ћутиш, ћутиш,
Србине тужни? Протрљај очи!
Слава те зове, Слава те зове
на црно гробље: На оно
тужно Косово поље.

Грешнице тешки, тржи се,
тресни Ланцем о земљу!
Нек мине мрак!
Нек душман види, нек душман
чује, Да Срб још живи, да је
јунак!” Грешнице тешки, тржи
се, тресни Ланцем о земљу!
Нек мине мрак! Нек душман
види, нек душман чује, а Срб
још живи, да је јунак!”

Владимир Васић (1842–1865)
песник и официр. Рођен у Шапцу,
упокојио се у Лозници. Школовао се
у пруској војсци.

- 5) „...Па чуј, Србе, о почуј брате,
Ова патња нек је наук за те:
Изван себе тражићеш бадава

ГЕНЕРАЛШТАБ ВОЈСКЕСРБИЈЕ

УПРАВА ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ (Ј-1)

Ради објављивања „Збирке
родољубивих и војничких песама
активних и пензионисаних припадника
МО и ВС и чланова њихових породица”
расписује

ПОЗИВ

ЗА ДОСТАВЉАЊЕ ПЕСАМА

Услови писања:

- песме родољубивог садржаја, о
ратним временима и војничког
живота,
- песме не могу позивати на
мржњу, освету или вређати
друге вере и нације,
- највише до 10 песама,
- навести где и када су песме
настале, као и шта је био
повод/надахнуће за писање,
- да ли су песме већ објављиване
(где и када) и
- кратка биографија песника, са
адресом, бројем телефона и
мејлом.

Песме се достављају

до 20. 12. 2017. године

- актом,
на адресу:
Управа за људске ресурсе (Ј-1)
ГШ ВС, ул. Незнаог јунака 38,
11000 Београд
- РАМКО: sasa.jankovic@uljr.rs
- мејл: sasa.jankovic@vs.rs

Телефон за контакт: 064/59-13-290,
290-423, мајор Саша В. Јанковић

Само слога Србина спасава,
Тако Србу пише и на грбу...
Јован Драгашевић (1836–1915),
почасни ђенерал. Рођен је у
Пожаревцу, а умро у Нишу. Стихови
су из десетерачке песме „Јека од
гусала”.

- 6) „...Данас нама кажу, деци
овог века,
Да смо недостојни
историје наше,
Да нас је захватила западњачка
река,
И да нам се душе опасности
плаше...”

Милан Ракић (1876–1938) као
четник у одреду Војводе Вука
учествовао је у ослобађању
Приштине у Првом балканском
рату, где је пре рата био конзул.
Стихови из песме „На Газиместану”.

- 7) „...Отацбино моја најбоља,
најслађа,...
...Све ћемо ти дати јер све си
нам дала:
Песму мелодичну наш нам
језик даде,
Дала си нам радост, патње,
наде, јаде,
Болове и осмех, туга, идеала.”

Станислав Винавер (1891–1955)
у балканским ратовима и Великом
рату добровољац, потпоручник у
Ђачком батаљону. Од 1917, у
Петрограду, сакупљао добровољце
за Солунски фронт. Стихови су из
песме „Отацбини”. Написао је и
збирку песама „Ратни другови”.

- 8) „... Ниси пит’о старе своје,
па ти нога дрско гази,
овде наше чете стоје,
овуда се не пролази.”

Јанко Туфегџић (1907–1944),
мачвански песник и резервни
капетан војске Краљевине Југо-
славије. Стихови из песме „На
Церу”.

NAJPOŽELJNIJI PARTNER ZA KUPOVINU PUTEM ADMINISTRATIVNE ZABRANE

pa na...

6

**RATA
BEZ KAMATE**

UZ ADMINISTRATIVNU ZABRANU

KUPOVINOM NA 6 RATA BEZ KAMATE, SAMO ZA PRIPADNIKE VOJSKE I MINISTARSTVA ODBRANE uz administrativnu zabranu

Beograd, Arena - Bulevar Arsenija Čarnojevića 97a
Beograd, Banjica-Crnotravska 7-9
Beograd, Bulevar Vuk-Bulevar kralja Aleksandra 108-110
Beograd, Immo-Gandijeva 21
Beograd, Megastore BIG BG-Višnjička 84,
Beograd, Megastore DC-Jurija Gagarina 16,
Beograd, Stadion-Zaplanjska 32,
Beograd, Đeram-Bulevar kralja Aleksandra 168
Beograd, Požeška-Požeška 67a
Beograd, Ušće-Bulevar Mihajla Pupina 4
Beograd, Kids DC - Jurija Gagarina 16
Beograd, Outlet Diskont-Bulevar vojvode Mišića 10
Beograd, Outlet Galenika-Batajnički drum 1/1
Beograd, Outlet Banjica-Crnotravska 4
Beograd, Outlet Bulevar-Bulevar kralja Aleksandra 391
Beograd, Buzz BIG BG-Višnjička 84
Beograd, Buzz DC-Jurija Gagarina 16
Beograd, Buzz Knez-Knez Mihajlova 21
Beograd, Buzz Usce-Bulevar Mihajla Pupina 4
Beograd, Champion Ušće - Bulevar Mihajla Pupina 4
Beograd, Extra Sports Borča-Shoppi Park, Zrenjaninski put bb
Beograd, Extra Sports NBG-Omladinskih brigada 100
Beograd, Run 'n More-Uzun Mirkova 10

Bačka Topola-Boljai Farkaša 2
Indija, Outlet-Vojvode Putnika bb
Jagodina, VIVO-Stevana Ivanovića bb
Kragujevac Plaza-Bulevar Kraljice Marije 56,
Kragujevac 3, Outlet- Dr. Zorana Đinđića 10
Kragujevac, BUZZ-Bulevar Kraljice Marije 56
Kikinda-Trg srpskih dobrovoljaca 30
Kraljevo 2-Trg srpskih ratnika 5
Kruševac 2-Mirka Tomića 26
Kruševac 3-Mirka Tomića 18
Leskovac-Trg revolucije 33
Loznica 2-Vojvode Mišića 1
Mladenovac-Brača Badžaka 2
Niš, Medijana-Bulevar Medijana 21
Niš, Forum-Obrenovićeva 42
Niš, BUZZ-Obrenovićeva bb
Novi Sad, Megastore BIG CEE-Sentandrejski put 11
Novi Sad, Centar-Zmaj Jovina 20
Novi Sad, Kids centar-Pozorišni trg 5
Novi Sad, BUZZ-Zmaj Jovina 2
Novi Pazar-Čerkez Mahala bb
Novi Pazar, BUZZ-28. Novembra bb
Obrenovac-Miloša Obrenovića 36

Pančevo-Miloša Obrenovića 12
Požarevac-Trg oslobođenja 1,
Ruma-Glavna 141
Smederevo-Karađorđev dud E2
Sombor-Kralja Petra I, broj 12
Sombor 2-Kralja Petra I, broj 32
Subotica-Ulica Rudić br.1
Subotica, Megastore-Segedinski put 88
Šabac-Zapadna transversala 4,
Čačak-Skadarska 12
Zrenjanin, BUZZ-Bagljaš zapad 5, objekat 2,
Piot, Extra Sports-Dragoševa bb
Užice-Trg partizana 1
Užice 2-Dimitrija Tucovića 99
Valjevo-Pop Lukina 1
Valjevo 2-Uzun Mirkova 2B
Vranje-Kralja Stefana Prvovenčanog 115
Zaječar 2-Trg oslobođenja 20
Zlatibor- Tržni Centar Zlatibor 31315, 4607/6 KO Čajetina
Zrenjanin-Bagljaš zapad 5, objekat 2

SPORTVISION.RS

email: obustave@sportvision.rs

CALL-CENTER-BESPLATNI-POZIV
0800-003-004

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране и Војске Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Ратника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Стевица С. Карапандин, пуковник

Главни и одговорни уредник

Владимир Почуч, потпуковник

Заменик главног уредника

Александар Петровић, капетан

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић

Новинари

Сања Анђелковић
Владимир Вјештић
Миријана Крстовић, поручник
Биљана Миљић

Стални сарадници

др Себастијан Балаш, др Славиша Влацић,
Милосав Ц. Ђорђевић, др Милан Мијалковски,
др Зоран Миладиновић, др Миљан Милкић,
Будимир М. Попалић, Милош Стругар,
Никола Остојић, Александар Радић, Бојан Рајић,
Влада Ристић, Милена Милетић, Александар Киш,
Драгана Барјактаревић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник)
Станислава Струњаш (техничка уредница)

Фотографија

Даримир Банда, Душка Стефановић, Јово Мамула
(фото-репортери)

Језички редактори

мр Наташа Николић, Слађана Мирчевски,
Јелица Живановић

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Татјана Шућин

Документација

Горан Станковић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3201-728; 23-728; 3349-536

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

Продаја 3201-810; 3241-254; 23-810

ТЕЛЕФАКС 3241-258

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19
odbrana@mod.gov.rs
redakcija@odbrana.mod.gov.rs
www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РЦ
месечно 160 динара. За претплатнике преко
Поштанске штељонице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 289

ЗАСТАВНИ
ВОД

Снимио
Игор САЛИНГЕР

СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ
„АРСЕНАЛ – 103“

Савремено наоружање
код нас и у свету

Састанци министра одбране
са представницима
НАТО-а и ОДКБ

НАСТАВЉАМО
ПОЛИТИКУ ВОЈНЕ
НЕУТРАЛНОСТИ

Тактичке вежбе
са бојним гађањем
РЕЗЕРВИСТИ
НЕ ШТЕДЕ
МЕТЕ

Мултинационална вежба
Речних јединица Србије и
Мађарске "Iron cat 2017"

СНАЖНА БРАНА
ЗА КРИЈУМЧАРЕ

Мултинационална
командно-штабна вежба
„Сајбер Тесла 2017“

ОДБРАНА
ИНФОРМАЦИОНОГ
ПРОСТОРА СВЕ
ЗНАЧАЈНИЈА

У овом броју...

10 Академик Василије Крестић

ИСКУШЕЊА
УБРЗАНОГ
ВРЕМЕНА

26 Употреба комерцијалних
беспилотних летелица

ЕРА НОВИХ
БЕЗБЕДНОСНИХ
ПРЕТЊИ

30 Драгана Митровић,
професор Факултета
политичких наука

ОПАСНИ
ПИНГ ПОНГ
НА 38. ПАРАЛЕЛИ

34 Новосадске касарне (3)

ПОНОС
СРПСКЕ
АВИЈАТИКЕ

38 Означавање војних објеката
и просторија у српској
и југословенској војсци

СЛОВО
ПРОПИСА

Припадници Првог и Другог речног одреда Речне флотиле и Првог пука за разминирање Оружаних снага Мађарске извели су на Дунаву, од 1274. до 1276. пловног километра, у рејону Баноштор – Черевих – Черевихка ада, мултинационалну тактичку вежбу у блокади и контроли унутрашњих пловних путева у услови-ма актуелних изазова и претњи безбедности у региону под називом „Гвоздени ма-чак 2017“. Окосницу вежбе, којом је руководио капетан фрегате Ромео Грбовић, командант Првог речног одреда Речне флотиле, чинило је планирање, организовање и извођење заједничких дејстава на води усмерених нарочито на спречавање кријумчарења људи и трговине људима и, у том смислу, стављање на испит достигнутог нивоа интероперабилности речних састава две војске суседних земаља. Кроз четири секвенце и двадесет девет фаза српски и мађарски морнари, сврстани у заједнички одред под називом „Дунав“, приказали су низ предвиђених и прописаних процедура приликом контроле и блокаде унутрашњих пловних путева, као и могућег деловања приликом непредвидивог понашања кријумчара.

Поред вежбе српских и мађарских морнара, објектив магазина „Одбрана“ забележио је и мултинационалну командно-штабну вежбу „Сајбер Тесла 2017“. Учесници вежбе, припадници Министарства одбране и Војске Србије, већином из Управе за телекомуникацију и информатику, републичких државних органа, надлежних за информациону безбедност Србије, и Националне гарде Охаја били су стационирани на две локације, у Горњем Милановцу и Колумбусу у Охају, што је на свој начин усложавало реализацију веома амбициозно и опсежно планираних задатака. Према сценарију, планирано је да Тим за одговор на безбедносне инциденте у информационом (сајбер) простору, смештен у Милановцу и Колумбусу, синхронно и јединствено реагује на неколико напада, од којих су посебно издвојена три: дистрибуирани напад ускраћивања услуга, измена садржаја на интернет презентацији и фишинг напад с дистрибуцијом малвера.

Током протекле две недеље на полигонима Војске Србије обучавали су се и резервисти. Након вишедневне обуке у сремскомитровачкој касарни и полигонима у њеној непосредној близини, припадници резервног састава 2. механизоване чете 16. механизованог батаљона Прве бригаде Копнене војске обрели су се на Аутоматизованом тенковском стрелишту „Орешац“, где су механизовани водови извели тактичке вежбе са бојним гађањем. У десетак дана пред излазак на терен савладана је тематика индивидуалне и колективне обуке. Стални чланови борбених возила пешадије БВП М80А, командири, возачи, оператори-нишанције и искрцни део – стрелци, пушкомитраљесци и снајперисти – понављали су и утврђивали знања стечена на служењу војног рока, али и стицали нова, претачући их упорним вежбањем у вештине.

Пажњи читалаца препоручујемо и два интервјуа која доноси најновији број нашег магазина. Академик Василије Крестић, пензионисани професор Филозофског факултета и директор Архива Српске академије наука и уметности, једно од највећих имена у плејади савремених српских историчара, говори о последицама катаклизми кроз које смо пролазили, ратовима, санкцијама и идеолошким сукобима, „партизанству и четништву“ и свему осталом што нас је довело до тога да се споро прилагођавамо захтевима епохе у којој живимо.

Колико је, пак, у глобалном смислу опасна криза на Корејском полуострву за „Одбрану“ говори Драгана Митровић, професор Факултета политичких наука, руководиоцац и оснивач Центра за студије Азије и Далеког истока ФГН. ■

МИНИСТАР ВУЛИН ПРИМИО ДЕЛЕГАЦИЈУ AISE

Министар одбране Александар Вулин примио је 26. септембра делегацију Агенције за спољну безбедност и информације Републике Италије (AISE), коју је предводио заменик директора Агенције генерал-потпуковник Луђано Карта. На састанку се разговарало о проблему миграција и борби против тероризма на медитеранској и балканској рути, као и о опасностима које миграциони токови носе, будући да се користе за инфилтрацију потенцијалних терориста. Министар Вулин посебно је захвалио на ангажовању италијанског контингента у мисији КФОР, који је знатно допринео очувању српске културне баштине и обезбедио сигурније окружење за српски народ на Косову и Метохији. ■

САРАДЊА У ОБЛАСТИ ОДБРАНЕ СА САД

Састанак министра одбране Александра Вулина и амбасадора Сједињених Америчких Држава Кајла Скота одржан је 20. септембра. Саговорници су током састанка констатовали висок степен развоја сарадње у области одбране, која се дефинише и усмерава у складу са обостраним интересима. Министар одбране нагласио је значај међународне војне сарадње коју Србија, као војно неутрална држава, негује са страним партнерима, и у оквиру које односи са САД заузимају једно од најважнијих места. Амбасадор САД оценио је да актуелна сарадња бележи вишегодишњи континуитет високог броја активности које доприносе развоју капацитета обе стране. ■

ДУГА И УСПЕШНА САРАДЊА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Министар одбране Александар Вулин боравио је 19. септембра у Бањалуци, где се састао са председником Републике Српске Милорадом Додиком, министром индустрије, енергетике и рударства Петром Ђокићем, те обишао предузеће „Космос“. Вулин и Ђокић састали су се са директорима предузећа из области наменске индустрије и разговарали о моделима успостављања снажније сарадње Републике Србије и Републике Српске у тој области. Он је нагласио да су политички односи веома добри и да економија мора да их следи. ■

ОТВОРЕН КОНГРЕС БАЛКАНСКОГ КОМИТЕТА ВОЈНЕ МЕДИЦИНЕ

Двадесет други конгрес Балканског комитета војне медицине отворен је 25. септембра у хотелу „Crowne Plaza“ у Београду. На четвородневном скупу учествовали су представници Србије, Албаније, Бугарске, Грчке, Румуније и Турске. Конгрес Балканског комитета војне медицине одржава се сваке

године у другој земљи, а Србија је била домаћин и стекла драгоцену искуства у организацији 17. конгреса. На маргинама Конгреса одржан је 41. постконгресни састанак шефова војномедицинских служби, који је био прилика да се дефинишу даљи кораци у унапређењу регионалне војномедицинске сарадње. ■

РЕПУБЛИКА СРБИЈА ЧУВА И БРИНЕ О ДЕЦИ

Министар одбране Александар Вулин присуствовао је 21. септембра предаји школске опреме коју је Амбасада САД донирала, као део пројекта „Подршка формалном образовном систему Србије у одговору на избегличку кризу“, Основној школи „Бранко Пешић“ у Земуну. Том приликом дониране су две паметне табле, два пројектора и шест лаптопова. Осим тога, 130 деце избеглица и локалне деце уписаних у школу „Бранко Пешић“ добило је школске торбе. Министар Вулин нагласио је да ће држава водити рачуна о здрављу и добробити свих људи који се налазе на простору Републике Србије, без обзира на то да ли су наши држављани или су дошли однекуд. ■

ГЕНЕРАЛ ДИКОВИЋ НА ВЕЖБИ „ЗАПАД 2017” У РУСИЈИ

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић боравио је претходне недеље у Руској Федерацији, где је 19. септембра на полигону „Лужскиј” присуствовао извођењу вежбе руске и белоруске војске „Запад 2017”.

Генерал Диковић сусрео се са начелником Генералштаба Оружаних снага Руске Федерације генералом армије Валеријем Герасимовим и командантом Западног војног

округа, који је носилац реализације вежбе с руске стране, генерал-пуковником Андрејем Валеријевичем Картаполовим.

Начелник Генералштаба Војске Србије захвалио је генералу Герасимову на помоћи Русије у опремању наше војске, додајући да ће Војска Србије наставити да развија своје способности у сарадњи са свим партнерским државама, као што је Руска Федерација. ■

ВОЈНИЦИ И КАДЕТИ ПОЛОЖИЛИ ЗАКЛЕТВУ ОТАЏБИНИ

Војници на добровољном служењу војног рока генерације „септембар 2017”, кадети Војне академије и ВМА и слушаоци Класе резервних официра положили су заклетву отаџбини 22. септембра у центрима за обуку Војске Србије.

Свечаном чину полагања заклетве у сомборској касарни „Аеродром” присуствовали су државни секретар Министарства одбране Александар Живковић и командант Команде за обуку генерал-потпуковник Ђокица Петровић, који је поручио да је „одбрана отаџбине на овим просторима одувек представља свету дужност, право и част”. Чин полагања војничке заклетве одржан је и у касарнама „Војвода Живојин Мишић” у Ваљеву и у „Војвода Петар Божовић” у Лесковцу. ■

КОМАНДАНТ РВ И ПВО У ПОСЕТИ ИТАЛИЈИ

Командант РВ и ПВО генерал-мајор Ранко Живак боравио је крајем септембра у Италији, где је разговарао са командантом Ваздухопловних снага Италије генерал-потпуковником Енцом Вечарелијем. Генерали су разговарали о перспективама билатералне сарадње с тежиштем на областима обуке, ваздушног транспорта, трагања и спасавања и заједничких вежби. ■

СТРАНИ ВОЈНИ ПРЕДСТАВНИЦИ У ТЕХНИЧКОМ ОПИТНОМ ЦЕНТРУ

Страни војни представници акредитовани у Србији посетили су 27. септембра Центар ТОЦ-а за испитивање наоружања и војне опреме „Никинци”.

Гостима је приказан филм о ТОЦ-у, одржана кратка презентација процеса испитивања и приказ испитивања у реалном времену путем видео-линка а приказани су и испитно-мерна опрема коју ТОЦ користи при испитивању средстава наоружања и војне опреме и стална изложба наоружања и војне опреме предузећа „Југоимпорт – СДПР”. ■

ОБЕЛЕЖЕН ДАН СЛУЖБЕ ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈА И ДАН БРИГАДЕ ВЕЗЕ

У Касарни „Бањица” у Београду свечано је обележен Дан службе телекомуникација и Дан Бригаде везе – 20. септембар.

Начелник Одељења за телекомуникационо-информатичко обезбеђење у Управи за телекомуникације и информатику пуковник Влатко Курај и командант Бригаде везе пуковник Љубиша Ђоловић подсетили су у својим обраћањима на бројна достигнућа у претходних годину дана.

Празник се слави у спомен на дан када је 1916. године престолонаследник Александар Карађорђевић одобрио Уредбу о војном телеграфу, којом су успостављене основе организације рода везе у српској војсци. ■

САСТАНЦИ МИНИСТРА ОДБРАНЕ СА ПРЕДСТАВНИЦИМА НАТО-А И ОДКБ

НАСТАВЉАМО ПОЛИТИКУ ВОЈНЕ НЕУТРАЛНОСТИ

Република Србија нема намеру да постаје члан ОДКБ, као што нема намеру ни да постане члан НАТО-а – поручио је министар Вулин

Министар одбране Александар Вулин састао се претходних дана са представницима НАТО-а у Бриселу и ОДКБ у Москви. У седишту НАТО-а у Бриселу састао се са заменицом генералног секретара НАТО-а Роуз Готемилер и помоћником генералног секретара НАТО-а за инвестиције у области одбране Камилом Грандом, а у Москви са генералним секретаром Организације договора колективне безбедности (ОДКБ) генерал-пуковником Јуријем Хачатуровим.

У разговору са Роуз Готемилер размењена су мишљења о политичко-безбедносној ситуацији у региону, као и о актуелним питањима сарадње под окриљем Програма „Партнерство за мир“ и сарадње Војске Србије са снагама КФОР-а. На састанку, одржаном у седишту ОДКБ, разматране су могућности и перспективе будуће сарадње и размењени ставови о актуелној безбедносно-политичкој ситуацији у региону и свету.

Подршка и разумевање позиције Србије у региону

Министар Вулин захвалио је Роуз Готемилер на напорима које чини на укупној стабилизацији безбедносног

стања, као и на подршци и разумевању позиције Републике Србије у региону и шире.

– Још једном сам поновио нашим домаћинима да Србија није заинтересована да постане члан НАТО-а, као ни било којег другог војног савеза, да ће наставити са политиком војне неутралности, али да ћемо водити рачуна да нашу сарадњу са НАТО-ом кроз „Партнерство за мир“ унапређујемо, настављамо и да узимамо све корисно за нашу земљу и војску – изјавио је Вулин.

Током разговора са заменицом генералног секретара НАТО, министар одбране захвалио је и на учешћу НАТО у снагама КФОР и рекао да Србија никако не може да прихвати формирање војске Косова.

– Сматрамо то безбедносном претњом и великим проблемом за читаву регију, али снажно подржавамо КФОР и улогу НАТО савеза у њему и сматрамо да се улога КФОР-а ни на који начин не сме умањити и ни на који начин се на простору Косова и Метохије не сме осетити недостатак његовог утицаја – поновио је министар Вулин.

Госпођа Готемилер је посебно захвалила председнику Вучићу на храбрости с којом води Србију и с којом води унутрашњи дијалог када је реч о Косову и Метохији.

– Његова улога се веома цени и овде и сви веома поштују нашу позицију војне неутралности и наш став да

ћемо увек да водимо балансирану политику када су у питању однос према НАТО-у и било ком другом војном савезу – рекао је Вулин.

У одвојеном сусрету са помоћником генералног секретара за инвестиције у области одбране Камилом Грандом министар Вулин пренео је посвећеност наше земље у процесу нормализације цивилног ваздушног саобраћаја изнад Балкана. Нагласио је неопходност наставка даљих разговора усмерених на изналажење обострано прихва-

ни да постане члан НАТО-а, али има велику жељу да продубљује сарадњу са ОДКБ и свим њеним земљама чланицама. Све земље чланице ОДКБ подржавају принципијелну позицију Републике Србије када је у питању однос према Косову и Метохији и на томе сам наравно посебно захвалио. Што се тиче војне сарадње, договорено је да се сарадња продубљује, да се наставља на условима реципроцитета, на условима међусобног поштовања, поштовања међусобних интереса и наравно поштовања

тљивог решења у наведеном процесу, које треба бити засновано на Резолуцији Савета безбедности Уједињених нација 1244 и Војнотехничком споразуму. Такође, додао је да унапређење безбедности и контроле ваздушног саобраћаја на овом простору треба да буду приоритети у заједничком подухвату.

Захвалност за принципијелни став по питању КиМ

Министар одбране Александар Вулин састао се у Москви са генералним секретаром Организације договора колективне безбедности (ОДКБ) генерал-пуковником Јуријем Хачатуровим.

На састанку, одржаном у седишту ОДКБ, разматране су могућности и перспективе будуће сарадње и размењени ставови о актуелној безбедносно-политичкој ситуацији у региону и свету.

Министар Вулин је нагласио да Влада Републике Србије, Министарство одбране, председник Републике Србије и врховни командант Војске Србије Александар Вучић воде политику војне неутралности.

– Пренео сам нашим домаћинима из ОДКБ да Србија нема намеру да постаје члан ОДКБ, као што нема намеру

војне неутралности Републике Србије као нашег темељног и принципијелног спољнополитичког става – рекао је министар одбране.

Он је истакао да све земље чланице ОДКБ снажно подржавају такву политику Републике Србије и спремне су да заједно са нама раде на развијању наших односа.

– Влада Републике Србије жели да сарађује са свим пријатељима, жели да настави са истом политиком, баш као што жели да и у будућности своје знање стави на располагање другима. Разговарали смо о нашој сарадњи у области војног образовања, о заједничким активностима и сигурни смо да ћемо наставити тако и убудуће – поручио је министар Вулин.

Састанку су присуствовали и заменик генералног секретара ОДКБ Валериј А. Семериков, заменик Здруженог штаба ОДКБ генерал-пуковник Анатолиј Сидоров, амбасадор Републике Србије у Руској Федерацији Њ. Е. Славенко Терзић, начелник Управе за међународно-војну сарадњу Министарства одбране Србије капетан бојног брода Милан Коњиковац и изасланик одбране Републике Србије у Руској Федерацији пуковник Бумдир Гајић. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ
Снимео Антон АНТАНАСИЈЕВИЋ

АКАДЕМИК
ВАСИЛИЈЕ КРЕСТИЋ

ИСКУШЕЊА УБРЗАНОГ ВРЕМЕНА

Академик Василије Крестић, пензионисани професор Филозофског факултета и директор Архива Српске академије наука и уметности, један од најистакнутијих савремених српских историчара, говори о последицама катаклизми кроз које смо пролазили, ратовима, санкцијама и идеолошким сукобима, „партизанству и четништву“ и свему што нас је довело до тога да се, како истиче, споро прилагођавамо захтевима епохе у којој живимо.

☉ Професоре, многи који се данас баве српским националним питањем кажу да је највећи проблем с

којим се суочавамо ниска стојаћа наплативост, која прети да релативно брзо нестане као народ. Заговарајући ту тезу, они „десно“ оријентисани, кажу да нам „бели свет“ намеће многе „новошарије“, које „не пристају“ нашој традицији, и да мањевише директно раде о глави породици, као вековном темељу српског друштва?

– Из окружења долазе разни негативни утицаји, а Запад нам, под плаштом цивилизацијског напретка, намеће шаблоне понашања. Ипак, треба нагласити да смо ми, као нација, биолошки, политички или, ако хоће-

те, морално истрошени. „Испуцали“ смо се у ослободилачким борбама и ратовима, у тежњама да дођемо до простора који нам етнички припада. Живимо на турском геополитичком подручју. Веома смо страдали у тим ратовима, током великих напора који су трајали, ако занемаримо ранији период, од Првог српског устанка наопако. То су била страшна напрезања, па смо не само политички већ и биолошки истрошени. А, рецимо, Албанци, који су уз нас ту били, без неког значаја, сада наступају свом снагом, и то не само кад је реч о „биолошком“, него и о националном и државотворном питању. У време кад је тај набој

– Регион је бременит неразрешеним питањима, али не видим да је могуће другачије него залагати се за мир и рационално решавање свих проблема. С друге стране, пак, постоје озбиљне тежње за стварање велике Албаније, а ако иза те идеје стоје одређени моћни кругови са Запада, онда се плашим да ту нема рационалног решења – каже члан САНУ.

код нас спласнуо, опао. Уз то, геополитичке околности нам не иду на руку, савезника је, којима смо се некад дичили, мало, те нас све то скупа и даље слаби, растаче и разједињава.

О *Мора бити да неко решење постоји...*

– Признаћу вам да и ја живим у илузијама да ће се то изменити, али заиста не могу да претпоставим када. Чињеница јесте да су процеси у свету далеко убрзанији него што је то било раније, па се то преноси свуда и у све поре друштва. Данас више нема оних сила које су, као некада, могле да владају вековима. Подсетићу вас на Хабзбуршку монархију у време Карла V, Отоманско царство или Шпанију, која је била моћна у дугом периоду. Сада тога више нема. Због веома убрзаних технолошких процеса, пре свега, ствари се брже мењају. Што каже Гундулићев „Осман“: „Ко би гори тај доли устаје!“. На међународном плану историјски процеси су убрзани. Кина се буди, долази на велику сцену и евроазијска група држава, које постају веома значајан фактор, и може имати утицаја на нас, што је промена у односу на период пре десетак година, када је Америка била веома моћна униполарна сила. Технолошки развој веома убрзава те процесе данас и готово да не знате шта носи дан, а шта ноћ.

О *На којој сцени су нам пријатељи?*

– Бојим се да више не умемо ни да их нађемо, а ни задржимо. Упорно покушавамо с политиком коју је водио Броз, с тим „еквибризмом“, између Истока и Запада. Да лавирамо час лево, час десно. Међутим, није свако време за лавирање. Дође тренутак кад морате да се определите, да предвидите. Добро предвиђање је кључ добре политике, јер ако то погрешно чините, следе озбиљне последице. Ако седите на две столице на крају ће се обе измаћи и пропаћете. За предвиђање треба много мудрости и такта,

много проницљивости, али и много више одговорности него што ми имамо. Осим тога, треба и много више знања, а што мање импровизације, а бојим се да се наша политика добрим делом ослања на импровизацију. Чак и кад у јавно поље продре неко научно сазнање, из области геополитике или историје, неко наталожено искуство у нашем народу, бојим се да наши политичари касно реагују и са закашњењем то прихватају.

О *На шта конкретно мислите?*

– Узмите, на пример, колико смо дуго оклевали око речи геноцид, дакле да јасно кажемо да је над српским народом извршен геноцид. Или питање југословенске идеологије, као пример колико се споро ослобађамо неких идеја. Та идеологија нас је довела до катастрофе. Не кажем да југословенска идеја није била нешто полетно и значајно у време кад се појавила, нешто што је могло на балканском простору да обједини јужне Словене и да их унапреди. Али питање је кад је требало да дође до освежења и отржења и остављања те и такве југословенске политике. И данас, колико тешко се ослобађамо „југославизма“ и југоносталгије. Погледајте како су Хрвати то лако одбацили, иако су важили за творце „југославизма“ и југословенске идеје. Наравно, јасно је да је то с њихове стране била лажна и, такорећи, принудна идеологија, а ми ни данас с тим нисмо раскрстили, иако је одавно требало. Познато је да смо конзервативни и недовољно проницљиви за предвиђање.

О *Споменули сте да смо као народ истрошени, а да су народи на које смо упућени у великом националном и државотворном пољу. Може ли то нешто да промени пољитичка елита?*

– Елита мора да буде такозвани „горњи слој“ друштва, који зрачи, пун је знања и креативности, тако да ја не бих тако олако користио тај појам. А

кад је реч о истрошености, реч је о познатом феномену. Не само код нас, у целом свету долази до промена политичког система и до смена власти. Партије се с временом истроше. Дођу с много амбиција, обећавају, а онда нека обећања делимично испуне или не, али у сваком случају временом изгубе енергију коју су имале и пропадају на изборима. На исти начин се и нације, нажалост, троше, и ми смо, с тог становишта, како сам већ рекао, истрошена нација. Имајући тако бурну историју на трусном геополитичком подручју истрошили смо се.

О *И шта нам је сад чинити?*

– Сада је важно добро поставити дијагнозу, утврдити стање нације. Покушао сам то у једној студији, на двадесетак, тридесет страна, да елаборирам колико смо и у којим областима потрошени. За почетак, јасно је да смо изгубили вредносне критеријуме, а немамо ни људе који би могли да их успоставе. Влада стихија, па се онда руководимо идеалима који нам се допремају и увозе, а често су с тешким последицама по природу, менталитет, као и историјско биће нашег народа, те смо препуштени пропадању и у моралном смислу. Недостају нам елементи који су нас красили у ранијој прошлости. Очигледно, добрим делом смо их изгубили или, силом прилика, потиснули, и сматрам да се „то“ само угасило, јер „то“ не може да нестане, али је потиснуто током овог драматичног историјског периода кроз који пролазимо последњих двадесетак година.

О *Шта ваша студија још каже о стању нације? Како данас изгледа српско национално постојање?*

– Ви мени реците ко се тиме уопште данас бави?

О *Ви, прећосављам...*

– Да, али ја радим као историчар, а кога то интересује! Ко брине о моралу у нашем друштву данас? О вредно-

сним критеријумима... Нико! А требало би да образовање над тим бди, значи Министарство просвете, па Српска православна црква, Српска академија наука и уметности, али и удружења попут Удружења књижевника Србије. У пракси о вредносним критеријумима брину неке невладине организације, од којих су многе финансиране споља, а неке баш и с мисијом да разарају наше вредносне критеријуме. Не може бити добро ако нам намећу да смо геноцидан народ. То је убијање душе у нашем човеку! Није само реч о ревизији историје, осмишљено се ради на блаћењу и изругивању српске нације, као виталне, здраве и моралне. А како се ми томе, односно, да ли се супротстављамо? И треба ли само извињавањем да покажемо како смо добри, уместо историјским чињеницама. Погледајте Сребреницу. Колико ту има контраверзи око броја погинулих и како се уопште десила. Недавно смо могли да чујемо португалског генерала који нам је неке битне ствари открио, а ми смо све унапред прихватили здраво за готово, јер су нам то наметнули Европа и Хашки трибунал.

○ Мислисте ли да имамо снаге да се суђорисџавимо џаквим уџицајима?

– Знам да не можемо у сваком тренутку да се супротставимо, али треба имати кичму и јасно рећи да се преко неких ствари не може прећи. И не сме се дозволити да неприхватање наметнутих поставки буде кочница за наш пут у Европску унију. Рецимо, ако не признамо да се у Сребреници десио геноцид. А видели смо недавно да су Бошњаци тражили да се у школама у Републици Српској учи да се у Сребреници догодио геноцид, иако знамо да је на волшебне начине тај број погинулих увећаван.

○ Прешџосџављам да се џогразу-мева да џрихвџаџаџе да се џамо догодио сџрашан злочин?

– Никако не желим да умањујем број жртава и злочин, али то да се Сребреница тумачи на такав начин да се Срби бескрупулозно осуде, без права на постављање питања, то је за мене више него страшно. Посебно је недозвољиво да такво тумачење прихватају и наши званичници. Упућива-

ње извињења је доказ одсуства достојанства и самопоштовања и да смо подложни притисцима. Знамо да смо мали и слаби и да не можемо свему одолети, али када је реч о кључним питањима ту не треба попуштати.

○ Како џроџумачџи све џо шџо нам се догађа џоследње две деценије, а не зађи у зону џеорије за-вере?

– Није реч о теорији завере, већ о чињеницама. Није тајна да нам Ватикан никад није био наклоњен, многим је и православље трн у оку, али не треба сметнути с ума ни то да смо у Римокатоличкој цркви, али и целом западном свету препознати као привезак Русије. Гледају нас као мале Русе и треба нас потискивати. Не треба никако заборавити ни читав низ људи који су нам радили о глави ради сопствених интереса. Мислим на Веслија Кларка, Мадлен Олбрајт, Кушнера или Вокера, који је недавно открио своје намере. Постоји, дакле, читав низ чињеница које вам потврђују да то није теорија завере, а једна од њих јесте и та да је на Косову и Метохији требало створити и војну базу „Бонстил“, што је веома конкретна ствар и политички циљ.

○ Да ли је џосџојао начин да избегнемо џај сценарио, који нас је у сваком смислу много кошџао?

– Бојим се да је било ко тада био на челу Србије, а не Слободан Милошевић и његова политичка гарнитура, коју не идеализујем, напротив, био сам један од оних који су се врло критички освртали, и о чему сам и написао текст „Зашто протестујем“, не би могао да изађе из те кризе која нам је наметнута. Била је то добро осмишљена политика с циљем да се разбије Југославија и да, као најбројнији, цех плате Срби, који су и нација која је најмање савитљива према интересима Запада. Били смо осуђени на то што нам се десило, а да ли смо одговарали на тај изазов на прави начин, мислим да нисмо, јер нисмо били дорасли, нити спремни.

○ Ви сџе се, као исџоричар, највише бавили Хрвџском.

– То што се десило између нас и Хрвата требало је очекивати и дедесетих, баш као и у Другом свет-

ском рату. Пратим хрватску историју и јасно је да Хрвати никада нису били наклоњени Србима. Увек су тежили да обнове своју државу, јер су више од осам стотина година били без ње и сматрали су да су Срби главни реметилачки фактор за остваривање тог циља, велике, етнички чисте Хрватске. Одувек су нас нападали због наводног великосрпства и хегемонизма, а, у ствари, јасно је да нема ниједног хрватског политичара који није био доследно посвећен поменутом националном циљу. Требало је, дакле, да схватимо да у њима никада нећемо имати правог партнера. Илузија је била да ће хрватски политичари схватити да је Југославија њихова држава, и тако, живећи у илузијама, дозволили смо да нам се деси тај страشان злочин у време Другог светског рата. То смо морали да предвидимо. Али ко је могао да предвиди да ће се према нама тако понашати Француска, или да Русија под Јељцином неће имати снаге да нам пружи било какву помоћ.

○ Поново у региону имамо несџабилносџи, а свакодневно слушамо и заџавиве изјаве. Србија насџуџа као факџор сџабилносџи, а изгледа да нас, овога џуџа, џако џреџознаје и међународна заједница.

– Регион је бременит неразрешеним питањима, али не видим да је могуће другачије него залагати се за мир и рационално решавање свих проблема. С друге стране, пак, постоје озбиљне тежње за стварање велике Албаније, а ако иза те идеје стоје одређени моћни кругови са Запада, онда се плашим да ту нема рационалног решења. Ми, с друге стране, стално подвлачимо да желимо мир, а шта то значи? Да треба да једноставно предамо Косово и Метохију? И каква је уопште цена мира данас? Такође, где ће се зауставити апетити оних који имају експанзионистичке намере? Да ли само у Бујановцу и Прешеву? Много је питања... Када говоримо о ситуацији у Босни и Херцеговини, поприлично је неразрешива, поготову ако Бошњаци инсистирају да по сваку цену осуде Србе као геноцидан народ и желе да у тој држави буду одлучујући чинилац и Србима

и Хрватима. Онда ту нема мира. Заиста не завидим нашим политичарима на ситуацији у којој се налазе, али и даље мислим да све зависи од интереса великих сила, јер сувише смо мали и слаби да бисмо сами могли да обезбедимо мир у региону.

○ Како данас сјојимо сами са собом, јесмо ли превазишли ту идеолошку острашћеност или се још увек делимо на јаршизане и чејнике, или „љошицевце“ и „недићевце“?

– Још се нисмо ослободили тих идеологија, оне постоје у одређеним круговима и довеле су нас до обрачуна унутар нације. Крајње је време да се то препусти историчарима, а да бивши политичари и следбеници титоистичке политике већ једном престану да гледају на то само идеолошки.

○ Питање је да ли ће њом процесу помоћи недавна рехабилитација Калабића, а пре њога и Драже Михаиловића...

– Кад је реч о рехабилитацијама, поставља се питање да ли заиста људе који су пострадали од једног недемократског режима треба рехабилитовати и с чисто правног становишта рећи – они нису имали правично суђење и ми их ослобађамо од те врсте одговорности. Друга је чињеница да ли су они, и у којој мери, окрвавили руке. То заиста заслужује посебну оцену и треба је препустити историчарима. Нужан је рационални приступ, једно је чисто право, а друго је кривична одговорност због евентуално почињених злочина. Често смо острашћени и задрти и тешко водимо пристојан разговор о тим темама, све се обично брзо претвара у свађу и раскол.

○ Више од три деценије сте у Архиву Српске академије наука и уметности. Какво благо чува ња устјанова?

– Архив је основан 1841. године, када и друштво Српске словесности, што је, заправо, и почетак рада будуће Академије. Задатак му је, пре свега, да чува архивску грађу установе, али и академика који имају преписке и научне радове, те да скупља грађу од прворазредне научне вредности за историју српског народа, а, ако је могуће, и шире. Архив данас има једну од најбогатијих збирки старих рукописа, поседује и такозвану историјску збирку која је веома богата, баш као и етнографска и оријентална. Нисмо велики архив по обиму, али смо богати културним и историјским садржајем. ■

Владимир ВЈЕШТИЋ

ТАКТИЧКЕ ВЕЖБЕ СА БОЈНИМ ГАБАЊЕМ

РЕЗЕРВИСТИ НЕ ШТЕДЕ МЕТЕ

Након вишедневне обуке у сремскомитровачкој касарни и полигонима у њеној непосредној близини припадници резервног састава 2. механизоване чете 16. механизованог батаљона Прве бригаде Копнене војске обрели су се на Аутоматизованом тенковском стрелишту „Орешац”, где су механизовани водови извели тактичке вежбе са бојним гађањем

Ч десетак дана пред излазак на терен савладана је тематика индивидуалне и колективне обуке. Стални чланови борбених возила пешадије БВП М80А, командири, возачи, оператори-нишанџије и искрцни део – стрелци, пушкомитраљесци и снајперисти – понављали су и утврђивали знања стечена на служењу војног рока, али и стицали нова, претачући их упорним вежбањем у вештине.

У неколико дана боравка на стрелишту изведена су гађања из личног наоружања, припремна и школска гађања наоружањем оклопних јединица и бојна гађања механизованих одељења, а затим су уследиле тактичке вежбе са бојним гађањима механизованих водова.

Против ветра и врућине

Дува вршачким крајем сваки дан – кажу 25 сати од 24. Пре неки дан олуја са кишом, право невреме. Шаторе су, да не одлете, држале и старешине и војници. Средина је септембра, температура око 32 подеока, а у борбеном возилу пешадије, са затвореним поклопцима и мотором у раду, и којих десетак степени виша. На стрелишту са циљевима подно Велике и Мале Тоболице, омаленог јужнобанатског брега, узвисине, све је спремно за почетак вежбе и гађања. Чека се наређење командира механизоване чете поручника Немање Ђорђевића, руководиоца вежби и гађања, и сигнал за почетак.

Већ први пројектили испаљени из двадесетмилиметарског топа и кратки митраљески рафали из спрегнутог митраљеза наговештавали су да са резервистима неће бити шале. Погођене мете падале су једна за другом, а недуго са сасушене траве око њих почео је да се уздиже дим и појављују пламени језици.

Гађа се с кратких застанака, времена тек толико да нишанџије „дотерају“ кончаницу нишанске справе на циљ и испале пројектил.

Командант механизованог батаљона мајор Радоја Адамовић

Буде понеки и промашај, подбачај или пребачај. Ипак, то се поправља наредним испаљеним пројектилом. Све то под будним оком команданта батаљона мајора Радоја Адамовића.

– Сва лица из резервног састава ове јединице, сви из околине Срема који је и претходних година познат по веома добром одзиву на војну вежбу, и раније су војни рок служила у оклопним и механизованим јединицама, па није било никаквих потешкоћа током ове обуке – каже мајор Адамовић истичући задовољство садашњим одзивом и озбиљним, преданим радом целокупног састава.

– Ово је доказ да смо претходних дана урадили одличан посао. Имамо способну и обучену јединицу.

Ма, какви тешко!

Уследила је команда „са искрцавањем почињи“. Кроз отворена врата на БВП-у, излећу стрелци, пушкомитраљесци, снајперисти заузимајући погодан положај за отварање ватре. Нико не би рекао да се ради о тридесетогодишњацима. Крећући

Заменик командира механизоване чете резервни поручник Славко Бајић

се у скоковима, од положаја, до положаја ни они ни мало не заостају у погоцима од колега, нишанџија, сталних чланова посаде.

– Војници резервног састава су одлично оспособљени. Спреман сам да уз њих и са њима извршим сваки постављен задатак. – тврди заменик командира механизоване чете резервни поручник Славко Бајић, коме је ово десети боравак на војној вежби.

– Има оних који седе по кафићима и коментаришу позиве на војне вежбе на свој начин. Као што се види, ми знамо зашто смо овде.

– Ма какви тешко! – одговара наш питање војник Саша, са четири

војне вежбе „на конту” и додаје – односи између војника и старешина су одлични, другарство за пример. Јесте, помало тешко пада одвојеност од породице, деце, али и то се превазиђе уз свакодневан организован рад.

У десетак минута, колико траје програмирано гађање једног механизованог вода, од 36 постављених мета – циљева остао је тек по који непогођен. Ништа за то. Да се крене даље с покретом, да се јуриша, не би остао ниједан, сложни су сремскомитровачки резервисти.

– Иако је Прва бригада Копнене војске тежишно професионална и бави се обуком професионалних припадника,

резервни састав представља њен врло значајан део. Изузетно је значајно обучавати лица из резервног састава. Двадесет први век доноси изазове различитих врста и нема се баш толико времена да се јединице мобилишу, да се обучавају.

Према томе, имати припаднике резервног састава у одређеној кондицији, да могу да одговоре успешно на претње, да за кратко време обуку униформу и буду спремни за употребу, од изузетног је значаја – рекао је командант Прве бригаде Копнене војске бригадни генерал Жељко Петровић након извршених тактичких вежби са бојњима гађањима. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

МУЛТИНАЦИОНАЛНА ВЕЖБА РЕЧНИХ ЈЕДИНИЦА СРБИЈЕ
И МАЂАРСКЕ "IRON CAT 2017"

СНАЖНА БРАНА ЗА КРИЈУМЧАРЕ

Припадници Првог и Другог речног одреда Речне флотиле и Првог пука, за разминурање Оружаних снага Мађарске извели су на Дунаву, од 1274. до 1276. пловног километра, у региону Баноштор – Черевих – Черевихка ада, мултинационалну тактичку вежбу у блокади и контроли унутрашњих пловних путева у условима актуелних изазова и претњи безбедности у региону под називом „Гвоздени мачак 2017“

Окосницу вежбе, којом је руководио капетан фрегате Ромео Грбовић командант Првог речног одреда Речне флотиле, чинило је планирање, организовање и извођење заједничких дејстава на води усмерених нарочито на спречавање кријумчарења људи и трговине људима и, у том смислу, стављање на испит достигнутог нивоа интероперабилности речних састава две војске суседних земаља.

Кроз четири секвенце и двадесет девет фаза српски и мађарски морнари, сврстани у заједнички одред под називом „Дунав“, приказали су низ предвиђених и прописаних процедура приликом контроле и блокаде унутрашњих пловних путева, као и могућег деловања приликом непредвидивог понашања кријумчара.

Сценарио вежбе предвидео је како се, услед економских и мултиетничких проблема, као и

СЕДАМ ЗАЈЕДНИЧКИХ ВЕЖБИ

Прва заједничка вежба Речне флотиле и Првог пука за разминирање Оружаних снага Мађарске под називом "Iron cat" изведена је 2011. године на полигону код Титела, на реци Тиси. Након тога, под истим називом, и 2012. године у Варпалоти, на Дунаву у Мађарској. Следећих година вежба се сваке године одржавала наизменично у Србији и Мађарској, а садржај су чинила заједничка гађања бродским артиљеријским наоружањем. Овогодишња, седма по реду, с актуелном тематиком, имала је за циљ размену драгоцених искустава у примени тактика, техника и процедура у супротстављању кријумчарима.

19

Обале лево и десно срасле с густим врбацама, тополовом шумом и високим жбуњем. Готово идеални услови за оне који желе да илегално пређу државну границу.

О успостављању визуелног контакта са наилазећим трговачким бродом осматрач извештава команду одреда. На идентификацију брод одговара позитивно. У чамцу му прилази екипа за укрцај и контролу која, након кратке рутинске провере брода и посаде, допушта даљу пловидбу. С другог, иако најављеног брода, у једном моменту у воду се спушта чамац, а посада се понаша ван утврђених правила. С брода у воду скаче и неколико особа, а избацује се и некакав терет. На сцену ступају екипе за укрцај и контролу и трагање и спасавање. Рониоци спасавају мигранте из воде и прикупљају избачен терет намењен шверцу, а брод је у пратњи мађарског миноловца и српског вишенаменског брода, према поморском речнику, узапћен, односно спроведен.

У једној од ефектно приказаних секвенци трговачки брод одбија идентификацију, не зауставља се ни на испалењу сигналну ракету и топовски рафал упозорења. Штавише, с њега се отвара жестока ватра према припадницима заједничког одреда. И док бежећи с брода део криминалаца креће чамцем ка шумовитој обали, други део изазива пожар којим би обманули наше снаге. Долази до размене ватре. У сусрет му крећу и прилазе српски вишенаменски брод и мађарски миноловац који гасе настали пожар, омогућавајући екипи за трагање да се успне на брод и

корупције на свим нивоима друштва, из једне земље јавља повећан број миграната који теже да уђу на територију друге. Како је дуж граничног појаса подигнута заштитна ограда и појачана контрола уласка у земљу, мигрантима се намеће као једини могући улазак преко реке. Ту на сцену ступају организоване криминалне групе, које су ради кријумчарења миграната, трговине људима, шверца енергената, хране и осталих дефицитарних производа створиле заједничку мрежу и постају агресивније према снагама безбедности, не презајући све чешћој употреби ватреног оружја.

Проблем угрожености унутрашњег пловног пута је препознат и ту на сцену ступају припадници српско-мађарског одреда „Дунав“.

Јесења киша пада без престанка, креће и ветар који све више узбуркава површину Дунава обавијену прозирном измаглицом.

неутралише посаду. Са одметнутим члановима посаде кратку борбу на приобаљу води и речни десант искрцан из десантно-јуришног брода. Месту сукоба прилази и чамац са санитарском екипом која збрињава рањене и повређене. Након ефикасног окончања сукоба брод се приводи уз обалу, а заробљени криминалци предају граничној полицији.

Из минута у минут вежбе, коју су пратили капетан бојног брода Андрија Андрић, командант Речне флотиле, пуковник Атила Чурго командант Првог пука за разминирање Оружаних снага Мађарске и пуковник Горан Стаменковић начелник Одељења за обуку у команди Копнене војске, нижу се секвенца за секвенцом, фаза за фазом.

– Припадници Речне флотиле Војске Србије заједно са припадницима речних снага Оружаних снага Мађарске током вежбе извели су веома сложене задатке, од рутинског прегледа бродова, спречавања изласка бродова из зоне контроле, до борбених дејстава по терористичким групама, што тематиком представља квалитативну надградњу досадашње сарадње – истакао је капетан бојног брода Андрија Андрић.

Оцењујући вежбу веома успешном, пуковник Чурго рекао је како је на делу показано да посаде

УЧЕСНИЦИ ВЕЖБЕ

Са српске стране на вежби је учествовало 149 официра, подофицира и професионалних војника, два вишенаменска, један десантни, помоћни брод „Шабач“, четири гумена чамца и један речни пловни пристан из Првог речног одреда и два речна патролна брода и брод посебне намене „Козара“ из Другог речног одреда. Са мађарске стране учествовало је 30 официра, подофицира и војника са два речна миноловца, која су допловила из базе у Будимпешти. Извршавајући задатке извиђања вежбу је подржала и посада хеликоптера „газела“ из састава 204. ваздухопловне бригаде.

Руџинска контрола
пасаџе и брода

бродова и мешовита команда могу успешно радити заједно на чувању граница.

– У данашње време веома је важно контролисати и територију и границе које припадају нашим земљама. Све ово што смо данас видели уверило нас је да припадници две војске могу извести и у реалним ситуацијама – нагласио је пуковник Чурго.

Реализујући конкретне супозиције здружени српско-мађарски речни одред „Дунав“ приказао је завидну заједничку оспособљеност и одлучност у блокади и контроли унутрашњих пловних путева, висок ниво интероперабилности припадника две војске, као и хуманост у спасавању људских живота угрожених деловањем криминалних и шверцераких група.

На крају овогодишње заједничке вежбе српско-мађарских морнара уприличен је и дефиле свих учесника. Треба истаћи и како су Општина Беочин и месне заједнице Футога и Баноштора, као и Удружење жена Баноштора учесницима вежбе приредили срдчан дочек на везу у Баноштору, а међу понудама нашла се чак и чувена сремачка штрудла с маком. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

МУЛТИНАЦИОНАЛНА КОМАНДНО-ШТАБНА ВЕЖБА „САЈБЕР ТЕСЛА 2017”

ОДБРАНА ИНФОРМАЦИОНОГ ПРОСТОРА СВЕ ЗНАЧАЈНИЈА

У горњомилановачкој касарни Центра за обуку везе и информатике „Војвода Радомир Путник”, од 12. до 15. септембра, одржана је мултинационална вежба „Сајбер Тесла 2017” на тему „Одбрана телекомуникационо-информационог система од претњи у информационом простору”. Учесници вежбе, припадници Министарства одбране и Војске Србије, већином из Управе за телекомуникацију и информатику, републичких државних органа, надлежних за информациону безбедност Србије, и Националне гарде Охаја били су стационирани на две локације, у Гор-

Вишедневна вежба припадника Министарства одбране и Војске Србије и Националне гарде Охаја, у којој су учествовали и представници државних органа Републике Србије, надлежних за информациону безбедност, показала је да смо све ефикаснији у заштити државног информационог система

њем Милановцу и Колумбусу у Охају, што је на свој начин усложавало реализацију веома амбициозно и опсежно планираних задатака. Према сценарију, планирано је да Тим за одговор на безбедносне инциденте у информационом (сајбер) простору, смештен у Милановцу и Колумбусу, синхронно и јединствено реагује на неколико напада, од којих су посебно издвојена три: дистрибуирани напад ускраћивања услуга, измена садржаја на интер-

нет презентацији и фишинг напад с дистрибуцијом малвера. Било како било, реакција Тима на жесток и свеобухватан напад у сајбер простору требало је да буде у складу са стандардним процедурама везаним за те врсте напада, што је, пре свега, подразумевало њихово познавање. Општи циљ вежбе био је, осим упознавања са законским и другим стандардним процедурама, подизање способности Војске Србије за реаговање на сајбер претње и сарадња са државним органима у одговору на инциденте и претње.

Вежба показала способност

Да би се то и остварило у замисљеним оквирима требало је поста-

вити и неке посебне, националне циљеве, међу којима су истакнути унапређење инфраструктуре у Војсци за реализацију задатака при сајбер одбрани, размена информација и знања између Оружаних снага САД и Војске Србије у вези са информатичком безбедношћу, унапређење стандардних оперативних процедура у складу са Законом о информационој безбедности и повећање ефикасности надлежних органа у одбрани информатичког простора. Војничким речником речено, планирано је савлађивање неколико веома значајних наставних области, од организације командовања и руковођења у међународном сајбер окружењу, идентификовања критичних сервиса и ресурса и детектовања непријатељских активности, до спречавања противничког присуства на мрежи и савлађивања метода и поступака за реаговање на безбедносне инциденте у информатичком простору.

Тим за одговор на безбедносне инциденте био је суочен с нападом на инфраструктуру здравственог информационог система, односно ње-

гову телекомуникациону и рачунарску опрему, неовлашћеном променом садржаја званичне интернет презентације Министарства здравља и крађом тајних и осетљивих података, чиме је онемогућен приступ јавној рачунарској мрежи службе здравствене заштите и створена паника међу грађанима. Ефекат напада био је вишеструк, е-здравство није функционисало, здравствена заштита грађана је онемогућена, финансијско пословање здравствених институција угрожено, а политичка нестабилност због повећаног масовног незадовољства грађана све израженија. У таквим околностима наређено је да се напад сузбије и отклоне последице настале по безбедност информационог система. Државним службама надлежним за очување безбедности у сајбер простору требало је да помогну припадници властитих оружаних снага, у сарадњи са експертима савезничке војске.

Све то дешавало се на територији непостојеће „Беле земље“, која је годинама успешно развијала свој информациони систем, што је омогућило имплементацију електронских

сервиса усмерених ка грађанима и међусобну размену података између државних органа. Обезбеђено је стабилно функционисање ИКТ система од посебног значаја, информациона безбедност грађана и институција подигнута је на виши ниво, капацитети за борбу против високотехнолошког криминала су у сталном и динамичном порасту, баш као и број интернет корисника. У таквој ситуацији противник је сасвим неодговорно одлучио да се игра и провери стварно стање безбедности информационог система здравствене заштите у „Белој земљи“.

Јединствено дејство омогућава успех

Услед изненадног пораста броја напада, чак и на информациони систем финансијских институција, у одбрану сајбер простора нападнуте државе укључили су се сви. Од државних органа надлежних за безбедност информационог простора, попут снага МУП и БИА, преко Војске, до експерата савезничких снага, ангажованих на основу међународних уговора и развијене билатералне војне сарадње. Захваљујући јединству свих субјеката одбране, предузете су синхроне мере на повећању безбедности националног

информационог простора и остваривању континуитета функционисања телекомуникационог система од посебног значаја. Одбијен је напад на критичну инфраструктуру и неутралисани су ефекти угрожавања информационе структуре и сервиса. Обезбеђени су сви услови за функционисање информационог система здравства, али и система власти у нападнутој држави. Непријатељ је доживео пораз.

Анализирајући вежбу пуковник Влатко Курај, начелник Управе за телекомуникације и информатику Генералштаба ВС, рекао је да су припадници Војске Србије још једном показали да резултати постигнути на претходним међународним вежбама нису били случајни и да је њихово знање о безбедности информационог простора из вежбе у вежбу све боље и свеобухватније.

– Сајбер безбедности и одбрани информационог система покла-

НА ОПАСНОМ ТЕРЕНУ

Присуствујући вежби „Сајбер Тесла 2017“ министар одбране Александар Вулин изразио је задовољство резултатима које су припадници Министарства одбране и Војске Србије до сада постигли у заштити информационог простора.

– Све више се суочавамо са опасностима о којима до јуче нисмо знали готово ништа. Сајбер безбедност код нас је тема која није довољно развијена, није довољно заступљена, а за њу сви имамо одговорност. То је за нас потпуно нови изазов. Посебно се захваљујем представницима Националне гарде Охаја на дугогодишњој сарадњи и на искреној жељи и пожртвовању да нам пренесу знање и технологију, све оно што нам је потребно да бисмо ефикасно сачували своју земљу и свакодневни живот. Земља која није у стању да контролише свој информатички простор није суверена, није слободна. Земља којој неко други контролише информатички простор је земља која не може сама да доноси одлуке и која не може да обезбеди свакодневни живот својим грађанима. Србија то никада није ни била. Србија је суверена и слободна земља и таква мора и да остане. Ово је за нас потпуно ново поље. Поље које није регулисано ни законима, поље о коме не знамо довољно, али и поље у коме хоћемо да радимо и у коме се интензивно припремамо. Овакве вежбе нам много значе и у односу на прошлогодишњу резултати су за 30 одсто бољи. Сваке године ће бити још бољи јер ми добијамо обучене и квалитетне људе који ће своје знање примењивати и преносити даље. Зато је ова вежба од великог значаја за нас, она показује и значај Војске Србије у свакодневном животу. Овде су, поред осталих, представници МУП, БИА, дакле читав систем безбедности који мора да брине како да нас заштити – рекао је министар Вулин.

ња се све већа пажња и у свету и код нас. Прошле године извели смо сличну вежбу на којој смо приказали способности у области познавања и коришћења информационих технологија, процедура и поступака, али и указали на неопходност учествовања и других структура у систему одбране и безбедности. С обзиром на комплексност напада из сајбер простора потребно је јединствено деловање свих субјеката надлежних за одбрану критичних информационих система. Ове године, захваљујући знатно унапређеном планирању вежбе, али и ефикасном учешћу свих надлежних државних органа, постигнута су знатно бољи резултати. Све активности реализоване су плански, одговорно, прецизно и веома ефикасно. Сазнања која смо стекли на овој вежби говоре да је потребно формирати организацијску структуру заштите

информационог простора у земљи, уредити је не само организацијски већ и правно-нормативно и стратегијски доктринарно. Сви резултати које смо постигли темеље се на изузетно доброј сарадњи са припадницима Националне гарде Охаја, који су нам несебично пренели своје знање. Учили смо од најбољих, од експерата у овој области, од људи који имају знатно више искуства у одбрани сајбер простора – рекао је пуковник Влатко Курај.

Захваљујући домаћинима на веома квалитетној организацији вежбе и срдачном пријему, генерал Тод Одет из Националне гарде Охаја је рекао:

– Ово је осми пут да долазим у Србију. Односи између две војске су све срдачнији и све бољи. Ми подједнако учимо од Војске Србије као што и ви учите од нас. Заиста нам је задовољство да сарађујемо у овим активностима.

О значају вежбе говорила је и Марија Обрадовић, председница скупштинског Одбора за одбрану и безбедност. Истичући да није први пут да народни посланици присуствују вежбама Војске Србије, она је истакла да се још једном уверила да Министарство одбране и Војска Србије посебну пажњу поклањају сајбер безбедности.

– Кад је реч о законској регулативи, није било довољно слуха и пажње за то у ранијем периоду. То јесте најважнија порука коју ћу понети са ове вежбе. Неопходно је да Народна скупштина Републике Србије све интензивније ради на усвајању новог законског оквира и на ревидирању већ постојећег. Врло је важно да постојећи законски оквир поштујемо што је могуће више и боље, јер је заштита информационог система државе све значајнија – рекла је Марија Обрадовић. ■

Душан ГЛИШИЋ
Снимио Јово МАМУЛА

УПОТРЕБА КОМЕРЦИЈАЛНИХ
БЕСПИЛОТНИХ ЛЕТЕЛИЦА

Неузастављивост технолошког напретка и пад цене коштања система комерцијалних беспилотних летелица омогућили су не само њихову пролиферацију, већ и неизбежан отклон у домен „двоструке намене“. Ера у којој живимо, са безбедносним изазовима и асиметричним претњама, проузроковала је да системе комерцијалних беспилотних летелица све више употребљавају непријатељски настројени елементи, који их користе као оруђа и оружја било извиђачке, пропагандне, те све више борбене намене.

Комерцијалне беспилотне летелице (дронови) postale су релативно доступи уређаји, за чије је набављање данас потребно од неколико стотина до неколико хиљада долара. Брзо растући екосистем комерцијалних дрона обухвата неизбежну минијатуризацију и обједињавање све већег асортимана погонских, сензорних, бежичних и механичких технолошких решења, омогућавајући њихове вишенаменске карактеристике и изразиту потражњу на глобалном тржишту, које, са тренутно процењених две милијарде америчких долара, очекује експанзију на 21 милијарду до 2022. године – великим делом усмерено на секторе влада и системе одбране.

Беспилотне летелице још од осамдесетих година прошлог века показују изузетне резултате у војним и борбеним (конфликтним) окружењима. Од 2013. године све више се употребљавају за унапређење ситуационе обавештености

ЕРА НОВИХ
БЕЗБЕДНОСНИХ

и обавештајне делатности у мировним операцијама Уједињених нација. Неузастављивост технолошког напретка и пад цене коштања система комерцијалних беспилотних летелица омогућили су не само њихову пролиферацију, већ и неизбежан отклон у домен „двоструке намене“. Ера у којој живимо, са безбедносним изазовима и асиметричним претњама, проузроковала је да системе комерцијалних беспилотних летелица све више употребљавају непријатељски настројени елементи, који их користе као оруђа и оружја било извиђачке, пропагандне, те све више борбене намене.

Доступна су сазнања да бројне екстремистичке групе у савременим конфликтним окружењима и оним мирнодопским већ пола деценије интензивно експериментишу у употреби све доступнијих дрон технологија. Таква пракса разложно се посматра као засебан

облик претње индивидуалној, националној и међународној безбедности, која уводи у разматрања потпуно нов квалитет безбедносног проблема, који не само да вид-но алармира војне, полицијске и цивилне експерте безбед-

Припадник ИС опремљен 8X Skywalker drone са прикаченим експлозивним пуњењем на оба крила

ПРЕТЊИ

ности широм света, већ побуђује настајање нових технолошких решења заштите сопствених снага од тих специфичних претњи. Осим тога, Резолуција Савета безбедности УН бр. 2098 из марта 2013. године одобрава употребу беспилотних летелица у мировним операцијама УН.

Опасност од неконтролисане, недозвољене непријатељске употребе

Чињеница је да ниједна постојећа безбедносна пракса или законска регулатива из домена употребе комерцијалних дрона не представља ефикасну заштиту или пак може спречити потенцијално опасно или непријатељско деловање комерцијалних дрона у безбедносно неповредљивим просторима, о чему постоји велики број репрезентативних примера забележених у мирнодопским, урбаним или руралним цивилним окружењима. Пре неколико година у САД један комерцијални дрон слетео је у предње двориште Беле куће, што је изазвало

тренутну узбуну у председничкој резиденцији. Исте године, у Јапану на кров резиденције премијера слетео је дрон који је носио радиоактивни песак. Израелске власти потврдиле су да су комерцијални дрона примећени како лете у околини нуклеарних електрана, док су и француске власти пријавиле летове већег броја комерцијалних дрона у близини француских нуклеарних електрана, изнад америчке амбасаде у Паризу, француских војних објекта и резиденције председника Француске.

Комерцијални дрона примећени су и у близини стратешких војних база и нуклеарних постројења у САД, а доступ-

Евиденцирани примери блиских сусрета комерцијалних дрона и цивилне авијације, који су у изузетном порасту

ни извештају указују да се интензивно употребљавају за кријумчарење мобилних телефона у затворским објектима у Великој Британији, криминалне групе их користе за осматрање објекта у припреми за извршење провалних крађа, а транснационалне криминалне групе за кријумчарење наркотика између САД и Мексика.

Изузетну забринутост у вези са неконтролисаном, недозвољеном и потенцијално непријатељском употребом комерцијалних дрона исказале су и безбедносне службе цивилне авијације од Аустралије до САД, а услед вртоглавог пораста блиских сусрета авиона и дрона. Потенцијал директног судара двеју летелица неумитно расте, при чему је International Air Transport Association (IATA) упозорила да комерцијални дрона постају реална опасност за безбедност цивилне авијације, износећи информацију да су само у периоду од августа 2015. до јануара 2016. године пријављена укупно 583 инцидента блиске врсте, на срећу до тада без катастрофалних исхода.

Свакако највише узнемирава чињеница о употреби комерцијалних дрона као борбених оружја, с обзиром на то да их је релативно једноставно опремити ватреним оружјем, ГПС уређајима, ласерским обележивачима или бојевим пуњењима. Врхунац безбедносних изазова представљају дрона опремљени за избацивање експлозивних направа са малих висина, а кризна подручја Блиског истока обилују примерима употребе комерцијалних дрона као авијације терористичких група. Зато они постају модерно борбено и средство уништења, које је тешко открити и неутралисати.

Авијација терористичких организација

Успешна примена малих наоружаних комерцијалних дронава, које користе терористичке организације у ратним зонама Блиског истока од 2011. године ка овамо, све више забрињава безбедносне агенције, јер би екстремисти могли убрзо прибећи овој тактици за извршење напада и у мирнодопским окружењима. Тим пре, имајући у виду релативно кратку и агилну криву учења организација попут ИСИС/ИСИЛ/ИС, Хамаса, Хезболаха или Ал-Нусра фронта од момента када су примењени први експерименти у домену њихове борбене употребе. Обавештајни подаци указују на то да су те организације своју пажњу потпуно посветиле унапређењу борбених капацитета специфично опремљених и наоружаних комерцијалних дронава. У прилог томе говори обиле писаног, видео и аудио материјала доступног на интернету и друштвеним мрежама што указује на то да их оне користе као методично и ефикасно средство пропаганде, делатности и моћи.

Терористичке организације су детаљно документовале капацитет употребе комерцијалних дронава за извршење четири врсте операција: извиђање, бомбардовање, самоубилачке мисије и оне везане за израду висококвалитетног пропагандног материјала. Мунициозност у приступу развијања комерцијалних беспилотних летелица у борбене сврхе потврђује се и чињеницом да је Хамас одредио чак и номенклатуру гами својих ручно прављених дронава, где Е1А означава извиђачке, А1Б оне намењене бомбашким акцијама, а А1Ц дроне које се користе за самоубилачке мисије.

Иако употреба комерцијалних беспилотних летелица у извиђачке намене налази прве трагове још у периоду од 2002. до 2005. године у Либану, када је милитантно крило организације Хезболах користило дроне за извиђање унутар територије Израела, те оних борбене намене 2006. године, када је Хезболах извео напад на израелски ратни брод комерцијалним дроном напуњеним експлозивом, 2016. године долази до изузетне пролиферације пропагандног видео-материјала терористичких организација на тему њихове употребе у борби против (већином) земаљских циљева у Сирији и Ираку.

Анализе расположивих материјалних доказа о непријатељској употреби комерцијалних дронава истичу више него узнемирујући тренд, за који се очекује само даља ескалација у наредном периоду. Приготову што се таква дешавања не могу више очекивати само у Сирији, Ираку или Блиском истоку, с обзиром на то да постоје индикације о ширењу те праксе путем криминалних или long wolf терористичких мрежа у северној Европи, САД и шире, односно где год постоји интересовање за употребу комерцијалних дронава за реализацију незаконитих радњи или пак екстремних, радикалних циљева.

Ниво изузетне инжињерске креативности, иновативности и техничке експертизе, укључујући и постојање мануфактура за производњу комерцијалних и примитивних дронава, забележен је највише код ИС, која је отишла најдаље у њиховом наоружавању и тактичкој примени. Извори блиски америчком генералштабу (US Central Command) потврђују учесталост напада ИС дронима у периоду од децембра 2016. до јануара 2017. године – било их је више од једног дневно,

уз примену вишеструких оперативних приступа. Конфликти у Сирији и Ираку обезбедили су много доказа о пролиферацији наоружаних комерцијалних дронава широм Блиског истока, било да су кориштени за припрему пропагандног материјала, борбених задатака, у обавештајне сврхе или као елементи система контроле и командовања у борбеним операцијама.

Заробљени комерцијални дрони ИС показују да се терористичке организације све више фокусирају на системе који омогућавају њихов што већи домет, бољи пренос пода-

Ирачки војник показује како ИС агајшира DJI Phantom 3 дрон са контејнерима за ношење експлозивних пуњења.
Снимио: Mitch Utterback

така и отпорност на ометање. Њихова примена непрестано еволуира и прихватају ју је многобројне криминалне групе и терористичке организације. Наоружани комерцијални дрони постају мобилнији, све мањих габарита и све приступачнији и омогућавају, практично, било коме ко поседује минимални ниво неопходних знања да веома брзо и релативно лако наоружа те летелице.

Другим речима, „уради сам“ (DIY – do it yourself) технолошка револуција у примени комерцијалних беспилотних летелица омогућила је, безмало, квантни скок у дефиницији асиметричних оружаних сукоба, при чему је глобално друштво, па чак и велики број најразвијенијих држава света, релативно лоше или чак апсолутно неспремно да се ефикасно супротстави овом новом облику савремених безбедносних претњи.

Комерцијални дрони бомбардери

Једна од најчешће кориштених тактика ИС јесте употреба комерцијалних дронава за вертикалну испоруку широког спектра мањих убојних средстава (већином прилагођене артиљеријске муниције до калибра 40 mm или експлозивних пуњења са динамичким окидачима) на циљеве на земљи, било да је то жива сила, стационарни борбени системи, возила или инфраструктурни објекти. Суђећи по расположивим видео-доказима које ИС вешто емитује, ова тактика је импозантног степена прецизности. Преферирани тип дронава за извршење таквих оружаних напада јесу квадкoptери, са данас принципијелним представником DJI Phantom 3 дроном, који обезбеђује

практично бешуман приступ циљевима. Његов изузетно скроман профил практично је немогуће уочити обичним методама посматрања. Виде се тек на 100–150 метара удаљености (висине), при чему су дрoнови опремљени специјално припремљеним механизмима за даљинско ослобађање убојних средстава.

За такву намену терористичке организације користе комерцијалне дрoнове који су знатно скупљи (неколико хиљада УСД), често 3Д штампаног порекла, технички видно напреднији и прецизнији у извршавању летних задатака, а опремљени су и најновијим генерацијама батеријских пуњења, погонских склопова (електромотори високе агилности и степена искориштења), аудио, оптичких и ГПС сензора да би задовољили употребу као вишенаменског оруђа.

Самоубилачки и IED дрoнови

Осим за потребе вертикалног векторског испуштања убојних средстава на мете на земљи (бомбардовање), комерцијални дрoнови обилато се користе и за извршавање самоубилачких мисија, при чему се максимално опремају експлозивним пуњењима или другим опасним материјама (контејнерима са хемијским, биолошким и радиоактивним агенцима) и користе за улетање у инфраструктурне објекте, групе возила, борбених система, групе бораца, а неретко и међу цивилно становништво, практично заштићени плаштом сво-

Приказује експлозивно пуњење које виси са ИС дрона пре испуштања на земаљске циљеве.
Снимио: Mitch Utterback

је релативне невидљивости, ниским нивоом буке и брзином која може достићи и до 70 километара на час. Такви наоружани дрoнови намењени су за вишеструке нападе и шири спектар оперативних дејстава, имају за циљ експлозију у контакту са циљем (тзв. самоубиство дрона) или пак по слетању на циљ, било аутоматски по програмираној секвенци обустава раде мотора, временском кашњењу, препознавању ГПС координата, било да је убојно пуњење активирао пилот дрона тј. техничко лице, које њим управља и са безбедне удаљености надгледа његов статус. Последње се управо односи на примену наоружаних дрoнова као IED где се убојна пуњења активирају у моменту када њихово присуство привуче пажњу противничке стране (окупљање бораца или цивила у зони дрона) или пак буду несмотрено отпремљени као борбени трофеји у зоне команди или ширег стационараног боравка борбених јединица противника, где бивају активирани ра-

ди постизања што већег степена уништења непријатељских снага.

За такав тип борбених задатака терористичке организације обично користе јефтиније комерцијалне дрoнове, израђене од полиестера у маниру кућне радиности, тј. кућним мануфактурама, док се знатно напреднији користе за бомбардовање класичног авијацијског типа. Очигледно, и код терористичких организација фактор од великог значаја јесте економичност и практичности у деловању, што указује на све више забрињавајуће карактеристике оперативног деловања терористичких организација у савременом безбедносном окружењу – поготову када делују у чврстој спреси са савременим технологијама.

Комерцијални дрoнови у служби извиђања и пропагандне активности

Војне и полицијске структуре влада (држава) употребљавају комерцијалне или војне дрoнове као обавештајне алате. Исто тако и терористичке организације, а примарно ИС као невладини ентитет који се умногоме понаша као владин, комерцијалне беспилотне летелице користе ради припреме технолошки високо развијеног пропагандног материјала и за извршавање разних извиђачких задатака. Са једне стране, ИС користи комерцијалне дрoнове, где такође доминирају DJI Phantom 3 и њихова новија гама, за надзор, навигацију, извиђање и мапирање оперативне територије, трагање за циљевима, те праћење њиховог кретања и идентификацију. Захваљујући њиховој висококвалитетној аудио и видео опреми, те надасве значајној доступности мултимедија експерата и техничких лица у саставима ИС, ова организација демонстрирала је капацитет без преседана у историји асиметричних сукоба и борбених дејстава, када се говори о искориштавању интернета и друштвених мрежа за креирање импресивне пропагандне машинерије увелико базиране на видео-материјалу претећег или застрашујућег садржаја.

Данашњица обилује упозорењима која указују на чињеницу да нелегално наоружани комерцијални дрoнови, као својеврсно технолошко чудо 21. века, не само да се генеришу у једну од потенцијално водећих безбедносних претњи нашег времена, већ се брзо развијају у виртуелно свемоћно супероружје криминалних и терористичких организација у не тако далекој будућности. Овакав узнемирујући тренд, подржан неумољивим технолошким напретком и карактеристикама двојне намене свих нових технолошких достигнућа, обавезује нас на континуирано изучавање овог и сличних безбедносних трендова. Фокус је на даљим могућим усавршавањима група и организација у домену употребе наоружаних дрoнова, на сценарије њихове непријатељске употребе, те усвајање нових тактичких и технолошких мера обезбеђења које би спречиле наношење штете и страдање критичне инфраструктуре, цивилног становништва или елемената безбедносних структура сваке државе, чији примарни задатак јесте управо безбедност и сигурност сваке индивидуе, али и целокупне друштвене заједнице. ■

Славимир НИКОЛИЋ

ДРАГАНА МИТРОВИЋ ПРОФЕСОР ФАКУЛТЕТА ПОЛИТИЧКИХ НАУКА

– Постоји бојазан да би амерички председник, због специфичне ситуације у којој се налази, могао да се одлучи на војну акцију. А то би била потпуна катастрофа. Без обзира на стално сателитско праћење, нико не зна колико нуклеарних бојевих глава има Пјонгјанг, нити како су оне размештене, па је јасно да је немогуће потпуно их уништити. Направити катастрофу, изазвати Северну Кореју да узврати нападом било на територије суседних земаља или на америчке пацифичке територије, или саме САД – шта год да буде мета тог удара било би стравично, изазвало тешке жртве, еколошку катастрофу, а довело би и до тектонских поремећаја у геополитици тог простора, каже руководилац и оснивач Центра за студије Азије и Далеког истока ФПН.

Цео свет требало би да се сећа да су САД биле те које су нам прве објавиле рат”, говори ових дана севернокорејски министар спољних послова Ри Јонг Хо у Њујорку, најављујући да његова земља сада има право да обара америчке авионе чак и ако су ван њеног ваздушног простора. Био је то одговор севернокорејске дипломатије на оштар говор америчког председника Доналда Трампа у Генералној скупштини УН, али и на дипломатске разговоре који се о њој воде у светској организацији. Амерички министар одбране Џејмс Матис одбацио је ову тврдњу као апсурдну, наглашавајући, ипак, да његова земља задржава право да одговори најопаснијим претњама нове азијске нуклеарне силе. И док се амерички медији забављају тврдњом да Северна Кореја дугује граду Њујорку за неплаћене паркинџне казне чак 156.000 долара, што су дипломате ове земље демантовале позивајући се на правила Меморандума о третману дипломатског особља, вербални рат у коме се

користе и изрази типа „лавеж паса, подржан новим нуклеарним пробима” које је Пјонгјанг извео, али и прелетом америчких нуклеарних бомбардера изнад Северне Кореје, попео се на нови, забрињавајући ниво. Силе попут Кине, Русије, ЕУ, одбијају војну опцију. Јер, Северна Кореја је и последњом пробом доказала да је нуклеарна земља, а такве се не нападају. Ситуација је изузетно опасна, каже у разговору за „Одбрану” Драгана Митровић, професор Факултета политичких наука.

Ова криза траје већ деценијама. Шта су, заправо, њени корени?

– Корени садашње ситуације сежу деценијама уназад. После Корејског рата никада није дошло до потписивања мировног споразума, тако да је Северна Кореја остала у стању ни рата ни мира већ примирја са најмоћнијом државом света – САД, али и Јужном Корејом и Јапаном, дакле земљама које припадају другом идеолошком блоку. Корејско полуострво и народ оштро

ОПАСНИ ПИНГ ПОНГ НА 38. ПАРАЛЕЛИ

су подељени дуж тзв. 38. паралеле на два дела и две земље, под патронатом две идеолошки супротстављене суперсиле – СССР и САД – што је и две корејске државе довело докле да буду идеолошки супротстављене. Од тог доба војне трупе САД са неким 38.000 припадника налазе се на територији (Републике) Јужне Кореје. Са друге стране, ту је и филозофија управљања државом владајућег режима, *ђуче*, која је мешавина митологије и идеологије и подразумева да се ослањају на сопствене снаге у свему. Њихово лоше управљање привредом, низ сушних година и стравичне санкције којима су већ годинама подвргнути чине их изопштеним из међународног поретка.

О Чини се, ипак, да је већ више година уназад највећи проблем њиховог настајања да изграде нуклеарни арсенал?

– Северна Кореја успела је да изгради тај арсенал и постане нуклеарна сила, што је потврђено и другом нуклеарном пробом. И ма колико била надзирана, нико заправо не зна колико нуклеарних бојевих глава они имају, нити где су распоређене. Статус нуклеарне силе они виде као најбољи вид одвраћања од евентуалног покушаја инвазије и смене режима.

О Ових дана много се коментарише говор америчког председника Доналда Трампа у Генералној скупштини Уједињених нација – изузетно оштар, прештећи по Северну Кореју. Како Ви то видише?

– Мислим да је председник Трамп тако наступио због специфичне позиције и огромног притиска коме је изложен трпећи страховите ударе владајућег естаблишмента у Сједињеним Америчким Државама. Иако ти свакодневни медијски удари срзавају рејтинг гледаности ТВ мрежа у САД, са друге стране ипак утичу на јавно мњење и на преовлађујуће мишљење бирача, а поготову на америчке конгресмене и сенаторе, који су веома окренути медијима и многе своје делатности обављају преко медија, и то толико да је за неке од њих оправдано упитати се колико уопште раде за своје изборне јединице. У таквој ситуацији он се мора приказати као снажан председник, а то је најлакше извести тако што се мобилишу снаге спремне за рат против неког спољног непријатеља. Ипак, рекла бих да је то његов лични начин да одговори на ситуацију и да та реакција уопште не мора бити трајна и непроменљива. Али будући да је он амерички председник, сви су то врло пажљиво слушали и анализирали.

О Ипак, последњих дана учешћала су ујозорења Кине, Русије, европских држава да војна опција није прихватљива ниби ипак могућа. Чак је и аустријски председник пре неколико дана нагласио ово, док је руски министар спољних послова Сергеј Лавров био јасан – иштање је ко би преживео штакав раш...

– Постоји бојазан да би амерички председник, због специфичне ситуације у којој се налази, могао да се одлучи на војну акцију, но, то би била потпуна катастрофа. Без обзира на стално сателитско праћење, нико не зна колико нуклеарних бојевих глава има Пјонгјанг, нити како су оне размештене, па је јасно да је немогуће потпуно их уништити војном акцијом. Направити катастрофу, изазвати Северну Кореју да узврати нападом било на територије суседних земаља или на америчке пацифичке територије или саме САД – шта год да буде мета тог удара било би стравично, изазвало тешке жртве, еколошку катастрофу, а довело би и до тектонских поремећаја у геополитици тог простора и пореметило постојећу глобалну равнотежу.

О Чини се да је простор за политичка решења све ужи?

– Без обзира на ситуацију у којој је све гурнула Северна Кореја својим непрекидним тестирањима и кршењем резолуција Савета безбедности Уједињених нација, те тврдокоран став САД које негирају реалност на терену и чињеницу да је настала јако узана позиција за смирено и конструктивно политичко деловање, тај простор је увек довољно широк. Владе у Сеулу и Токију имају мандате да представљају интересе својих народа, и ниједна од њих нема овлашћење да дозволи председнику Трампу да он одлучи о судбини њихових земаља и грађана. Ма како блиски савезници били, они су то њему свакако рекли.

О Кина делује веома одлучно у тим настајањима ...

– Кинези су Трампу још директније и оштрије ставили на знање да је за њих апсолутно неприхватљиво да САД делују војно и самостално. И то због врло дугог списка разлога.

О Који су то разлози?

– Кина не жели америчке трупе на својој граници, што би у случају рата било извесно – америчке трупе би свакако умарширале у Северну Кореју, заузеле је и позиционирале се на кинеским границама. Нема сумње да би слом ДНРК изазвао велики избеглички талас ка кинеској територији. Такође, еколошка катастрофа сигурно би погодила и Кину. Кинески грађани су већ веома осетљиви на ове пробе и протестују, незадовољни реакцијом своје владе за коју сматрају да не решава овај проблем довољно ефикасно. Замислите каква би била реакција кинеске јавности у таквом случају? Осим тога, кинеска влада има проблеме у одржавању стопе привредног раста и овако нешто би јој био додатни баласт који би угрозио ту осетљиву конструкцију. Кина пажљиво балансира пројектовање своје нарасле моћи у другим деловима Азије и не одговара јој отварање овог фронта на крајње неповољан начин, док и њој и свим другим актерима одговара статус кво и смиривање тренутних тензија

О Стиче се утисак да су односи Кине и Северне Кореје последњих година нарушени. Колико је то штачно?

– Тачно је да су односи две земље на нешто нижем нивоу од како је Ким Џонг Ун постао вођа Северне Кореје. Његов отац Ким Џонг Ил, знајући да је тешко болестан, годину и по дана пре своје смрти водио га је на путовање у Кину како би га упознао са тамошњим вођама и начином на који је Кина путем реформи преобразила себе, али и да види каква је комуникација између две земље. Међутим, Ким Џонг Ун не верује много кинеским лидерима, а ако је веровати неким јапанским аналитичарима, то је због тога што се у почетку своје владавине ослањао на свог течу који је касније погубљен, наводно зато што је заједно са Кином припремао његово обарање. Не можемо знати колико је ово тачно, наравно. Први пут се од његовог времена чују с обе стране границе критички тонови уперени према једној или другој страни. Пјонгјанг је критиковао Кину што је прихватила санкције и „повиновала се империјалистима“, а Кина узвраћа оптужбом да се веома често уопште не консултују с Пекингом, него у време кинеских великих празника или важних међународних догађаја лансирају ракету, буду у центру пажње читавог света. Кина мора на неки начин да се труди да ти канали комуникације остану отворени, а има далеко мањи утицај него раније.

Но, Кина је ипак била оштра као је реч о санкцијама, имајући у виду да ће оне погодити пре свега обичан народ? Управо је свећ обиграла весћ да Пекинг, ујркос санкцијама, кујује угаљ од Пјонгјанга.

– Наравно, те санкције погађају пре свега обичан свет у тој земљи, не војни и политички врх. Зато је Кина инсистирала, рецимо, кад су у питању дознаке страних радника, да се санкције односе на будуће раднике из Северне Кореје, не и оне који то већ јесу. Кина неће дозволити да се пређе она црта која угрожава сам опстанак народа, што би могло довести до побуне грађана Северне Кореје или нечег сличног, чему се можда надају они који намећу санкције. Морате знати да су досадашње санкције и тешка економска ситуација у тој земљи довели до смрти, претпоставља се, око два милиона грађана Северне Кореје, али нису довеле до жељеног резултата, у смислу заустављања нуклеарног програма, нити ће, јер као што је недавно рекао руски председник Путин, они ће можда морати да једу траву, али неће прекинути развој тог програма.

Русија је такође укључена директно у решавање ове кризе. Шта је тачно руски интерес на Корејском полуострву? Задржавање неких старих позиција, заштити шзв. „меког штрбуха“ или нешто шреће? На који начин Москва делује?

– Слично је с Русијом кад је реч о деловању и интересима. Они свакако желе да заштите свој далеки исток, који би био угрожен у случају било каквог новог сукоба на том простору. Желе постепено пацификовање тог подручја, те да се оно реши нуклеарне претње, јер оваква ситуација уништава услове за економски развој, а руске амбиције су да се економски више повеже са Јапаном, Јужном Корејом. Зато је Русија давала веома конструктивне предлоге на недавно одржаном Источном економском самиту у Владивостоку. Наиме, Путин је ставио на сто десетак година старе идеје, попут изградње железнице од руског далеког истока до Северне Кореје и Јужне Кореје. Та железница била би својеврстан коридор, који би

укључио Северну Кореју у међународне ланце производње и трговине и био значајан импулс развоју севернокорејске привреде. Самим тиме олабавио би унутрашњи притисак у самој Северној Кореји, која држи становништво под сталном високом напетости због спољне опасности.

У време шестостраних преговора о овој кризи, пре више година, пошезана је и шеза да колонијална прошлост и такође лежи у сржи проблема...

– Корејско полуострво било је потпуно у склопу Јапанског царства, и у том смислу та теза има везе утолико што је Јапан стално на мети критика и претњи режима у Северној Кореји и што деца у школама уче да су Јапанци окупатори и империјалисти. Али, као и у неким другим државама региона ко-

је немају ни приближно тако екстреман владајући режим, тај национализам грађен на антијапанском сентименту користи се зарад унутрашњих потреба, али и да би владе тих земаља вршиле понекад притисак на јапанске лидере.

У последњих неколико година Јапан бележи приличан расћ свог војног сектора, и почињу да се одлеђују од оног што им је намећнуто 1945. године.

– Јапан већ има једну од најмоћнијих армија света, али не посматра своје Снаге за самоодбрану као офанзивну силу, већ одбрану своје земље сагледава искључиво у контексту односа са САД и савезништва са њима, онако како је то дефинисано у тзв. Јошида доктрини. Уговором о узајамној сарадњи и безбедности САД су обавезне да бране територију Јапана од било које спољне претње. Тек пре две године Јапан је први пут почео да продаје своје наоружање, али опет у сарадњи са САД (ради се о подморницама), као и да донира бродове за обалске патроле земљама ASEAN-а као вид државне помоћи. Њихови тренутни највећи безбедносни изазови су јачање кинеске војне моћи, несигурности сајбер простора и ситуација у Северној Кореји.

Али колико је Северна Кореја с разлогом забринута кад је реч о улози Јапана?

– Сudeћи по Јапанској безбедносној стратегији, усвојеној 2013. године, која даје општи оквир за наредних десет година, очување мира и безбедности, те осигурање опстанка главни су циљеви те земље. Дакле, судећи према овим папирима, те јавно доступним ставовима њихове образовне и политичке елите, Јапан нема никакве офанзивне намере ни према једној држави региона. У пуној мери ослања се на савезничке односе са САД и блиску сарадњу са још неколико моћних држава у индопаци-

фичком геополитичком театру од Аустралије до Индије, управо зато што је свестан тога да би било какво показивање војне моћи у њиховим суседима изазвало велику nelaгoду. Поступају врло опрезно. Још од седамдесетих година прошлог века, када је премијер Фукуда најавио тзв. *Фукуда доктрину*, дефинишући Јапан као земљу окренуту миру која никада неће постати војна сила и која ће градити односа узајамног поверења са земљама ASEAN-а као равноправним партнерима и јачати сарадњу у бројним областима, настоје да и кроз економску помоћ земљама ASEAN-а ово остваре. На крају, Јапан је заговарао тренд укључивања НР Кине у међународне оквире, први је подржао у отварању према свету и реформама, дајући велику званичну помоћ, али и улажући у кинеску економију и преносећи технологију и савремене методе управљања на кинеско тло. Што се тиче Северне Кореје, Јапан је изузетно заинтересован као једина земља жртва нуклеарног напада да се ова земља пацификује и укључи у међународне правне оквире. Свака севернокорејска ракета која би циљала било коју од најављених америчких мета, морала би да пређе преко територије Јапана.

Q *Интереси сила су врло укривљени на Корејском полуострву. Колика, заиста, жишјељи Демократске Народне Републике Кореје имају разлога за страх и штиа их заиста угрожава?*

– Као прво, мир није закључен, и они су у стању ни рата нити мира и изопштени су из главнине међународних токова, услед санкције од различитих америчких администрација, а угрожени војно од редовних годишњих маневара здружених снага САД и Р. Кореје, те америчких снага у региону. У време председника Клинтонa проглашавани су за отпадничку нацију, у време Џорџа Буша Млађег за осовину зла са још неким земљама. Дакле, стало су били третирани као мање вредна нација и држава, изопштена, под санкцијама. Наравно, доста су и сами допринели оваквом третману. Но, чињеница је да су стално и све више гурани у изолацију. Редовне годишње вежбе које одржавају Јужна Кореја и САД јесу стварна претња за Пјонгјанг који их увек тумачи као покушај преврата и могуће инвазије.

Q *Зашто САД одбијају да потпишу мировни споразум са Пјонгјангом?*

– Нико то са сигурношћу не може рећи, али извесно је да у америчком политичком естаблишменту постоји такво идеологизирање и такав приступ Северној Кореји, немогућа и увредљива реторика према тој земљи, да је тешко и помислити на потписивање таквог споразума у таквој атмосфери. Тај идеолошки разлог дубоко је укоренен. Стив Бенон, сад већ бивши саветник Доналда Трампа, недавно је рекао нешто што му је оштро замерено – да не вреди више Северну Кореју притискати санкцијама, да се с њима мора разговарати. Осим тога, САД много добијају извозом војног наоружања, то им је битно за раст економије, продају га савезницима у региону којима је њихова заштита неопходна. Да ли онда они уопште желе попуштање?

Q *О каквим је интересима реч? Да ли је што контрола Кине или целог далекоисточног простора?*

– Сједињене Америчке Државе су прва држава света и по економији, војној снази и војном искуству, утицају, културној моћи. Несумњиво су сила у опадању, али то може трајати неколико деценија. Не заборавите да је западна култура доминантна, а САД су носилац те доминације. После Другог свет-

ског рата успоставили су свој поредак, економски, финансијски, војни. Дуго су имали противтежу од СССР-а, али после пада Берлинског зида постали су апсолутно доминантни. Корени њиховог урушавања и пропадања су, као што је то увек случај, у њиховим унутрашњим проблемима. Али много ће воде протећи свим светским рекама пре него што се то заиста и деси. Као поморска сила, права таласократија, уз помоћ низа савезништава и парасавезништава владају светом, и преко Атлантика, уз помоћ НАТО-а контролишу Европу, а преко Пацифика, својом поморском силом Азију. Од једне до друге тачке растегли су, осим својим снагама и снагама савезника и парасавезника, контролу овог потеза и опасали најпрометније светске водене токове којима се превозе енергенти и роба. За њих је кључна контрола пацифичког подручја и колико је то важно видело се по идеји Барака Обаме „Asia Pivot“, којом је он покушао да пренесе тежиште америчког војног и економског присуства у азијско-пацифичку регију. Ако би, на пример, они овог часа одлучили да се повуку са Пацифика, били би осакаћени као глобална сила одсецањем овог крила. У међувремену, Кина је израсла и по много чему је претендент на прво место, али такође има јасних фактора које је самоограничавају, који нису само економски или војни.

Q *На пример?*

– Припада другом културном обрасцу, страном Западном свету. Можете волети њену културу, дивити јој се, али нисте део те културе. Почев од језика, естетике, политичке и друге традиције, све то је за нас страна. Да би Кина постала оно што су САД свет би морао бити другачији, у сваком случају пријемљивији за ту културу, штавише да буде прожет кинеском културом. Да ли је то реално, закључите сами.

Q *Штиа је онда интерес САД у овој кризи?*

– Као и већини ових држава, САД одговара статус кво, зато што је велики проблем и питање трошкова да се нешто промени. Са друге стране, ова тачка притиска за САД није нужна, али је корисна. Јужна Кореја на пример, већ је почела да размешта ТНААД систем антиракетне одбране. То је изазвало бруталан кинески притисак на Сеул, невидљиве економске санкције, пикирајући само одређене делове јужнокорејске привреде да би само њих заболело, па је Јужна Кореја замрзла расподељивање тог система. И Кина и Русија су протестовале против тога, јер елементи тог система не служе само за одбрану већ могу и да снимају стотинама километара дубоко унутар кинеске или руске територије. Али сада, након ове пробе, Сеул наставља да убрзано размешта тај систем. Приликом посете Вашингтону јапански министар одбране договорио је да Јапан од САД купи још више модерних антиракетних система како би покрили целу територију. И то је ушло у нацрт буџета. Дакле, трка у наоружању се наставља, а председник Трамп, као пословни човек, сигурно може бити задовољан због тога.

Q *Постоји ли и штећи разлог?*

– Оваква ситуација омогућава Америци да продужава свој статус неопходне стратешке подршке Јапану, Републици Кореји и још неким земљама региона. Томе иде наруку агресивно постављање Кине у Јужном кинеском мору, што је допринело да у очима неких малих држава у том региону америчко присуство буде сада виђено као користан и нужан контрабласт све снажнијем кинеском притиску. ■

Милена МИЛЕТИЋ

НОВОСАДСКЕ КАСАРНЕ (3)

Пишу Будимир М. ПОПАДИЋ
и Душко ПАНТЕЛИЋ

Данашња Касарна

„Југовићево” представља тек мали, преостали део великог аеродромског комплекса са полетно-слетном пистом и објектима сталног аеродрома ваздухопловства Војске Краљевине Југославије.

Први авиони полетели су у пролеће 1913. године, а аеродром је у потпуности престао са радом 1967.

године.

ПСКЕ АВИЈАТИКЕ

Током Првог балканског рата 1912. године, док се Србија са савезницима борила за ослобођење од османлијске власти, водећи генерали аустроугарског царско-краљевског Генералштаба уочили су да би на одређеним локацијама стратегијског значаја црно-жуте монархије било неопходно изградити и уредити авијатичарске центре. Између осталог одлучено је да једна од најзначајнијих база буде и у Новом Саду.

Након дозволе новосадског Магистрата и уступања земљишта, почела је изградња војног школског аеродрома. „Терен, ледина изабрана за летиште, приближних димензија 800×300 метара, рашчишћен је од растиња, поравнат и сређен, оспособљен довољно за полетање и слетање тадашњих авиона, у пролеће 1913. године, па ово летиште представља један од најстаријих војних аеродрома у југоисточној Европи” – пише Шиме Оштрић. Овим је Нови Сад постао значајан центар аустроугарског војног ваздухопловства.

Главни аеродром нове државе

По окончању Првог светског рата значај новосадског аеродрома увиђају и војни стратежи Краљевине, па његово коришћење наставља српска авијација, која преузима бројне већ изграђене објекте, али и оне који су били у различитим фазама изградње, као и шеснаест аустроугарских авиона или аероплана. Као највећи и најбоље опремљен, новосадски аеродром

МУЗЕЈ

Први наш ваздухопловни музеј био је на Аеродрому „Југовићево”. Експонати су били смештени у једном од хангара. Приликом напада немачке авијације на аеродром почетком Другог светског рата, априла 1941. године, погођен је и музејски хангар. Тада су страдали сви чувани музејски експонати, међу којима и збирка старих авиона.

у Касарни „Југовићево” постаје главни аеродром Краљевине Југославије, на који су, у децембру 1918. године, слетеле све јединице српске авијатике које су дејствовале на Солунском фронту. Почетком 1919. формирана је Ваздухопловна команда, 1920. године Одељење за ваздухопловство и коначно 1927. настаје Команда ваздухопловства Краљевине Југославије, која на тој локацији остаје до 1936. године.

На новосадском аеродрому, 4. септембра 1926, потпуковник Драгутин Долански извео је и први успели падобрански скок југословенског војног ваздухопловства. Већ почетком наредне године формира се и падобранска чета под командом капетана прве класе Момчила Вуковића.

Аеродром је додатно уређен и опремљен и током Другог светског рата, за време мађарске и немачке окупације.

Главни улаз на Аеродром „Југовићево”, тридесете године 20. века (из збирке Шиме Оштрића)

ЈОВАН ЈУГОВИЋ

Потпуковник пилот ваздухопловства Краљевине Срба Хрвата и Словенаца Јован Југовић рођен је 28. децембра 1886. у Београду. Био је један од првих квалификованих српских војних пилота из 1912. године. Ветеран је Првог светског рата и командант Првог ваздухопловног пука. Погинуо је у Прагу на аеродрому Кбели 24. септембра 1926, када се авион, у коме се налазио као путник, приликом полетања сударио са другим авионом.

Центар југословенског војног ваздухопловства

Непосредно по ослобођењу Новог Сада, већ током 1944. године формиран су 111. ловачки ваздухопловни пук са капетаном Љубомиром Попадићем на челу, који је у свом саставу имао три ескадриле, и 422. јуришни пук са три ескадриле авиона типа „ИЛ-2“ и „штурмовик“, којим је командовао капетан Крсто Лакићевић.

Аеродром „Југовићево“ постаје главни центар југословенског војног ваздухопловства након ослобођења земље 1945. године. Од тада до 1960. године ту су базирали делови ловачке и јуришне авијације, а 1947. формирана је и падобранска Школа резервних официра авијације. Током тринаест година (1954–1967) на том простору била је стационирана и 63. падобранска бригада.

На Аеродрому „Југовићево“ постављен је и светски рекорд у броју изведених скокова са падобраном у једном дану. Приликом постављања светског рекорда, први скок падобраном са висине од 250 метара извео је тадашњи падобранац водник Јанко Лутовац, у рану зору 1. јуна 1950, тачно у 4 сата изјутра. Потом је на сваких четири до пет минута изводио по један скок, а бодрили су га скоро цели новосадски гарнизон и међународна комисија. Све до касних вечерњих сати, нешто иза 21 часа увече. Седамнаест сати. Подвиг, и данас, вредан дивљења.

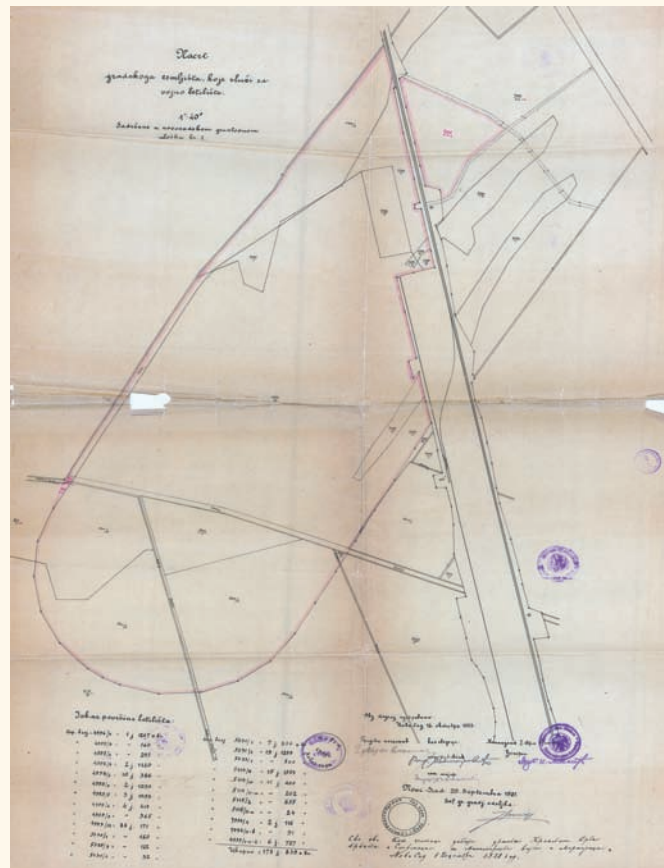
Како се град ширио и развијао и у правцу и око аеродрома, његова намена се гаси, а ваздухопловне јединице селе се у друге гарнизоне. У Касарну „Југовићево“ улазе делови некадашњег 12. корпуса (после преименованог у Новосадски корпус) и друге јединице.

Након расформирања Новосадског корпуса 2006. године и формирања Прве бригаде Копнене војске ту се размештају делови Прве и 250. ракетне бригаде ПВО, па тако „Југовићево“ и данас наставља касарнски живот уз војничку трубу, обуку и стројеви корак. Насеље тик уз касарну Новосађани и даље зову Авијатичарско.

У кругу касарне налази се и спомен-обележје погинулим и умрлим ваздухопловцима ловачких и јуришних пукова, падобранцима 63. падобранске бригаде и припадницима 240. самоходног ракетног пука ПВО погинулим током агресије НАТО-а на Савезну Републику Југославију.

Поједини објекти су у поступку стицања заштите као непокретно материјално културно добро. ■

(Насликавак у следећем броју)

ОЗНАЧАВАЊЕ ВОЈНИХ ОБЈЕКТА И ПРОСТОРИЈА У СРПСКОЈ И ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ВОЈСЦИ

У Краљевини Србији краљ је био врховни командант војске. Визуализација краља као команданта војске била је присутна на одећи војске и у војним објектима. Старешине су на капама носиле кокарде са монограмом краља. У ЈНА у канцеларијама, учионицама, војничким клубовима, просторијама за обедовање и сличним просторијама, на највидљивијем месту постављана је слика маршала Тита. Као што је то увек случај у војсци, све слике у једном војном објекту требало је да буду постављене једнообразно – исте величине и у истим ра-мовима. У учионицама, војничким клубовима и холницима могле су се постављати бисте, прикладне слике, скице, шеме, цвеће и слично.

Војска је била и остала једна од најуређенијих организација у друштву. Готово ништа није, нити може бити препуштено случају. Уређење војних објеката, распоред просторија, њихова намена и означавање увек су били прописани одговарајућим актима. Војнички кревет, ормар, полица са књигама, сошка са наоружањем или слика на зиду имали су и имају своје место. Правила важе за све, па није ни чудно што су све касарне од вајкада помало личиле једна на другу.

Државно устројство и поредак су се, такође, одвајкада пресликавали на живот војске, а самим тим и простор у коме бораве војници и старешине носио је печат епохе. Иконе, кандила и слике краља у време монархије заузима-ле су своје место на истакнутим местима у касарнским просторијама. Ера комунизма донела је свој идеолошки нанос, пре свега свеprisутним сликама маршала Тита и симболима НОБ-а. За разлику од прошлих времена, данас у касарнама Војске Србије слике државног и војног руко-водства – председника Републике, министра одбране, начелника Генералштаба и команданата команди оператив-ног нивоа – углавном се могу наћи на фото-паноима на улазу у објекте, религијски симболи ограничени су на бо-гослужбене просторе, док се симболи државе и Војске Србије истичу у складу са Правилем службе.

Но, како је то било некад...

▣ 1. октобар 2017.

СЛОВО ПРО

Касарне

Командант касарне вршио је размештај јединица и установа и одређивао им објекте и просторије. У војсци Краљевине Србије свака зграда у касарни била је снабде-вена бројем и натписом који је означавао њену намену, а у свакој згради све собе и одаје биле су обележене бројевима и снабдевене натписима. Натписи су морали бити јед-нообразни и командант касарне издавао је наређење о то-ме у којој ће се размери они стављати.

Назив касарне Југословенске народне армије пропи-сивао је савезни секретар за народну одбрану, а називе зграда у касарнама и називе караула команданти армија и старешине истог ранга. Назив касарне постављан је на видном месту код главног улаза, а исписиван је на језику који је употребљаван у командовању и обуци у ЈНА.

За назив касарне узимано је име и презиме народног хероја, истакнуте личности, назив јединице из народно-слободилачког рата, значајан датум, назив реке или пла-нине чувене по неком догађају из Народнослободилачке борбе (Касарна „Народни херој Сава Ковачевић“, Касарна „Козара“).

На исти начин одређиван је и назив карауле, с тим што је она могла да носи и име и презиме погинулог гра-ничара. Зграде у оквиру једне касарне обележаване су

ОПИСА

римским бројевима слева надесно, почев од главног улаза, увек од броја два па надаље. Таблице са бројевима постављане су изнад главног улаза. Улази у зграду обележавани су великим словима, која су исписивана на таблицама изнад улаза. Просторије у зградама обележаване су арапским бројевима исписаним на таблицама, које су постављане изнад врата. Поједине зграде и просторије могле су се обележавати и одговарајућим натписом: „купатило“, „перионица“, „амбуланта“, „кино-сала“. Натписи са подацима о запремини и површини просторија стављани су на рам изнад врата са спољне стране, а списак ствари стављан је поред врата са унутрашње стране.

Просторије у касарни

У спаваћим собама сваки војник Војске Краљевине Србије морао је да има 15 m^3 простора. Кревети су намештани тако да буду један до другог, мало одаљени од зида, а растојање између два кревета требало је да буде $0,5 \text{ m}$. Кревет собног старешине намештан је у једном од углова и требало је да буде удаљен $1,5 \text{ m}$ од најближег кревета. У

спаваоницама припадника ЈНА важило је правило да се сваком лицу одреди кревет чије се место није могло мењати без одобрења старешине спаваонице. У једној спаваоници смештан је вод или друга организацијска целина, тако да је појединац имао најмање 3 m^2 и 10 m^3 простора. За питомце војних школа спаваонице су посебно опремане и уређиване. Војници по уговору смештани су у спаваонице са војницима или у посебне просторије, зависно од могућности, што је регулисао старешина на положају команданта пука и вишем. Жене војници смештане су у издвојеним спаваоницама, а кревети су распоређивани у једном нивоу. Распоред кревета подешаван је тако да је између њих постојао пролаз који је између уздужних страна суседних кревета износио најмање 60 cm , а од зида 30 cm . Кревет старешине спаваонице постављан је у угао ближе улазу, више одмакнут од осталих кревета.

У ЈНА учионице су представљале простор где се изводила обука, где су одржавана предавања и састанци. Учионица је могла бити коришћена и као четна клупска просторија, као и за одмор и ваннаставне активности војника и питомаца. У караули, објекту у коме су биле смештене жене војници, као и у издвојеним објектима, учионице су могле бити коришћене и као просторија за обедовање. У касарском кругу могла је да се уреди и летња учионица. Командир чете одређивао је старешину учионице који се старао о реду и исправности намештаја и прибора у учионици. Редар учионице био је задужен за одржавање чистоте.

Домови школских центара, односно војних школа, војнички клубови и четни, односно питомачки клубови, представљали су у ЈНА установе за културни живот питомаца, слушаца и војника. На предлог старешине јединице или установе осниване су спомен-собе, које су биле отворене за јавност, а за чије је уређење био одговоран орган за политички рад у јединици или установи. Важне просторије у војним објектима биле су војни ресторани и издвојене просторије за обедовање. У ресторанима (војничким, питомачким, болнички) припремано је и дељено јело, док је намена издвојених просторија за обедовање била да се у њима јело доготовљава и дели људству. Санитарни чвор у војном објекту чиниле су санитарне просторе.

рије (умиваоници, просторије са тушевима, нужници и просторије за сушење одеће и обуће) и свака чета и њој равна јединица имале су посебан санитарни чвор. У стражари се налазила спаваоница, просторија за дневни оброк и обедовање, просторија за командира страже и његовог помоћника, ходник (предсобље) и санитарни блок.

Поред намештаја и предмета неопходних за несметано обављање стражарске дужности (писаћи сто који се заклаучава, столицу, потребан број кревета, сошке за оружје, сто са обедовање са потребним бројем столица, сандук за резервну муницију, вешалицу и полице за опрему, зидни и стони часовник, радио и телевизијски пријемник), свака стражара морала је да има и слику маршала Тита. На улазу у зграду у којој је смештена команда гарнизона стајао је натпис „Команда гарнизона /име гарнизона/“. У ЈНА је било дефинисано да војни комплекси у којима су смештене команде, управе, здравствене установе, клубови, институти, ремонтни заводи и сличне установе, нису касарне.

У Савезној Републици Југославији било је прописано да на улазу у Генералштаб стоји правоугаона табла на којој се налази грб Савезне Републике Југославије и знак припадности Војсци Југославије, а испод је стајао натпис „Савезна Република Југославија, Генералштаб Војске Југославије“. На улазу у војне објекте (војне установе, касарне, команде гарнизона, карауле) постављана је правоугаона табла димензија 60x40 cm, на којој су грб Савезне Републике Југославије, знак припадности Војсци Југославије и назив војног објекта. Назив је исписиван на српском језику и ћириличним писмом.

Латинични називи и називи на језицима националних мањина исписивани су у складу са Уставом Савезне Републике Југославије и законом о језику и писму. Називе касарни одобравао је начелник Генералштаба, називе зграда у касарнама и караула команданти стратегијских групаци-

ја или команданти истог ранга. Зграде су дефинисане као грађевински објекти намењене за смештај, рад и обуку јединица и установа. Зграде у касарни обележаване су бројевима, слева надесно, почев од главног улаза у касарну, увек од броја један па надаље. Таблице са бројевима постављане су изнад главног улаза у касарну. Просторије у зградама обележаване су бројевима исписаним на таблицама, које се постављају изнад врата. Поједине зграде обележаване су и одговарајућим натписима („купатило“, учioniца“). Дежурном касарне била је одређена посебна просторија код главног улаза у касарну, која је била опремљена намештајем и опремом који су омогућавали обављање дужности дежурног. Код главног улаза у касарну биле су смештене још и прајавница и соба за посете. Једна од просторија која се налазила у кругу касарне била је и просторија за војнички притвор.

Уређење просторија

У Краљевини Србији краљ је био врховни командант војске. Визуализација краља као команданта војске била је присутна на одећи војске и у војним објектима. Старешине су на капама носиле кокарде са монограмом краља. Карактеристичан је случај да је након промене династије у мају 1903. и доласком краља Петра Карађорђевића, на основу службеног прописа, од дана преврата пуних шест дана ношена кокарда без краљевог монограма, а затим је наређењем министра војног уведен монограм „П I“.

У Краљевини Србији је у свим „државним надлештвима“ стајала слика краља. У српској краљевској војсци међу канцеларијски намештај прописан за опште и мирно доба убрајане су и слике краља и чланова краљевског дома. По једну слику краља имала је канцеларија министра војног, ађутанта министра војног, канцеларија начелника министарства војног, канцеларије референата у министарству војном, начелника Главног генералштаба, канцеларија помоћника главног генералштаба, помоћника начелника дивизијских штабова, помоћник команданта дивизија, начелници бригадних команди, канцеларија пограничног комесара, команданта инжињерије, канцеларија начелника дивизијских штабова и интендатура, команданата пукова, пуковских окружних команди, самосталних батаљона и дивизиона, канцеларија команданта подофицирских школа, канцеларије референата дивизијских штабова, команданта гарнизона, канцеларија управника Војне академије, канцеларија управника слагалишта, управника војне штампарије, картографске радионице, канцеларије управника марвених болница, управника барутана, канцеларија управника сталних болница и санитетског слагалишта, канцеларија управника војне одеће, инспектора, команданта Београдске тврђаве, команданата дивизијских области, четне канцеларије, батеријске и канцеларије команданта ескадрона. Свака војничка соба имала је једну слику краља, једна соба у чети и икону са кандилом. Након доласка на власт краља Петра I 1903. одлучено је да се званично не штампају посебне слике краља, већ да их свако надлештво набавља од приватних продаваца, уз напомену „да израда слика буде добра, а цена не одвећ велика“. За канцеларије вој-

них команди, установа и надлештва и за просторије у којима борави војска, министар војни препоручио је куповину слика које се такве величине да се за њихово урамљивање могу употребити стари рамови. Поред слике краља, било је дозвољено држање и слика које су биле од значаја за одређену команду (историјске личности, другарске слике). У трпезарији, кухињи и у ходницима није било краљеве слике.

На основу наређења министра војног од 26. јуна 1888. свака команда и установа била је дужна да у канцеларијама има икону свога патрона. Наређењем је одређено да рок за набавку икона буде крај августа 1888. године. Иконе су набављане путем требовања Министарству војном. На основу Прописа о употреби икона, који је донет решењем министра војног од 21. августа 1899, одређено је да иконе треба стављати у војничким спаваоницама и канцеларијама команди.

Свакој команди и заводу одређен је број икона и кандила за њихове просторије. Команданту активне војске следовало је пет икона Исуса Христа, пет икона Богородице, пет икона Светог Николе и пет кандила; Министарству војном, 13 икона Исуса Христа, 13 икона Богородице, 13 икона Светог Николе и 13 кандила. За штаб дивизијских области следовала је по једна икона Исуса Христа, Богородице и Светог Николе и по једно кандило; Управи војне академије 10 икона Исуса Христа, 10 икона Богородице, једна икона Светог Николе и три кандила; командирима болничарских чета по једна икона Исуса Христа, Богородице, Светог Николе, Светог Пантелејмона и Светих врача и по једно кандило. Иконе су постављане на источном зиду, сразмерно висини собе, а кандила су намештана тако да висе испред средине иконе. Кандила у канцеларијама паљена су уочи сваке недеље, као и недељом и уочи и за време одређених празника (Светог Николе, Богородице, Светог Саве, прогласа Краљевине, Великог Петка, Спасовдана, Видовдана, краљевог рођендана, Преображења, Ваведена, Божића) и на дан који је одређена команда славила као свој празник. Паљење кандила уочи дана славе вршено је за време Вечерње службе, а на дан за време литургије. Трошак за куповину фитиља и зејтина падао је на терет средстава предвиђених за куповину канцеларијског прибора. У

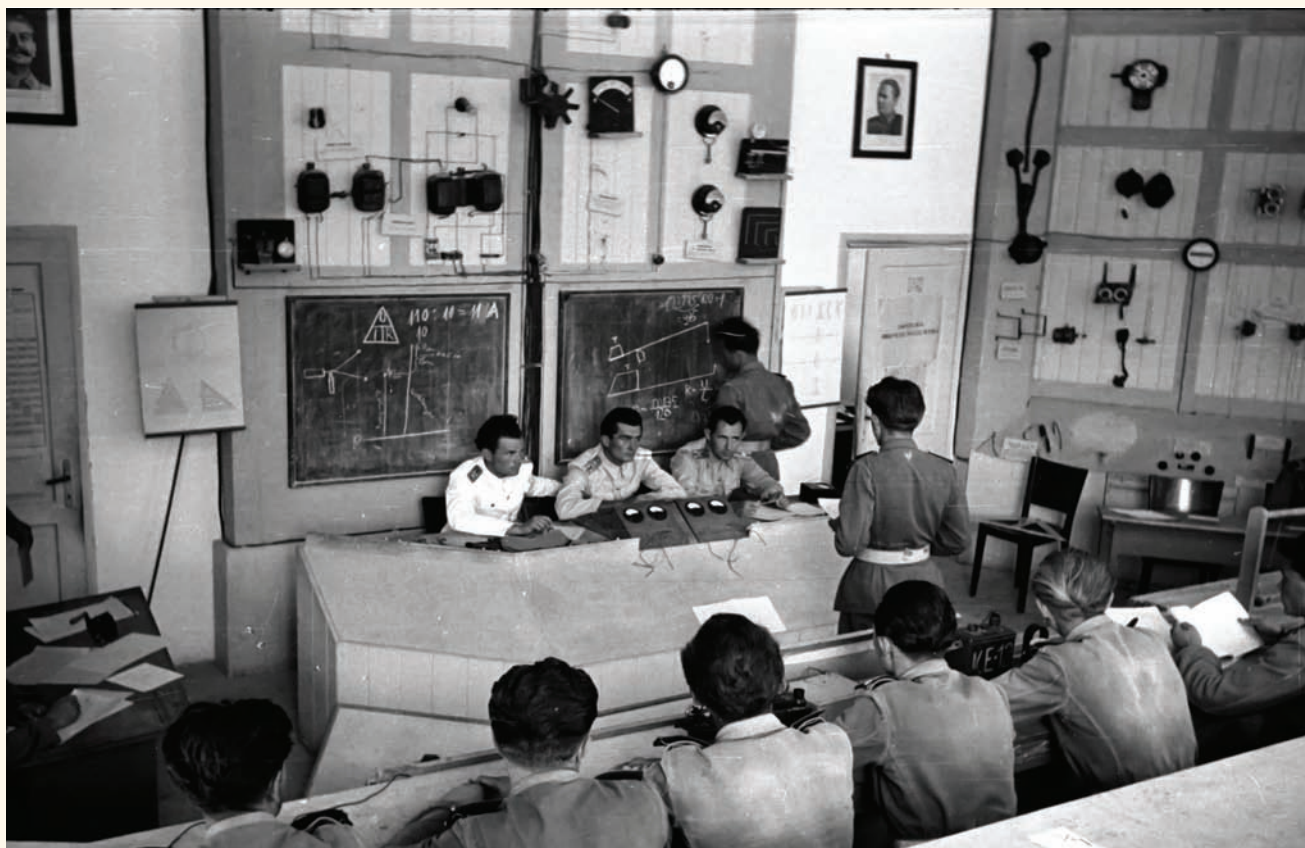
војним болницама Краљевине Србије свака болесничка соба морала је да има кадионицу и свећу.

У ЈНА у канцеларијама, учионицама, војничким клубовима, просторијама за обедовање и сличним просторијама, на највидљивијем месту постављана је слика маршала Тита. Као што је то увек случај у војсци, све слике у једном војном објекту требало је да буду постављене једнообразно – исте величине и у истим рамовима. У учионицама, војничким клубовима и ходницима могле су се постављати бисте, прикладне слике, скице, шеме, цвеће и слично.

У Војсци Југославије у кабинету начелника Генералштаба, канцеларијама начелника сектора и управа, команданата стратегијских групација, јединица оперативног нивоа, бригада и јединица и установа истог ранга, у канцеларијама професионалних војних лица на формацијском месту генерал-мајора и вишем, као и у канцеларијама команданата гарнизона и гарнизонских места, постављане су на највидљивијем месту застави Савезне Републике Југославије на дрвеном коњу са постољем, грб Савезне Републике Југославије и знак припадности Војсци Југославије.

У канцеларији команданта бригаде – пука и виших јединица постављан је и знак јединице. У осталим канцеларијама, учионицама, војничким клубовима, просторијама за обедовање, ходницима и холловима стајао је грб Савезне Републике Југославије, а могле су бити постављене и бисте, уметничке слике, скице, шеме, цвеће. У салама клубова Војске Југославије и војничким клубовима у којима су одржавани свечани скупови, на највидљивијем месту постављани су застава и грб Савезне Републике Југославије, а приликом обележавања дана вида, рода или јединице, знак вида, рода, односно јединице. ■

Др Миљан МИЛКИЋ

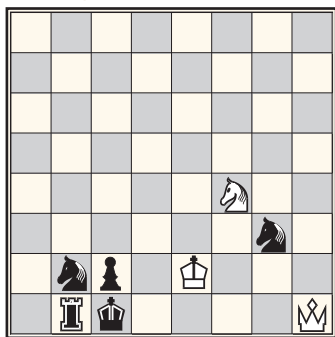

ИЗАБРАНИ ПРОБЛЕМИ РАНИ РАДОВИ СЕМЈУЕЛА ЛОЈДА

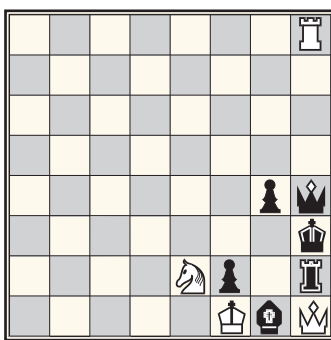
Легендарни амерички шахиста један од највећих проблемиста свих времена Семјуел ЛОЈД (1841–1911) рано је почео са објављивањем проблема и задатака. Доносимо два двопотеза који су му објављени када је имао 16 и 19 година. Решења доносимо у следећем броју.

Проблем број 1
Семјуел ЛОЈД,
"Saturday Press", 1857.

Позиција на дијаграму:
Бели: Ke1, Dh2, Sf4 (3 фигуре)
Црни: Kc1, Tb1, Sb2, Sg3,
пешак c2 (5 фигура)

Проблем број 2 – Мат у 2 потеза
Семјуел ЛОЈД, "Musical World",
1860.

Позиција на дијаграму:
Бели: Kf1, Dh1, Th8, Se2
(4 фигуре)
Црни: Kh3, Dh4, Th2, Lg1,
пешаци: f2, g4 (6 фигура)

Припремио Владимир ШАРИЋ

У колонама и редовима, водоравно и усправно, у празна поља упишите једноцифрене бројеве од 1 до 9 који недостају. Сваки број има своје место, не сме да се понови исти број ни у усправној колони ни у водоравном реду, нити у квадрату 3x3.

У	8	6		3			2
К		4		1	6		
О	2						3
А	7				9	8	
Д		2		6	8	1	
У	1					5	7
С			6	2	1		9
		8					
	7	9					4
							1

Решење коњићевих скокова: Право ходи својим ногама и путеве своје исправљај; Бог ставља на муке оне које воли, да би их усавршио.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Припремио Жарко ЋОКИЋ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
17								18							19	
20									21							22
23			24							25						
26					27						28					
29							30						31			
32								33							34	
35		36								37						
38				39							40					
41						42						43				
44							45							46		
47								48								
49				50												
										51						

РЕШЕЊЕ ИЗ БРОЈА 285 ВОДОРАВНО: дијализа, неопасна, ОСС, а, асонанса, Пантелеј, т, НСС, папирнат, тага-мата, Акиба, алектико, Отокар, ракетар, драмолет, Торе, тракарати, камилари, ОТ, ИЛ, враташца, утеривати, лага, хистамин, Навалин, еталон, тарирати, Ацана, ритати се, Италијан, нар, и, ацетерин, декалоди, к, јер, Титикака, окулиста.

ВОДОРАВНО:

17. Ставити сириште у млеко, посирити, 18. Становница неког места, 19. Славни кошаркаш Макабија, Дејвид, 20. Становница Абисиније, Етиопљанка, 21. Милонити део бара, 23. Веслачки савез Војводине (скр.), 24. Подмирити, 25. Велики град у Индији, Бенарес, 26. Који су великих очију, 27. Италијански фудбалски клуб, 28. Запаљива течност, ацеталдехид (хем.), 29. Прималац поклона (лат.), 30. Индијски политичар, Намбудирипад, 31. Бобан одмила (кошаркаш Марјановић), 32. Свирач на окарини, 33. Стеновито, кршевито, 34. Информационе технологије (скр.), 35. Београдски универзитет (скр.), 36. Такође, тако, 37. Италијанска авиокомпанија, 38. Ивкин имењак, 39. Становник Отока или Отоке, 40. Службеник који обавља венчања, 41. Име фудбалског аса Месија, 42. Огреботина на телу, 43. Ударати, лупати ногом, 44. Која одговара истини, 45. Вршилац агитације, 46. Нафтна индустрија Србије (скр.), 47. Протестант (грч.), 48. Правити стихове у песми, 49. Ето, гле, 50. Становници Кисача, 51. Борци у арени.

УСПРАВНО:

1. Завод у Крушевцу где је 28. септембра 1932. формирана прва регуларна јединица противхемијске заштите (Дан АБХ службе ВС), 2. Тропска равница, 3. Иницијали режисера Бергмана, 4. Кијавица (мед.), 5. Исаило одмила, 6. Корисник феуда тимара, 7. Оперативни систем у Јуниксу (инф.), 8. Име књижевнице Талвио, 9. Козметика за лице, 10. Лична заменица, 11. Слика израђена воденим бојама, 12. Народна република Ангола (скр.), 13. Место код Лознице, 14. Опат, 15. Бранислав одмила, Бране, 16. Следбеници утилитаризма, 18. Врста жабе, 19. Анаболски препарат, 20. Атлетска дисциплина, 21. Који је танке ноге, 22. Компримовати, 24. Суд за тарење, 25. Уништавати, 27. Окамењени цветови (грч.), 28. Цртач у цртаном филму, 30. Доњи део ноге (мн.), 31. Татарски хан, 33. Врста једрењака, 34. Становник Ике, 36. Казан, 37. Место на Сардинији, 39. Племе дивова Енакита (библ.), 40. Народни магацин (скр.), 42. Повик коњу да иде уназад, 43. Показна заменица, те, 45. Десето и 28. слово азбуке, 46. Показна заменица, ова.

**МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ**

**ГЕНЕРАЛШТАБ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
Управа за људске ресурсе (Ј-1)**

ОБАВЕШТЕЊЕ

за пријаву војника у резерви из евиденције регионалних центара Министарства одбране ради попуње радних места професионалних војника на одређено време

1. Подношење пријаве и потребна документација

Образац пријаве за попуњу радних места професионалних војника кандидат може добити, попунити и поднети сваког радног дана у времену од 8.00 до 14.00 часова, на следећим адресама војних пошта:

у месту службовања Бачка Топола

- за војне поште 1408 Бачка Топола и 1419 Бачка Топола: Касарна „Бачка”, ул. Маршала Тита бб, Бачка Топола;

у месту службовања Београд

- за војне поште 1013 Београд, 1402 Београд, 2834 Београд и 4557 Београд: Касарна „Топчидер”, ул. Гардијска 5, Београд,
- за Војну пошту 1094 Земун: ул. Главна 1, Земун,
- за војне поште 1205 Београд, 4501 Београд, 4506 Београд, 6870 Београд и 8909 Београд: Касарна „Бањица”, ул. Рашка 2, Београд,
- за војне поште 1431 Батајница, 1437 Батајница, 1439 Батајница, 1440 Батајница, 3395 Батајница и 4502 Београд: Аеродром „Батајница”, ул. Пуковника Миленка Павловића бб, Батајница,
- за Војну пошту 2084 Београд: Касарна „Кнежевац”, ул. Ослобођења 30, Кнежевац, Касарна „Мајор Драгутин Гавриловић”, ул. Нова прва бб, Зуце и објекат „Раља”, ул. Душана Пухача бб, Раља,
- за војне поште 2279 Београд, 2281 Београд, 2289 Београд и 5076 Београд: Касарна „Дедиње”, ул. Јована Мариновића бб, Београд,
- за Војну пошту 2342 Београд: ул. Војводе Степе 445, Београд,
- за Војну пошту 4502 Београд: Аеродром „Батајница”, ул. Пуковника Миленка Павловића бб, Батајница – радна места су у насељу Стари Бановци,
- за Војну пошту 4522 Батајница: насеље „13. мај”, Батајница,
- за војне поште 5004 Јаково и 5011 Јаково: Касарна „Мајор Милан Тепић”, ул. Армијска 1, Јаково,
- за Војну пошту 5010 Зуце-Београд: Касарна „Мајор Драгутин Гавриловић”, ул. Нова прва бб, Зуце,
- за Војну пошту 6011 Београд: Сидриште „Ушће”, ул. Ушће бб, Нови Београд,
- за Војну пошту 9808 Београд: ул. Мије Ковачевића 5, Београд;

у месту службовања Бујановац

- за војне поште 3924 Бујановац, 4986 Бујановац и 5006 Бујановац: База „Југ”, насеље Боровац бб, Бујановац;

у месту службовања Ваљево

- за војне поште 3709 Ваљево и 9845 Ваљево: Касарна „Војвода Живојин Мишић”, ул. Војводе Мишића бб, Ваљево,
- за Војну пошту 2077 Горњи Милановац: насеље Боговађа, Лајковац;

у месту службовања Врање

- за војне поште 4984 Врање и 4996 Врање: Касарна „1. пешадијски пук књаза Милоша Великога”, ул. Краљевића Марка 2, Врање,
- за Војну пошту 4993 Врање: Касарна „1.300 каплара”, ул. Пролетерских бригада бб, Врање;

у месту службовања Горњи Милановац

- за војне поште 1402 Београд и 2143 Горњи Милановац: Касарна „Војвода Радомир Путник”, ул. Кнеза Александра 59, Горњи Милановац,
- за Војну пошту 2077 Горњи Милановац: ул. Николе Луњевице 88, Горњи Милановац;

у месту службовања Зајечар

- за војне поште 4662 Зајечар и 6002 Зајечар: Касарна „Никола Пашић”, ул. Николе Пашића бб, Зајечар;

у месту службовања Зрењанин

- за војне поште 1407 Панчево и 3160 Зрењанин: Касарна „Народни херој Светозар Марковић Тоза”, ул. Стевице Јовановића 19, Зрењанин;

у месту службовања Ковин

- за Војну пошту 1439 Батајница: Аеродром „Батајница”, ул. Пуковника Миленка Павловића бб, Батајница;

у месту службовања Крагујевац

- за Војну пошту 2078 Крагујевац: касарна „Војвода Радомир Путник”, ул. Кнеза Милоша 12, Крагујевац,
- за Војну пошту 3262 Крагујевац: ул. Крагујевачког октобра бб, Крагујевац;

у месту службовања Краљево

- за војне поште 3701 Краљево, 4661 Краљево и 5019 Крушевац: Касарна „Рибница”, ул. Четврта Црногорска бб, Краљево,
- за војне поште 3711 Краљево, 4504 Краљево, 4652 Краљево, 4656 Краљево и 4658 Краљево: Касарна „Јован Курсула”, ул. Јована Бојовића 183, Јарчујак – Краљево,
- за војне поште 5015 Лађевци и 5017 Лађевци: Аеродром „Лађевци”, Лађевци бб,
- за Војну пошту 2077 Горњи Милановац: ул. Тодоровић бб, Грдица – Краљево, насеље Богутовачка Бања, Краљево и насеље Мрсаћ, Краљево;

у месту службовања Крушевац

- за војне поште 5019 Крушевац, 5801 Крушевац и 6910 Крушевац: Касарна „Цар Лазар“, ул. Балканска 57, Крушевац;

у месту службовања Куршумлија

- за Војну пошту 4989 Куршумлија: Касарна „Топлички устанак“, ул. 4. јули бб, Куршумлија
- за Војну пошту 2079 Ниш: Касарна „Књаз Михаило“, ул. Чегарска бб, Пантелеј – Ниш;

у месту службовања Лесковац

- за Војну пошту 4445 Лесковац: Касарна „Војвода Петар Бојовић“, ул. Краља Милутина бб, насеље Доње Синковце – Лесковац;

у месту службовања Младеновац

- за Војну пошту 2078 Крагујевац: објекат „Ливаде“, ул. Хајдук Вељкова бб, Младеновац;

у месту службовања Неготин

- за Војну пошту 6002 Зајечар: Касарна „Никола Пашић“, ул. Николе Пашића бб, Зајечар;

у месту службовања Ниш

- за војне поште 1575 Ниш, 4108 Ниш, 4504 Краљево, 4667 Ниш и 4999 Ниш: Касарна „Мија Станимировић“, Јадранска бб, Ниш;
- за војне поште 2079 Ниш, 4650 Ниш, 4983 Ниш и 5464 Ниш: Касарна „Књаз Михаило“, ул. Чегарска бб, Пантелеј – Ниш,
- за Војну пошту 5019 Крушевац: Касарна „Књаз Михаило“, ул. Чегарска бб, Пантелеј – Ниш и ул. Кеј Коло српских сестара бб, Ниш,
- за Војну пошту 6006 Ниш: Касарна „Аеродром“, ул. Сарајевска бб, Ниш;

у месту службовања Нови Пазар

- за Војну пошту 4659 Нови Пазар: Касарна „Рифат Бурџевић Тршо“, ул. Миодрага Јанковића бб, Нови Пазар;

у месту службовања Нови Сад

- за војне поште 1405 Нови Сад, 1413 Нови Сад, 3947 Нови Сад: Касарна „Југовићево“, ул. Авијатичарска нова 24, Нови Сад,
- за војне поште 1421 Нови Сад и 4100 Нови Сад: Касарна „Тврђава“, ул. Београдска 21, Петроварадин – Нови Сад,
- за војне поште 1947 Нови Сад, 2827 Нови Сад и 6009 Нови Сад: Касарна „Александар Берић“, ул. 1.300 каплара 11, Нови Сад,
- за Војну пошту 2084 Београд: објекат „Крушедол“, насеље Крушедол бб,
- за Војну пошту 2834 Београд: Касарна „Топчидер“, ул. Гардијска 5, Београд;

у месту службовања Панчево

- за војне поште 1407 Панчево и 2084 Београд: Касарна „Народни херој Стевица Јовановић“, ул. Баваништански пут бб, Панчево,

- за војне поште 2084 Београд и 4310 Панчево: Касарна „Аеродром“, ул. Јабучки пут 1, Панчево,
- за Војну пошту 5010 Зуце – Београд: Касарна „Мајор Драгутин Гавриловић“, ул. Нова прва бб, Зуце,
- за Војну пошту 4502 Београд: Аеродром „Батајница“, ул. Пуковника Миленка Павловића бб, Батајница – радна места су у насељу Качарево,
- за Војну пошту 6003 Панчево: Касарна „Растко Немањић“, ул. Јабучки пут бб, Панчево;

у месту службовања Параћин

- за Војну пошту 9932 Ћуприја: Интервидовски полигон „Пасуљанске ливаде“ ул. Булевар Војске 2, Ћуприја;

у месту службовања Пожаревац

- за Војну пошту 5302 Пожаревац: Касарна „Генерал Павле Јуришић Штурм“, ул. б. личке дивизије бб, Пожаревац;

у месту службовања Пожега

- за Војну пошту 3706 Пожега: Касарна „Петар Лековић“, ул. Немањина бб, Пожега;

у месту службовања Прокупље

- за војне поште 4665 Прокупље и 4994 Прокупље: Касарна „Ратко Павловић Ћићко“, ул. Вука Караџића бб, Прокупље;

у месту службовања Рашка

- за Војну пошту 3705 Рашка: Касарна „Стефан Немања“, ул. Супње бб, Рашка;

у месту службовања Смедерево

- за Војну пошту 2078 Крагујевац: Касарна „Иван Стефановић Срба“, ул. Коларски пут 43, Смедерево;

у месту службовања Смедеревска Паланка

- за Војну пошту 2078 Крагујевац: Касарна „Генерал Живко Павловић“, ул. Војске Југославије 2, Смедеревска Паланка;

у месту службовања Сомбор

- за Војну пошту 1423 Сомбор: Касарна „Аеродром“, ул. Централа бб, Сомбор;

у месту службовања Сремска Митровица

- за војне поште 1411 Сремска Митровица и 1415 Сремска Митровица: Касарна „Бошко Палковљевић Пинки“, ул. Планинска бб, Сремска Митровица;

у месту службовања Ћуприја

- за Војну пошту 9932 Ћуприја: Интервидовски полигон „Пасуљанске ливаде“, ул. Булевар војске 2, Ћуприја;

у месту службовања Ужице

- за Војну пошту 2077 Горњи Милановац: насеље Кремна;

у месту службовања Шабац

– за Војну пошту 4219 Шабац: Касарна „Церски јунаци“, ул. Поцерска 2, Шабац.

Позивају се кандидати да у року од 15 дана од дана пријављивања за попуну радних места професионалних војника, приложе:

- 1) извод из матичне књиге рођених (оригинал или фотокопија оверена у суду, општини или код јавног бележника – уколико није на новом обрасцу не старији од 6 месеци);
- 2) уверење о држављанству (оригинал или фотокопија оверена у суду, општини или код јавног бележника – не старије од 6 месеци);
- 3) потврду државног органа да кандидату није раније престајао радни однос, у државном органу, због теже повреде дужности из радног односа (за лица која су раније била у радном односу у државном органу);
- 4) уверење Центра Министарства одбране за локалну самоуправу да је кандидат одслужио војни рок са оружјем (оригинал или фотокопија оверена у суду, општини или код јавног бележника);
- 5) копију возачке дозволе (фотокопија оверена у суду, општини или код јавног бележника – за лица која се пријаве за пријем у саобраћајну службу);
- 6) копију дипломе о стеченом образовању (фотокопија оверена у суду, општини или код јавног бележника).

Одредбом члана 9. и члана 103. Закона о општем управном поступку („Службени гласник РС”, бр. 18/2016) прописано је, између осталог, да орган може да врши увид, прибавља или обрађује личне податке о чињеницама о којима се води службена евиденција, осим ако странка изричито изјави да ће те податке прибавити сама.

Документа о чињеницама о којима се води службена евиденција су: извод из матичне књиге рођених (документ на редном броју 1), уверење о држављанству (документ на редном броју 2), потврда државног органа да кандидату није раније престајао радни однос, у државном органу, због теже повреде дужности из радног односа (документ на редном броју 3), уверење Центра Министарства одбране за локалну самоуправу да је кандидат одслужио војни рок са оружјем (документ на редном броју 4) и возачка дозвола (документ на редном броју 5).

У складу са наведеним, потребно је да кандидат, уз копију дипломе о стеченом образовању (документ на редном броју 6), достави и изјаву којом се опредељује за једну од могућности: да орган прибави податке о којима се води службена евиденција (документа на редним бројевима од 1 до 5) или да ће то кандидат учинити сам у року од 15 дана од дана пријављивања. Изјаве се подносе на дан пријављивања за попуну радних места, а примери изјава налазе се у прилогу овог обавештења и добијају се, попуњавају и подносе на наведеним адресама војних пошта.

Неблаговремене, неразумљиве, недопуштене или непотпуне пријаве уз које нису приложени сви потребни докази на тражени начин неће се узимати у разматрање.

2. Избор кандидата за попуну радних места

Селекција кандидата из грађанства за попуну радних места професионалних војника реализује се у три дела. У првом делу, у трајању од једног дана, кандидати подлежу општем лекарском прегледу и провери физичке способности. Ради провере физичке способности кандидати су у обавези да са собом понесу спортску опрему: патике, тренерка – шорц, мајица (сопствени избор). У другом делу, у трајању од једног дана,

кандидати подлежу психолошкој процени. У трећем делу, у трајању од једног дана, кандидати подлежу медицинско-здравственој процени. У трећем делу, у трајању од једног до два дана (два дана за војну пошту 6006 Ниш), кандидати подлежу медицинско-здравственој процени.

Изборни поступак ће се спровести само међу кандидатима који испуњавају услове за пријем на радно место за које су се пријавили.

Поступак избора кандидата спроводи се по принципу елиминације, тако да неиспуњавање критеријума на претходној провери – процени искључује упућивање на даље провере – процене.

Ради вршења психолошке процене кандидати за попуну радних места професионалних војника биће упућени у надлежну војноздравствену установу (у Београду, Нишу или Новом Саду), према распореду који ће изградити и о којима ће их информисати председници комисија за утврђивање испуњености услова за пријем.

Резултате пријављених кандидата утврдиће комисије за утврђивање испуњености услова за пријем у професионалну војну службу на основу следећих мерила за избор:

- 1) завршени ниво школовања – до 25 бодова (основна школа 5 бодова, средња школа 3. степен 15 бодова, средња школа 4. степен или виши ниво образовања 25 бодова);
- 2) провера физичке способности – до 35 бодова (производ коначне оцене и броја 7);
- 3) психолошка процена кандидата – до 40 бодова (производ коначне оцене психолошке процене и броја 8).

Кандидати који са најбољим резултатом испуне мерила за избор биће упућени на медицинско-здравствену процену у надлежну војноздравствену установу ради утврђивања здравствене способности за професионалну војну службу.

За кандидате биће извршена безбедносна провера за пријем на рад у Војску Србије.

Позиви и сва писмена документа достављају се кандидатима на адресу коју кандидат наведе у пријави за пријем.

Уколико се кандидат не одазове позиву ради обављања општег лекарског прегледа, физичке провере, психолошке процене и упућивања на медицинско-здравствену процену, сматраће се да не жели да ступи у професионалну војну службу.

Приликом доласка на проверу општих способности (општи лекарски преглед и провера физичких способности), поред потребне спортске опреме, кандидати са собом обавезно носе и личну карту.

Све евентуалне трошкове путовања до касарни и војноздравствених установа ради реализације првог дела селекције, психолошке и медицинско-здравствене процене, као и евентуалне трошкове смештаја и исхране, сносе кандидати који су се пријавили за попуну радних места професионалних војника.

3. Услови пријема у својству професионалног војника

У професионалну војну службу у својству професионалног војника, на одређено време, могу бити примљени држављани Републике Србије који испуњавају следеће услове:

Општи услови:

- 1) да су пунолетни;
- 2) да су здравствено и психофизички способни за службу у Војсци Србије;
- 3) да имају прописано образовање;

- 4) да им раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа (за лица која су раније била у радном односу у државном органу);
- 5) да нису осуђивани на казну затвора од најмање шест месеци;
- 6) да нису старији од 30 година;
- 7) да су безбедносно проверени и да немају безбедносних сметњи за пријем у професионалну војну службу, у складу са прописима којима је уређено вршење безбедносне провере у Министарству одбране;
- 8) да су одслужили војни рок са оружјем.

Поред општих, кандидати за попуњу радних места професионалних војника у Војсци Србије морају испуњавати и услове за пријем утврђене формацијом команде, јединице и установе Војске Србије.

4. Закључивање уговора о раду на одређено време

Комисије ће утврдити испуњеност услова за пријем у професионалну војну службу и сачинити извештај са предлогом кандидата за пријем.

Одлуке о избору кандидата за пријем у професионалну војну службу донеће надлежне старешине, о чему ће писаним путем бити обавештени сви кандидати који су учествовали у изборном поступку.

Кандидати ће обавештења о резултатима избора добити од председника комисија које утврђују испуњеност услова за пријем у професионалну војну службу.

Са изабраним кандидатима закључује се уговор о раду на одређено време и примају се наредбом надлежног старешине у професионалну војну службу у својству професионалног војника на период од шест месеци, уз могућност продужења уговора о раду на период до 3 године и његовог обнављања до навршених 40 година живота.

Уколико се кандидат не одазове позиву ради закључења уговора о раду, сматраће се да не жели да ступи у професионалну војну службу, а уместо њега позваће се други кандидат са коначне листе за избор.

Лица примљена у професионалну војну службу остварују сва права и обавезе у складу са Законом о Војсци Србије („Службени гласник Републике Србије”, број 116/2007, 88/2009, 101/2010 – др. закон, 10/2015 и 88/2015 – одлука УС).

Обавештење за пријаву војника у резерви из евиденције регионалних центара Министарства одбране ради попуње радних места професионалних војника на одређено време је стално отворено, а пријем у професионалну војну службу у својству професионалног војника вршиће се у складу са планом попуње.

Додатне информације о потребама за пријемом, по родовима – службама и местима службовања, могу се добити на следећим бројевима телефона:

- 011/3304-175

Војна пошта 1013 Београд;

- 011/3074-318

Војна пошта 1094 Земун;

- 011/3053-603

Војна пошта 1205 Београд;

- 011/3304-502 или 011/3304-302

Војна пошта 1402 Београд;

- 021/4835-357

Војна пошта 1405 Нови Сад;

- 013/326-461 или 013/326-583

Војна пошта 1407 Панчево;

- 024/715-611 локал 58-582 или 060/3729-260

Војна пошта 1408 Бачка Топола;

- 022/610-212 локал 50-624 или 060/7279-820

Војна пошта 1411 Сремска Митровица;

- 021/4835-324

Војна пошта 1413 Нови Сад;

- 022/610-212 локал 50-560

Војна пошта 1415 Сремска Митровица;

- 024/715-287 или 024/715-611 локал 58-672

Војна пошта 1419 Бачка Топола;

- 021/4835-665

Војна пошта 1421 Нови Сад;

- 025/438-899 локал 58-167 или 58-091

Војна пошта 1423 Сомбор;

- 011/3106-698 или 011/3106-061

Војна пошта 1431 Батајница;

- 011/3106-698 или 011/3106-061

Војна пошта 1437 Батајница;

- 011/3106-698 или 011/3106-061

Војна пошта 1439 Батајница;

- 011/3106-698 или 011/3106-061

Војна пошта 1440 Батајница;

- 013/326-216

Војна пошта 1442 Панчево;

- 018/508-228

Војна пошта 1575 Ниш;

- 021/4835-441 или 021/4835-469

Војна пошта 1947 Нови Сад;

- 032/713-290 локал 49-606 или 49-702, 036/5826-058, 036/308-109, 036/353-549, 036/356-464, 014/438-314 и 031/3808-206

Војна пошта 2077 Горњи Милановац;

- 034/507-177, 011/8232-656, 026/4627-937 и 026/321-775

Војна пошта 2078 Крагујевац;

- 018/508-620

Војна пошта 2079 Ниш;

- 011/3053-472, 011/3603-870, 013/326-185 и 022/460-079

Војна пошта 2084 Београд;

- 032/713-290 локал 49-533

Војна пошта 2143 Горњи Милановац;

- 011/2064-374 или 011/2064-339

Војна пошта 2279 Београд;

- 011/2064-374 или 011/2064-339

Војна пошта 2281 Београд;

- 011/2064-374 или 011/2064-339

Војна пошта 2289 Београд;

- 011/3401-007 или 011/3401-069

Војна пошта 2342 Београд;

- 021/4835-441 или 021/4835-424

Војна пошта 2827 Нови Сад;

- 011/2064-524 и 011/2064-531

Војна пошта 2834 Београд;

- 021/4835-723 или 066/8701-041

Војна пошта 3160 Зрењанин;

- 034/507-165

Војна пошта 3262 Крагујевац;

- 011/3106-583

Војна пошта 3395 Батајница;

- 036/308-422 или 036/308-457

Војна пошта 3701 Краљево;

- 036/736-131 локал 46-102

Војна пошта 3705 Рашка;

- 031/595-553
- Војна пошта 3706 Пожега;
- 014/296-470
- Војна пошта 3709 Ваљево;
- 036/308-113
- Војна пошта 3711 Краљево;
- 069/1209-984
- Војна пошта 3924 Бујановац;
- 021/4835-315
- Војна пошта 3947 Нови Сад;
- 021/4835-579
- Војна пошта 4100 Нови Сад;
- 018/508-004 или 064/8874-024
- Војна пошта 4108 Ниш;
- 015/3549-900 локал 50-007
- Војна пошта 4219 Шабац;
- 013/326-526
- Војна пошта 4310 Панчево;
- 016/249-379, 016/249-309, 066/8711-907 или 066/8711-959
- Војна пошта 4445 Лесковац;
- 011/3053-265
- Војна пошта 4501 Београд;
- 011/3106-494
- Војна пошта 4502 Београд;
- 036/308-221
- Војна пошта 4504 Краљево;
- 011/3053-684
- Војна пошта 4506 Београд;
- 011/3074-513 или 011/3074-486
- Војна пошта 4522 Батајница;
- 011/2064-822 или 011/2064-821
- Војна пошта 4557 Београд;
- 018/508-830
- Војна пошта 4650 Ниш;
- 036/308-195
- Војна пошта 4652 Краљево;
- 036/308-188
- Војна пошта 4656 Краљево;
- 036/308-406
- Војна пошта 4658 Краљево;
- 036/736-131 локал 46-566
- Војна пошта 4659 Нови Пазар;
- 036/308-444
- Војна пошта 4661 Краљево;
- 019/422-034 локал 121 или 221
- Војна пошта 4662 Зајечар;
- 027/321-311 локал 41-667
- Војна пошта 4665 Прокупље;
- 018/508-298
- Војна пошта 4667 Ниш;
- 018/508-699
- Војна пошта 4983 Ниш;
- 017/414-102 локал 41-136
- Војна пошта 4984 Бујановац;
- 017/414-102 локал 42-012 или 42-158
- Војна пошта 4986 Бујановац;
- 027/381-388 локал 43-567 или 43-566
- Војна пошта 4989 Куршумлија;
- 017/414-102 локал 41-166
- Војна пошта 4993 Врање;
- 027/321-311 локал 41-589 или 41-595
- Војна пошта 4994 Прокупље;
- 017/414-102 локал 41-208
- Војна пошта 4996 Врање;
- 018/508-146
- Војна пошта 4999 Ниш;
- 011/8416-660 или 011/8416-186 локал 30-767
- Војна пошта 5004 Јаково;
- 017/414-102 локал 42-210
- Војна пошта 5006 Бујановац;
- 011/3092-329
- Војна пошта 5010 Зуце;
- 011/8416-660 локал 30-823
- Војна пошта 5011 Јаково;
- 036/305-031
- Војна пошта 5015 Лађевци;
- 036/305-031
- Војна пошта 5017 Лађевци;
- 037/416-048 и 036/308-490
- Војна пошта 5019 Крушевац;
- 011/2064-374 или 011/2064-339
- Војна пошта 5076 Београд;
- 066/8713-011 или 060/3799-913
- Војна пошта 5302 Пожаревац;
- 018/508-814 или 018/508-836
- Војна пошта 5464 Ниш;
- 037/416-056, 037/416-081 или 066/8707-415
- Војна пошта 5801 Крушевац;
- 019/426-388
- Војна пошта 6002 Зајечар;
- 013/326-221
- Војна пошта 6003 Панчево;
- 018/508-392
- Војна пошта 6006 Ниш;
- 021/4835-441 или 021/4835-424
- Војна пошта 6009 Нови Сад;
- 011/3201-237
- Војна пошта 6011 Београд;
- 011/3603-795
- Војна пошта 6870 Београд;
- 037/416-089
- Војна пошта 6910 Крушевац;
- 011/3053-214
- Војна пошта 8909 Београд;
- 011/3205-105
- Војна пошта 9808 Београд;
- 014/296-015 или 014/296-017
- Војна пошта 9845 Ваљево;
- 035/8627-539
- Војна пошта 9932 Ћуприја.

Информације су доступне на сајту Министарства одбране (www.mod.gov.rs) и Војске Србије (www.vs.rs). ■

(презиме, средње име и име и кандидата)

(адреса сталног пребивалишта)

(место становања)

(контакт телефони - фиксни/мобилни)

(e-mail адреса)

Пријава за попуну радних
места професионалних
војника, доставља. -
Војној пошти _____

Ја, _____,
(презиме, средње име и име)

са завршеном школом _____ и звањем _____,

подносим пријаву за пријем у Војну пошту _____,

за род-службу _____, у месту службовања _____.

Уколико не будем примљен за род – службу за који-у конкуришем (ЗАОКРУЖИТИ):

- а) ПРИХВАТАМ да се моја пријава разматра и за попуну других радних места у јединицама Војске Србије или месту службовања;
- б) НЕ ПРИХВАТАМ да се моја пријава разматра и за попуну других радних места у Војсци Србије или месту службовања.

Изјављујем да добровољно дајем своју сагласност и пристанак да надлежни орган Министарства одбране изврши безбедносну проверу у складу са законом и правилником, као и да Министарство одбране и Војска Србије моје личне податке, које су прикупиле о мени као кандидату, могу употребити као руковаца, корисник и обрађивач, у смислу Закона о заштити података о личности. Такође сам сагласан и дајем свој пристанак да могу моје личне податке учинити доступним трећим лицима, у сврху правилно спроведеног изборног и поступка пријема у службу.

Изјављујем да добровољно дајем своје личне податке, да сам обавештен о сврси њиховог прикупљања, начину на који ће Министарство одбране и Војска Србије користити ове податке, као и о могућности да опозovem ову своју сагласност и пристанак у ком случају прихватам да носим све правне последице опозива.

у _____

Потпис

дана

На основу члана 13. Закона о заштити података о личности („Службени гласник РС”, бр. 97/2008, 104/2009 – др. закон, 68/2012 – одлука УС и 107/2012)¹, а ради учествовања у поступку селекције кандидата за попуну радних места професионалних војника, на одређено време, у Војној пошти _____ дајем следећу

ИЗЈАВУ

Сагласан/а сам да се мој ЈМБГ, користи искључиво у сврху прикупљања података који се односе на следеће доказе²:

1. извод из матичне књиге рођених;
2. уверење о држављанству;
3. потврда државног органа да кандидату није раније престајао радни однос, у државном органу, због теже повреде дужности из радног односа;
4. уверење Центра Министарства одбране за локалну самоуправу да је кандидат одслужио војни рок са оружјем;
5. возачка дозвола.

.....

(ЈМБГ даваоца изјаве)

.....

(место и датум)

.....

(потпис даваоца изјаве)

-
- 1 Сагласно одредби члана 13. Закона о заштити података о личности („Службени гласник РС”, бр. 97/2008, 104/2009 – др. закон, 68/2012 – одлука УС и 107/2012), орган власти обрађује податке без пристанка лица, ако је обрада неопходна ради обављања послова из своје надлежности одређених Законом с циљем остваривања интереса националне или јавне безбедности, одбране земље, спречавања, откривања, истраге и гоњења за кривична дела, економских, односно финансијских интереса државе, заштите здравља и морала, заштите права и слобода и другог јавног интереса, а у другим случајевима на основу писменог пристанка лица.
 - 2 Потребно је заокружити број испред доказа који ће учесник конкурса сам прибавити.

На основу члана 103. став 3. Закона о општем управном поступку („Службени гласник РС”, број 18/2016)¹, а ради учествовања у поступку селекције кандидата за попуну радних места професионалних војника, на одређено време, у Војној пошти _____ дајем следећу

ИЗЈАВУ

Изјављујем да ћу сам/а за потребе поступка прибавити и доставити, у року од 15 дана од дана пријављивања, до-каз²:

1. оригинал или оверену фотокопију извода из матичне књиге рођених (уколико није на новом обрасцу не старији од 6 месеци);
2. оригинал или оверену фотокопију уверења о држављанству (не старије од 6 месеци);
3. потврду државног органа да ми није раније престајао радни однос, у државном органу, због теже повреде дужности из радног односа;
4. оригинал или оверену фотокопију уверења Центра Министарства одбране за локалну самоуправу да сам одслужио војни рок са оружјем;
5. оверену фотокопију возачке дозволе.

.....

(место и датум)

.....

(потпис даваоца изјаве)

-
- 1 Сагласно одредби члана 103. став 3. Закона о општем управном поступку („Службени гласник РС”, број 18/2016), у поступку који се покреће по захтеву странке орган може да врши увид, прибавља или обрађује личне податке о чињеницама о којима се води службена евиденција када је то неопходно за одлучивање, осим ако странка изричито изјави да ће те податке прибавити сама. Ако странка у року не поднесе личне податке неопходне за одлучивање органа, захтев за покретање поступка ће се сматрати неуредним.
 - 2 Потребно је заокружити број испред доказа који ће учесник конкурса сам прибавити.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ

Управа за традицију, стандард и ветеране

ИНФОРМАЦИЈА

о пословној сарадњи са агенцијом
„Дунавпревоз“ д.о.о. из Бачке Паланке

Уговор о пословној сарадњи између Министарства одбране и агенције „Дунавпревоз“ д.о.о. из Бачке Паланке, потписан је 13. септембра 2017. године.

На основу наведеног уговора, запослени у Министарству одбране и Војсци Србије, давањем на увид војне легитимације/идентификационе картице или оверене потврде о запослењу, имају могућност да целокупну понуду туристичких аранжмана наведене агенције плаћају по повлашћеним условима, и то:

Све аранжмане из понуде „Дунавпревоз“ д.о.о. запослени у Министарству одбране и Војсци Србије, плаћају са 10% попушта у односу на редован ценовник, уколико се уплата аранжмана врши у целости (не односи се на пакет аранжмане);

Плаћање аранжмана путем административне забране или чекова грађана на рате са 5% попушта у односу на редован ценовник, с тим да се последња рата реализује најкасније до 01.12.2018. године без обзира на датум када је реализована резервација туристичког аранжмана (не односи се на пакет аранжмане).

Целокупну понуду и информацију запослени у Министарству одбране и Војсци Србије могу погледати на званичној интернет презентацији Министарства одбране, у пољу Стандард – Коришћење услуга путем административних забрана, где ће се налазити линкови ка интернет презентацији „Дунавпревоз“ д.о.о. из Бачке Паланке и где могу преузети образац Административне забране за плаћање уговорених услуга.

Пословница „Дунавпревоз“ д.о.о агенције у Београду налази се на адреси Балканска 20 (Дунавтурс), број инфо линије је 011/3670 939, а Новом Саду на адреси Железничка 21 (Дунавтурс), број инфо линије је 021/ 60 43 739 и 021/ 21 01 995. ■

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
УПРАВА ЗА ОДНОСЕ СА ЈАВНОШЋУ
Медија центар „Одбрана“

ЖИВОПИСНА ИЗЛОЖБА

АНАТОЛИЈ ИВАКИН

26. септембар – 14. октобар 2017.

Мала галерија Дома Војске Србије
Браће Југовића 19, Београд

Радно време галерије:
сваког дана осим недеље, од 11.00–19.00,
улаз слободан.

Специјални прилог

АРСЕНАЛ 104

РУСКА ЈУРИШНА МОДУЛАРНА ПУШКА
ОЦ-14 „ГРОЗА“

ГРМЉАВИНА У РУКАМА СТРЕЛЦА

БОРБЕНА УПОТРЕБА АВИОНА СУ-34

ПАКЛЕНА ПАТКА НАД ПУСТИЊОМ

ПУШКА М1 „ГАРАНД“

ВЕЛИКАН САВЕЗНИЧКИХ ПОБЕДА

САДРЖАЈ

Руска јуришна модулarna пушка
ОЦ-14 „гроза“

ГРМЉАВИНА У РУКАМА
СТРЕЛЦА 2

Тенк Т-62М
ЗВЕЗДА СИРИЈСКОГ
БОЈИШТА 7

Борбена употреба авиона Су-34
ПАКЛЕНА ПАТКА
НАД ПУСТИЊОМ 12

Пушка М1 „гаранд“
ВЕЛИКАН САВЕЗНИЧКИХ
ПОБЕДА 23

Оружје судњег дана
АТОМСКА ЕНИ 28

Уредник прилога
Мира ШВЕДИЋ

Ликовно-технички уредник
Енес МЕЋЕДОВИЋ

ГРМЉАВИНА У Р

Када је делегација новоформиране специјалне јединице „Витязь“ МУП-а Руске Федерације, коју је предводио командант пуковник Сергеј Љусико, 1992. године била у званичној посети аустријској противтерористичкој јединици GЕK Cobra, у њеној бази у Бечком Новом Месту, Аустријанци су руским колегама приказали одређене сегменте

обуке, полигоне, инфраструктуру и богати арсенал наоружања и војне опреме. Руси су били посебно фасцинирани аутоматском пушком 5,56 mm Steyr AUG због компактности и модуларности једноставном заменом цеви и могућношћу конверзије у аутомат за коришћење пиштољског метка 9×19 милиметара. По повратку у Русију челницима МУП-а поднет је детаљан извештај и дат предлог да домаће фабрике за специјалне је-

ПУШКАМА СТРЕЛЦА

РУСКА ЈУРИШНА МОДУЛАРНА ПУШКА ОЦ-14 „ГРОЗА”

Руски специјалци добили су деведесетих година прошлог века оружје какво су желели – модуларно и поуздано у борби. Пушка ОЦ-14 је јефтина, али квалитетна и робусна, иако је настала и производила се за време слома руске економије. Она је, такође, и први успешан руски бул-пап пројекат усвојен у наоружање. Настала је на основу кратког карабина АКС-74У и има 75 одсто истих делова.

динице конструишу модуларно оружје по узору на Steyr AUG. Руски специјалци су до тада у противтерористичким акцијама користили углавном стандардни АК-74 и краћи АКС-74У и дефинитивно им је било потребно ново оружје малих габарита, погодно за употребу у просторно ограниченим условима, а које би, једноставном модификацијом, могло да се користи као јуришна пушка, пушка са бацачем граната.

На основу тактичко-техничког захтева МУП-а, „Централни конструкторско-истраживачки биро за спортско и ловачко оружје” из Туле, скр. „ЦКИБ ССО” (данашњи „КБП”), крајем 1992. године почиње развој нове модуларне пушке. Пушка је током 1993. тестирана у јединици „Витязь”, а јавности је први пут приказана на сајму наоружања у Москви 1994. године. Исте године усвојена је у наоружање специјалних јединица МУП-а (Витязь,

СОБР, ОМОН) и почиње серијски да се производи. Пушка носи назив „стрелково-гранатометный комплекс – Гроза” и ознаку „Образец ЦКИБ-14”, скр. ОЦ-14 „гроза” (грмљавина или олуја).

Карактеристике

Аутоматску (јуришну) пушку ОЦ-14 „гроза” конструисали су инжењери Валериј Тереш (творац потцевног бацача гра-

Варијанта ОЦ-14-4А је основна конфигурација са ПБГ 40 mm

ната 40 mm ГП-25 „костер“) и Јуриј Лебедев. Пушка је модуларно оружје бул-пап конфигурације настало на основу кратког карабина (према нашој класификацији – аутомата у пушчаном калибру) АКС-74У. Конструктори су изабрали ову платформу због поузданог принципа рада, јефтиније производње и једноставног техничког одржавања. Као дериват АК функционише на принципу позајмице барутних гасова и брави се ротирајућим затварачем. Тестирања су показала да је поуздана у свим климомеханичким условима. Захваљујући бул-пап конфигурацији, где је склоп аутоматике смештен у шупљи део кундака, а оквир пласиран иза обараче, оружје је краће, мањих габарита и исте дужине цеви. ОЦ-14 „гроза“ је модуларно оружје, јер се једноставно, монтажном додатака може прилагодити за различите задатке.

Пушка ОЦ-14 је у суштини АКС-74У у бул-пап изведби и има 75 одсто истих делова. Састоји се од: цеви, сандука, поклопаца сандука, поткова кундака, носача затварача са затварачем, повратног механизма, гасног цилиндра, доње заштитне облоге и пиштољског рукохвата. У комплекту пушке су додаци за различите конфигурације, оквир, ремник и прибор за чишћење и одржавање. Транспортује се у алуминијумском коферу.

Распоред команди је такође идентичан са АК. Регулатор паљбе у виду полуге налази се са десне стране, а режим паљбе обележен је са „АВ“ (рафална) и „ОД“ (јединачна паљба). Додатни регулатор који регулише дејство из пушке, или потцевног бацача када је постављен на оружје (обележено са „АВ“ и „ГР“), налази се са леве стране сандука, изнад пиштољ-

Пушка ОЦ-14-4А-01 у конфигурацији јуришна пушка са вертикалним рукохватам

Најкраћа конфигурација – ОЦ-14-4А-02

ског рукохвата (полуга која се ротира за 180°).

На горњем делу пушке, између постоља задњег и предњег нишана АКС-74У, заварена је ручица за ношење, која уједно има функцију нишанског моста. Механички нишани нису најбоље решени, због кратке нишанске линије. Предњи нишан је нешто краћи од оног на АК, док је задњи диоптерски, на кружном прстену, са четири прореза за даљине 50, 100, 150 и 200 метара. На ручицу се може поставити оптички нишан ПО 4x34 (основни у комплекту пушке) или друге врсте дневних и ноћних нишанских уређаја. На задњем

делу пушке је потков кундака са гуменим амортизером и са сандуком је повезан шарнирном везом.

Пушка се брзо и једноставно расклапа. Треба ослободити осигурач поткова кундака, који се преклапа у леву страну, а затим (као код АК) подигнути поклопац сандука и вадити носача затварача са клипом, затварач и повратни механизам. На крају треба одвојити гасни цилиндар, пиштољски рукохват и заштитну облогу.

Варијанте и конфигурације

Прва варијанта коју је конструисала фабрика носи ознаку ОЦ-14-1А и калибра је 7,62×39 милиметара. Користи стандардне оквири за АК-47, има цев дужине 415 mm, тешка је 3,1 kg (без бацача) и дуга 840 милиметара. Теоријска брзина паљбе је око 750 мет./мин, а најефикасније дејство постиже на даљинама до 300 метара. Одређену количину ОЦ-14-1А руска војска набавила је 1998. године за ваздушно-десантне јединице (ВДВ), СПЕЦНАЗ и морнаричку пешадију.

Варијанте у стандардном руском 5,45×39 mm (ОЦ-14-2А) и НАТО калибру 5,56×45 mm (ОЦ-14-3А), иако су нуђене домаћем тржишту као замена за АКС-74У и за извоз, због слабе заинтересованости остале су само на нивоу прототипа.

За специјалне јединице полиције, по посебном захтеву, конструисана је варијанта ОЦ-14-4А за подзвучни метак 9×39 милиметара. Настала на основу кратког карабина ОЦ-12 „тисс“ (варијанта АКС-74У компаније „ЦКИБ ССО“ у калибру 9×39 mm). Има цев дужине 240 mm, тежину од 2,7 kg (без бацача) и дужину 500 mm (најкраћа конфигурација). Најбоље резултате постиже на даљинама до 200 метара. Користи снајперски метак (СП-5) и панцирно-пробојни (СП-6 или ПАБ-9).

Модел калибра 7,62×39 mm ОЦ-14-1А пуни се стандардним оквирима за АК-47 капацитета 30 метака, док се ОЦ-14-4А у калибру 9×39 mm пуни скраћеним оквирима од 20 метака (преузети са пушака „АС Вал“ и ВСС „Винторез“). Уз пушку се испоручују два оквира.

У зависности од задатка, корисник може једноставном монтажом додатака пушку да користи у четири различите конфигурације: основна варијанта је ОЦ-14-4А – јуришна пушка са потцевним бацачем граната; ОЦ-144А-01 је јуришна пушка са предњим вертикалним рукохватом; ОЦ-144А-02 је компактна пушка (без додатака) и ОЦ-144А-03 је јуришна пушка специјална са пригушивачем и оптичким нишаном.

Јуришна пушка са потцевним бацачем граната ОЦ-14-4А (рус. автоматно-гранатометный комплекс) добија се када се одвоји пиштољски рукохват, па се

ОСНОВНЕ ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ПУШКЕ

модел – конфигурација	ОЦ-14-1А	ОЦ-14-4А	ОЦ-14-4А-01	ОЦ-14-4А-02	ОЦ-14-4А-03
калибар	7,62×39 mm	9×39 mm (СП-5, СП-6, ПАБ-9)			
калибар бацача граната	40 mm (ВОГ-25, ВОГ-25П)				
принцип рада	позајмица барутних гасова				
дужина цеви (mm)	415	240			
дужина пушке (mm)	840	610	560	500	720
маса без оквира и опт. нишана	4,1	3,8	2,7	2,5	3,18
ефикасно дејство пушком (m)	1.000	400			
ефикасно дејство ПБГ (m)	400				
теоријска брзина паљбе (мет/мин)	750	700			
почетна брзина зрна (m/s)	720	300			
почетна брзина гранате (m/s)	76				
капацитет оквира	30 метака	20 метака			

МУНИЦИЈА НАСТАЛА УКРШТАЊЕМ ДВА МЕТКА

Метак 9×39 mm конструисали су осамдесетих година прошлог века Забељин, Дворјанин и Фролов на основу захтева СПЕЦНАЗ-а. Била је идеја да се конструише подзвучни метак који има већи домет и већу пробојну моћ од пиштољског метка 9 милиметара. Са метка 7,62×39 mm узета је чаура и њен грлић проширен на 9,02, како би прихватио зрно тог калибра. Тако је настала муниција (снајперски метак СП-5 и панцирно-пробојни СП-6) која има знатно боље карактеристике од класичних пиштољских калибара. Зрно има око 16 g и дупло је теже од зрна 7,62×39 и 9×19. Почетна брзину од 300 m/s, уз кинетичку енергију од 720 J, панцирно-пробојном зрну СП-6 даје довољно снаге да на даљини од 100 метара пробије челичну плочу дебљине шест милиметара. Због мале почетне брзине смањен је ризик од риколета, па је овај калибар погодан за коришћење приликом борбе у историјама. За тај метак конструисана су многа оружја, а најпознатија су ВСС „винторез“ и ОЦ-14 „гроза“.

Метак 9×39 mm

Модел	Назив	Тип	Калибар
ОЦ-14-1А	Гроза-1	јуришна пушка – бацач граната	7,62×39 mm
ОЦ-14-2А	Гроза-2	јуришна пушка – бацач граната	5,45×39 mm
ОЦ-14-3А	Гроза-3	јуришна пушка – бацач граната	5,56×45 mm
ОЦ-14-4А	Гроза-4	јуришна пушка – бацач граната	9×39 mm
ОЦ-14-4А-01	Гроза-4	јуришна пушка	
ОЦ-14-4А-02	Гроза-4	компактна јуришна пушка	
ОЦ-14-4А-03	Гроза-4	специјална јуришна пушка	

уместо њега стави потцевни бацач са рукохватом и на уста цеви учврсти продужетак цеви са нишаном. Окидање из пушке и бацача врши се једном обарачом, а режим, аутоматска палба или граната, регулише се селектором. Бацач калибра 40 mm јесте упрошћена варијанта ГП-25 (без рукохвата и нишана). Намењен је за уништавање живе силе, ватрених средстава и неоклопљених моторних возила на даљинама од 50 до 400 метара (непосредно и посредно). Може да испалује пројектиле парчадног, кумулативног, димног и запаљивог дејства. Почетна брзина пројектила је 76 m/s, а практична брзина гађања је 5–6 граната у минути.

Када се на уста цеви монтира цев са предњим вертикалним рукохватом од полимера, ОЦ-14 се користи као јуришна пушка ОЦ-14-4А-01 (рус. штурмовой автомат). Тако стрелац може лакше да контролише оружје при палби држећи га левом руком за рукохват.

Најкраћа конфигурација, компактна пушка ОЦ-14-4А-02 (рус. автомат малогабаритный) добија се монтирањем само

Верзија ОЦ-14-4А-03 са пригушивачем и ОН 4x34

Јуришна пушка ОЦ-14-1А калибра 7,62x39 mm

циалный) намењена за пригушено дејство или прецизну ватрену и снајперску подршку на даљинама до 300 метара.

Добре и лоше стране

Специјалне јединице војске и полиције користиле су ОЦ-14 током ратова у Чеченији, Јужној Осетији и противтеро-

цитет оквира (ОЦ-14-4А), померено тежиште, када се користи без потцевог бацача, отежано руковање, када је стрелац леворук и проблематично нишањење. Механички нишани су слабо уочљиви, а када се користи оптички нишан глава стрелца је превише издигнута, што може бити заморно, али и демаскирајуће. Још једна мана јесте недостатак наслона за образ, јер стрелац лице наслања директно на поклопац сандука.

На крају треба рећи да су руски специјалци деведесетих година прошлог века добили оружје какво су желели – модуларно и поуздано у борби. Пушка ОЦ-14 је јефтина, али квалитетна и робусна, иако је настала и производила се за време слома руске економије. Она је, такође, и први успешан руски бул-пап пројекат усвојен у наоружање. Данас војне и полицијске специјалне јединице Руске Федерације имају најсавременије оружје домаћег, али и страног порекла. Међутим, имајући у виду да „гроза“ нема простора за неку значајну модификацију, највероватније ће се у скорој будућности повући из арсенала СПЕЦНАЗ-а. ■

Бојан РАЈИЋ

Комплет пушке „гроза“

заштитника уста цеви, уједно компензатора трзаја. Оружје је погодно за блиску борбу у просторијама и лакше се носи и транспортује.

Монтирањем дводелног пригушивача и оптичког нишана ПО 4x34 то оружје постаје специјална јуришна пушка ОЦ-14-4А-03 (рус. штурмовой автомат спе-

ристичким акцијама у Дагестану. Извештаји са терена показали су да је „гроза“ поуздано оружје у свим условима. Одлично се показала приликом борби у урбанској средини, посебно у конфигурацији са бацачем и пригушивачем. Лако се расклапа, склапа, чисти и одржава. Са друге стране, примедбе су дате на мали капа-

ТЕНК Т-62М

ЗВЕЗДА СИРИЈСКОГ БОЈИШТА

Совјетски тенк Т-62 је до сада израђен у више од 20.000 примерака у разним верзијама, а једна од њих је Т-62М. Био је основа совјетских оклопних снага до појаве Т-64 и Т-72. Свој историјски васкрс доживљава у актуелном грађанском рату у Сирији, где је због једноставности и робусности своје конструкције постао једно од основних оруђа у борби против исламиста у тој земљи.

Тенк Т-62 створен је крајем шездесетих година као логични напредак и развој постојеће конструкције тенка Т-55 и постао је стандардни тенк у Црвеној армији све до појаве Т-64 и Т-72. Иако је његова историја везана за учешће у многобројним послератним сукобима, рат у Сирији био је његов прави повратак на међународну сцену. Наиме, Руска Федерација је од 2015. донирала тенкове Т-62М Сирији, а они су се показали веома добро, пре свега због поузданости у борбеним дејствима у потпуно различитим теренским условима. Све то су били разлози да Т-62 постану омиљени међу сиријским војницима.

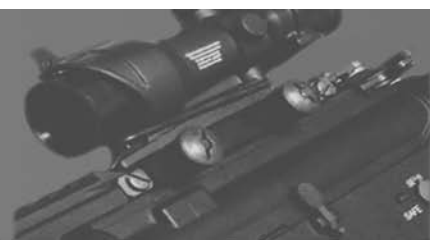
Током ове године уследиле су велике испоруке руских борбених тенкова Т-62М тој земљи и они су распоређени у зонама сукоба са терористима тзв. Исламске државе.

Сви ти адути у борбеној употреби навели су нас да се подсетимо како је настао тај тенк и шта га је чинило посебним.

Настанак

Прича о настанку тенка Т-62, кога су називали и „радни коњ Совјетске армије“, јединствена је. Заводи у Нижњем Тагилу добили су задатак да побољшају ефикасност тенка Т-55. У исто време, у Харкову се радило на прототипу који ће касније постати тенк Т-64. Конструктори из Тагила узели су као осно-

ву Т-55, сматрајући да побољшањем постојеће конструкције имају већу шансу да им пројекат буде прихваћен. Продужили су и проширили тело Т-55, поставили ширу куполу, побољшали систем вешања. Увели су и једну новину – аутоматски избацивач чаура из тенка. Наиме, на Т-62 уграђен је механизам, који по опаљењу, користећи силу трзања топа, избацује из тенка празну чауру.

Том тенку је пут ка производњи отворила појава америчког тенка М-60, далеко бољег од (старијих верзија) Т-55. Како харковски пројекат није био ни изблиза завршен, командант копнене војске СССР, чувени маршал Чујков, наредио је да хитно отпочне производње тенка Т-62.

БОРБЕНА УПОТРЕБА

Први пут тенк Т-62 употребљен је у борбама током пограничног сукоба СССР и Кине 1969. године. Након тога Т-62 учествовао је у готово свим сукобима на планети.

Током јом-кипурског рата Т-62 био је веома опасан противник израелским тенковима. Совјети су их користили за време рата у Авганистану од 1979. до 1989. године. Током 1982. године, у такозваном Тојота рату, либијска војска користила их је против наоружане милиције Чада. Употребљаван је и у етиопијском грађанском рату. Био је заступљен и у ирачко-иранском рату, а потом у Заливском рату 1990/1991. године, па у грађанском рату у Либану и током сукоба на простору бившег СССР-а. Новији случајеви употребе тог тенка јесу америчка интервенција у Авганистану 2001, у Ираку 2003, против грузијских снага 2008. године, у Либији 2011. и наравно данас у Сирији.

Израђиван је за извоз и у Чехословачкој од 1975 до 1978. године, те у Северној Кореји. Број мање и више познатих израелских, египатских и новијих украјинских модификација изузетно је велик.

Сиријски Т-62М који је погођен у куполу ракетама ТОВ, али је преживео због додатног оклопа

Потом је уследила још једна новина, а њу је условила конкуренција са Запада. Наиме, појавом савремених тенкова попут америчког М-48 „патона“ и британског изванредног „центуриона“, постојећи топ 100 mm са Т-55 није био у могућности да пробија њихов чеони оклоп. Тако је први пут развијен топ 115 mm, до тада невиђеног калибра. Међутим, уграђујући топ већег калибра, Совјети су настојали да сувише не оптерете тенк, па су уместо топа са олученом цеви, увели топ са неолученом – глатком цеви. Тај нови конструкциони потез, који је омогућавао већу почетну брзину зрна, захтевао је још једну новину – топовски пројектили требало је да, ради стабилности на путањи, буду опремљени репним стабилизатором. И био је то први пут да на тенк буде угра-

ђен топ који користи пројектиле стабилисане помоћу крилаца.

Из њега је могло да се гађа у покрету при умереној брзини од 20 km/h по неравном терену, на даљинама до 1.000 m, уз прецизност од 70 одсто – што је било далеко боље од свих Западних тенкова са топовима 90 и 105 милиметара.

Тенк Т-62 направљен је у више од 20.000 примерака у разним верзијама. Био је основа совјетских оклопних снага до појаве Т-64 и Т-72, а до дана данашњег се задржао у борбеним јединицама азијских војних области.

Није имао већег извозног успеха, махом због Т-55, који је преплавио свет и Европу, а био је и скупљи и компликованији од њега, а ускоро су се појавили и Т-80 и Т-90, па је пао у заборав. Све до рата у Авганистану и Чеченији, где

се Т-62 показао као поуздан, једноставан и ефикасан.

Истини за вољу, прво јавно „приказивање“ тенка било је 1968. године, приликом инвазије чланица Варшавског пакта на Чехословачку. Тада су, први пут ван параде, Западни војни аналитичари имали прилику да га виде. Уједно, били су непријатно изненађени чињеницом да је већ оперативан у већем броју.

Први пут тенк Т-62 употребљен је у борбама током пограничног сукоба СССР и Кине 1969. године. Потом у јом-кипурском рат. Током рату у Авганистану био је једна од ударних песница совјетске војске. Кориштен је као оружје ватрене подршке, али је било проблема са малом елевацијом топа, јер је често било по-

требно гађати врхове планина. Зато је у ту земљу упућена, поред основне, и побољшана верзија тог тенка – Т-62М.

Новије верзије

Новије верзије тенка, посебно она под називом Т-62М, настале су на основу модернизације Т-55 и Т-62. То се првенствено односило на појачање оклопа, који је био под ударима ПО средстава. Купола на оба тенка била је сувише слаба, посебно чеони део, зато су на Т-62 са обе предње стране куполе додали додатни оклоп, који се показао као веома ефикасан. Реч је о ојачањима од челика пуњеног полиуретанском пеном. Према тврдњама, требало је да штити

од директног удара гранате 105 mm, а показало се као ефикасан и против вођених ракета. На странице ходног дела постављене су антикумулативне завесе преко гусеница, а тенк је добио и 10 mm дебели противнеутронски слој на телу. Уз то, искоришћене су од тенка Т-72 и нове гусенице, а највеће унапређење свакако представља сасвим ново наоружање и систем управљања ватром.

Реч је о ласерски вођеним ракетама које се испалују из цеви 9К116-2 „шексна“ или како их означавају у НАТО-у – противоклопне ракете АТ-12 „Swinger“. Имају вероватноћу погађања циља од 80% на даљини од 4.000 метара, до којег лети за мање од 14 секунди. Максимална пробојност оклопа је 600

Сиријски тенк Т-62М на прилазу Деир ес Зору, једном од исламистичких ујоришта на истоку Сирије

Тенк Т-62М

mm иза ЕРА заштите, са ефикасним дометом од 100 до 5.000 метара. Ракета се води помоћу ласерског зрака и потребно је да циљ буде све време лета ракете озрачен.

Тенк Т-62М као основно наоружање и даље има топ 115 mm са просечном брзином гађања од четири метака у минути, спрегнут са митраљезом ПКТ 7,62 mm, а као ПА оружје је ДШК 12,7 милиметара.

Има и ласерски даљиномер и балистички рачунар БВ-62 и нишан ЦШ-41У, који заједно чине систем за контролу ватре „волна“.

Иако је ово данас редовна опрема савремених тенкова, средином осамдесетих прошлог века био је то врхунац који Западни тенкови нису имали, а многи ни данас немају ласерски вођене ракете.

Погон тенка је мотор од 620 КС, В-55У, који му омогућава аутономију од 450 km и брзину од 50 km/h, а код модификација могу се ставити и други мотори. Овај мотор показао се као поуздан и издржљив и у пустињским условима.

Блискоисточно ратиште

Уследио је рат у Сирији. Слободно се може рећи да је тенк Т-62М постао звезда сиријског бојишта. На том бојишту срушени су снови и легенде о свим познатим тенковима и оклопним возилима. Тако су се тенкови совјетске/руске производње веома добро показали, а Западни подбацили, изузев „лекерка“.

Руси су у Сирију послали Т-90, Т-72Б3, а као помоћ Сиријцима из резерве тенкове Т-62М. Управо овај последњи постао је херој Палмире. Јединице сиријске војске наоружане њиме напредовале су и бориле су се код тог легендарног града и два пута га ослобађале. Тенк је успешно издржао ударе лаког ПТ наоружања, РПГ-7, бестрзајних топова, али и директни удар ПО ракета у његов додатни оклоп на челу куполе – када није дошло до паљења и експлозије тенка, те је посада могла да га на време напусти. То се видело и на снимцима. За разлику од њега, „леопарди“ и „абрамси“, тенкови новије генерације, распадали су се или просто „кували“ при удару таквих ракета.

ВЕРЗИЈЕ

Поред основног модела Т-62 и модификованог Т-62М (уведен у наоружање 1983), занимљиве су и друге верзије. На пример Т-62К командни, који је uveden у наоружање 1964. године (који је имао додатна навигацијска средства ТНА2, радио-станицу и агрегат за снабдевање возила у стању мировања), па варијанта Т-62Д, која је уведена у наоружање 1983. године. Она је имала додатно оклопљену шасију, куполу. На њу су постављени екрани бочног оклопа за скретање кумулативног млаза и комплекс активне заштите „дрозд“. Две године касније уведена је у наоружање варијанта Т-62 МВ. На тенку су инсталирани активна заштита „контакт“, термоизолациона облога на топу, ојачање оклопа дна тенка и противкумулятивни екрани дебљине 10 милиметара. Инсталирани су и бацачи димних кутија система „туча“.

Несметан опстанак на бојишту омогућили су му једноставност за одржавање, велика доступност резервних делова, али и лака замена оштећених возила – јединице наоружане тим тенком увек су биле попуњене и спремне за борбу. Забележен је изузетно мали степен отказа и кварова, као и веома велика отпорност на пустињске и екстремне услове (слично као у Авганистану). Показала се колико је супериорније једно једноставно и рудиментарно возила као што је Т-62М, у односу на употребу у истим условима једног софистицираног „леопарда“.

Тенк Т-62М јесте пример исправне совјетске школе – једноставност и масовност. Русија у сваком тренутку може Сирији испоручити тенкове са свог лагера, резервне делове и инструкторе, што и чини, а са друге стране Сиријци су у седмогодишњем грађанском рату испекли занат употребе оклопних јединица.

Поменути тенк користи се углавном као оружје ватрене подршке пешадији. Његов топ 115 мм изванредно је

добар као ватрена подршка приликом освајања терористичких упоришта, али и као прва линија према оклопним снагама терориста.

Међутим, то уопште не треба да буде изненађење. Први који су били задовољни тенком Т-62 били су они против којих је био усмерен, и то игром случаја баш сиријски Т-62 (али старије генерације, не Т-62М). Наиме, током јомкипурског рата 1973. године лавина египатских и сиријских тенкова сручила се на Израел и само крајњим напором, и уз огромну помоћ САД, та земља успела је да се одржи. Том приликом успели су да заробе већи број тенкова Т-62. Приликом оцењивања били су изузетно импресионирани њиме. И не само то, тврдили су да има апсолутну предност над свим постојећим Западним тенковима, посебно над М48 и „центурионом“.

Израелци су одлучили да тенкове које су заробили уведу у своје наоружање! Тако су Т-62 постали „тиран-3“ (тенк без модернизације) и „тиран-6“, који су Израелци модернизовали. Тенкови су

били у наоружању све до доласка америчких М-60, када су повучени у резерву, а неки продати даље латиноамеричким земљама.

Занимљиво је да су неколико Т-62 послали у САД и Немачку, где су на основу њих Немци развили топ 120 мм за „леопард“ и „абрамс“. Не може се тврдити да су ископирани његов топ, али свакако су били импресионирани дејством глаткоцевног топа 115 мм, какав они нису имали у свом наоружању.

И данас је у рату у Сирији незаменљив. Познато је да је сиријска војска деценијама имала овај тенк у наоружању и, уз мање модификације, Русија је успевала да је редовно снабдева својим залихама Т-62М.

Звезда сиријског рата свакако је Т-90, савремени тенк са савременом електронском опремом, системима за заштиту од напада ПОВР, али уз њега је и онај који извршава све могуће задатке – Т-62М. Због свих својих особина он је постао једно од основних оруђа у борби против исламиста у Сирији. ■

Александар КИШ

Руски Т-62М

БОРБЕНА УПОТРЕБА АВИОНА СУ-34

ПАКЛЕНА ПАТКА
НАД ПУСТИЊОМ

Авион Су-34 сматра се нај-модернијим руским борбеним авионом намењеним за дејства по циљевима на земљи, који базира на тлу Сирије. Од првог дана руског војног ангажовања у Сирији ови авиони активно учествују у извршавању борбених дејстава. У зависности од извора података, на тлу Сирије базира до дванаест авиона овог типа.

У овом броју укратко ћемо представити тај авион и његову борбену употребу, а више о руским ваздухопловима на тлу Сирије дато је у публикацији „Руска авијација у Сирији“, аутора Александра Радића и др Славише Влачића.

Етапе развоја

Овај авион, као и данас актуелни Су-30СМ и Су-35С, произашли су из фамилије авиона Су-27. Први концепт ове ловачко-бомбардерске верзије авиона Су-27 појавио се још 1977. године. Намера је била да се у мањој мери унесу

Велики број нових руских система наоружања доживео је ватрено крштење у Сирији. У правој борбеној употреби тестиран је и један од најмодернијих руских борбених авиона типа Су-34. У овом броју „Арсенала“ представљамо вам летелицу Су-34 и њене основне карактеристике. Руски војни званичници су у више наврата нагласили да је Су-34 приоритетни програм у опремању оружаних снага, због чега је планирано да се израђује у три варијанте – фронтовски бомбардер, извиђачки и авион за електронско ратовање.

конструктивне измене уз истовремено примену успешних подскопова, система и наоружања развијених и примењених на другим совјетским борбеним авионима тог времена. Програм је напредовао релативно споро јер су и у самом совјетском ваздухопловству, а касније и руским ВВС (Военно-воздушные силы России) имали дилему око потребе за новим авионом у овој категорији. Коначна одлука донета је 19. јуна 1986, када је Влада СССР-а званично одобрила развој те верзије.

У овом случају велики развојни потенцијал ловца Су-27 искоришћен је за израду фронтовског бомбардера Су-27ИБ (Су-27ИБ „истребитель-бомбардировщик“), на којем је сачуван изворни змај, али је промењен предњи део авиона. Избачен је велики радар, карактеристичан за ловачке авионе, и направљена је потпуно нова кабина за два члана посаде, који седе један поред другог. Аеродинамичке особине очуване су применом продуженог стрејка и канара. Проширени су унутрашњи ре-

зервоари за гориво и примењени су једноставни фиксни уводници ваздуха. У потпуности је промењена специјализована авионика и многи системи су удвостручени да би се повећала борбена живавост.

Радови на овој верзији започели су 1986. године. Први прототип Т-10В-1 направљен је у радионици ОКБ „Сухој“ преправком из једног од примерака тренажног двоседа Су-27УБ, а предњи део авиона израђен је у фабрици у Новосибирску, која је предузела припреме за пуну серијску производњу. Про-

вљено је, поред два прототипа, пет предсеријских авиона, од који је један послужио за статичка испитивања.

Ове летелице поднеле су главни терет оштрих испитивања руских опитних центара. Ограничена серија од пет авиона, израђена од 2006. до 2009. године, употребљена је за државна испитивања која су потрајала до 2011. године. Део авиона употребљен је и за оперативна испитивања и развој тактике употребе у Центру за борбену обуку и преобуку летачког састава у Липецку.

Наменска опрема

Примарна намена авиона Су-34 је сте изолација бојишта на дубинама од 150 до 500 километара иза линије фронта. Рентабилни циљеви за ту врсту авиона представљају велика комуникацијска чворишта, инфраструктурни објекти, складишни и производни комплекси, као и велики формацијски састави у покрету.

На Су-27ИБ/Су-34 употре-

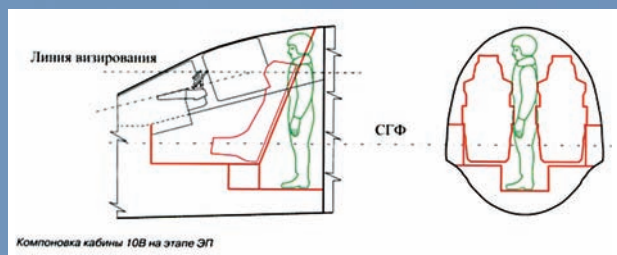
лет и решо. Посада седи у конфигурацији један поред другог (пилот лево, руковаца система и наоружања десно), што је у задацима које изводи овај авион оптималније. Команде лета су на располагању и пилоту и руковаоцу система. Посада у кабински простор улази преко мердевина постављених на носној ноzi авиона.

Читава кабина пројектована је као капсула сачињена од титанијумског оклопа дебљине 17 милиметара. Титанијум је употребљен и за заштиту мотора и резервоара горива. Оклоп има укупну масу од 1.480 килограма. Полиуретанска пена у горивним резервоарима спречава у одређеној мери пожар и експлозију, а смоласте материје које се налазе у резервоару служе за привремено заптивање у случају поготка разних пројектила или шрапнела. Повећање масе авиона компензовано је применом лакших, композитних материјала тамо где је то било могуће. Већа полетна маса авиона наметнула је и употребу ојачаног трапа авиона. За разлику од претходника из фами-

лотип је полетео 13. априла 1990, са пилотом Анатолијем Ивановим за командама. Авион је први пут приказан јавности 13. фебруара 1992. на изложби у Минску, поводом самита држава бивших република Совјетског Савеза. У периоду од 1990. до 1994. године произведено је пет прототипова Су-34, а у сваки наредни уграђивана су побољшања. У пролеће 1995. године авион је представљен на међународној авио-изложби у Паризу, на аеродрому Ле Буржеу. Рестриктивни буџет условио је веома спори напредак читавог програма. Први предсеријски примерак полетео је крајем 1994. и до 2000. године напра-

вљена су сва искуства стечена у експлоатацији Су-24, а нарочито се повело рачуна о прилагођавању кабине за дуготрајне исцрпљујуће летове на екстремно малој висини. Маске за кисеоник не морају да се употребљавају до висине од 10.000 метара, јер је кабина под притиском, а њене димензије пружају довољно простора да се човек просечног раста може потпуно усправити. Наравно, релаксација се обавља на смену. У опрему кабине спадају ефикасан систем за климатизацију, тоа-

Димензије и изглед кабине

лије, Су-34 има по два точка на свакој ноzi стајног трапа, с тим да се на главним ногама ради о тандем распореду.

За Су-27ИБ/Су-34 развијен је напредни нападно-навигацијски систем за дејства у свим метеоролошким услови-

Као замена за систем „хибињи“ припрема се систем „шараншул“, који ће ефикасније моћи да шибити већу формацију авиона од дејства са земље и из ваздуха, било да су циљању пројектили лансирани са земље или са ваздухоилова

ма. У преобликованом носном делу авиона смештен је основни сензор, радар Ш141 са пасивним електронским скенирањем (PESA). Иницијална идеја била је да се у „жаоку“ на репном делу авиона постави радар за осматрање задње полусфере, чија би једна од могућих примена била означавање циљева за ракете ваздух–ваздух, које мењају правац лета за 180 степени после одвајања од лансера. Кроз развојни пут авиона у „жаоку“ је смештена аутономна погонска јединица (APU) за стартовање на земљи, као и део опреме за пасивну самозаштиту авиона. Померање центраже услед уградње

оклопа делимично је балансирано управо овом репном гредом и поменутиим уређајима који се налазе у њој.

Комплетна авионика летелице управљана је нападно-навигацијским системом РПКБ К-102, који у себи садржи рачунарску јединицу, подсистеме за обраду и приказ података, навигацију и навођење на објекте дејства. У трупу је монтиран комплекс за откривање, идентификацију и означавање циљева типа Б1/02 „платан“, базиран на ласерској и ТВ технологији. Уређај се по потреби извлачи из трупа током употребе, како током лета на рути не

СУ-27ИБ УМЕСТО СУ-24БМ

Једна од преломних тачака у развоју варијанте Су-27ИБ, односно Су-34 била је идеја да се употреби радарски комплекс Ш141, у то време развијан за стратегијски бомбардер Т-60 са максималном полетном масом од 90 тона. Такође, свеобухватна надоградња тактичког бомбардера Су-24 у верзију Су-24БМ обустављена је као нереална. Ово је отворило врата Су-27ИБ, који је осигурао своје место у инвентару ВВС као фронтovski бомбардер и наследник Су-24.

Један од мотива који је говорио у прилог Су-27ИБ указивао је на чињеницу да фронтovski бомбардер мора да реално буде способан да се брани, што се показало тачним неколико деценија касније. Наиме, сигурно би Су-34 теже оборили турски ловци него што је то био случај са Су-24М обореним изнад Сирије.

СЕНЗОР БРОЈ ДВА

Поред радара, други важан сензор авиона Су-34 јесте електрооптички систем „платан“. Служи за откривање, идентификацију и означавање циљева уз примену ласерске и ТВ технологије. Налази се у трупку, између два уводника

ваздуха. Руковалац система и наоружања циљеве откривене радаром визуелно детектује помоћу система „платан“ и означава их ласером ради навођења ласерских бомби. Такође, омогућава употребу ТВ вођених средстава. Западни стручњаци сматрају да овај систем заостаје за конкурентима, а проблем у његовој примени представља и локација уградње и ограничена зона померања сензора. Процењује се да „платан“ пружа могућност аутоматског праћења два циља истовремено као и истовремено дејство по њима ТВ или ласерски вођеним средствима.

би правио непотребан отпор. Систем К-102 са осталим подсистемима комуницира путем мултиплексне магистрале података, а то су радарски комплекс Ш141, радио-комуникацијски подсистем С-103, систем за контролу лета (САУ-10В), систем за управљање подвесним теретима (СУО-10ПВ)...

Управљање ватром омогућава комплекс Ш141, који садржи вишефункционални радар PESA категорије В004, који ради у Х-опсеги. Радар може да прати 10 циљева у ваздушном простору и истовремено омогући дејство по четири, ракетама са активним радарским вођењем Р-77-1. У исто време могуће је дејство и по два циља на копну. За експортну верзију дате су следеће даљине откривања: велики брод 135 km, железнички мост 100 km, камион у покрету 30 km и ловачки авион 120 km. За самозаштиту авион је опремљен сигнализатором радарског озрачења А-150 „па-

ОСЕТЉИВИ ЗАДАЦИ

У досадашњем току рата у Сирији, за авионе Су-34 везује се извршавање више конкретних мисија које су биле и у центру медијске пажње. Неке су документоване, а неке су остале у домену претпоставке.

Услед руских ваздушних напада крајем новембра 2015. године почела је да опада производња нафте која је главни извор финансирања Исламске државе. Циљеви нису били само погони за прераду и складиштење нафте и нафтних деривата већ и камиони-цистерне којима се гориво испоручивало купцима у Турској. Дејство по колонама цистерни извели су углавном авиони Су-34, који имају довољно велики радијус и време остајања у ваздуху, али и способности да дејствују по оваквим циљевима прецизно вођеним

средствима. Главни удар изведен је 17. новембра 2015, када је у једном налету уништено око 50 камиона, што је документовано снимцима са руских беспилотних летелица „орлан-10“. Руски извори навели су да је у вишедневним дејствима уништена једна четвртина од укупног броја камиона који се користе за кријумчарење нафте. То је наводно довело до двоструког смањења производње нафте на територијама које контролишу Асадови противници. Руски председник Владимир Путин такође је изнео тврдњу да су напади на шверцарске нафтне канале навели турску војску да 24. новембра 2015. обори руски Су-24М.

Међутим, политичке игре, промена интереса, страна, партнера довели су само након нешто више од годину дана, тачније јануара 2017. године, до неуобичајене ситуације у којој руски и турски авиони изводе здружена дејства по терористичким групама на северу Сирије. Наиме, четири Су-24, четири Су-25 и један Су-34, заједно са по четири турска F-16 и F-4, изврели су заједничко дејство по 36 циљева.

Постоје претпоставке да су Су-34 били и у групи авиона који су дејствовали по курдским јединицама, које подржавају САД. Догодило се то 16. септембра, источно од Еуфрата, када се део курдских снага приближио граду Деир ес Зор, где су биле у току комплексне војне операције. Руски извори демантовали су учешће у овом инциденту.

Протиошій Су-34

стел", који се такође користи за усмеравање противрадарских ракета и системом А265В „хибињи-МВ". Овај последњи открива, класификује, лоцира претње и ка њима одашиље одговарајући сигнал ометања. Главни склоп налази се иза кабине, док је антенски склоп распоређен у два контејнера који се каче на крајевима крила. Боље ситуационо разумевање омогућује и уређај везе-података ТКС-2/Р-098, којим може да се умрежи до 16 „сухоја" и пружа заштићену размену информација битних за извршавање задатка.

Радарски комплекс Ш141 омогућава и аутоматски, претходно програмирани лет са праћењем конфигурације терена, што растеређује посаду у оваквим, заморним условима лета. Интересантна су запажања посада које су извршиле преобуку са Су-24 на Су-34 и које тврде да им је лет на новом „сухоју" „неудобнији". Наиме, „ловачко крило" Су-34 има другачије специфично оптерећење крила у односу на крило авиона оптимизованог за продор на малим висинама. То утиче на већу изложеност турбуленцији, иако је

негативан ефект ублажен уградњом канара. Циљ канар конфигурације која аутоматски ради пригушења осцилација јесте одговарајућа стабилност авиона која је промењена са његовом већом и тежом носном секцијом.

Наоружање

Стручњаци процењују да је Су-34 тренутно авион са најширим асортиманом ваздухопловних убојних средстава у наоружању ВВС, јер средства наоружања качи на осам тачака под крилима, три под трупом и два на крајевима крила. Укупна носивост је 8.000 килограма. Упркос таквим могућностима, авиони у

Сирији, барем према фотографијама, носе релативно мали убојни терет. На фотографијама је то конфигурација са две сателитски вођене бомбе КАБ-500 или четири класичне авио-бомбе од 250 или 500 килограма. На крајевима крила обично се каче елементи система „хибињи", а ређе је примећено подвешавање ракета Р-73 са ИЦ навођењем намењених самоодбрани.

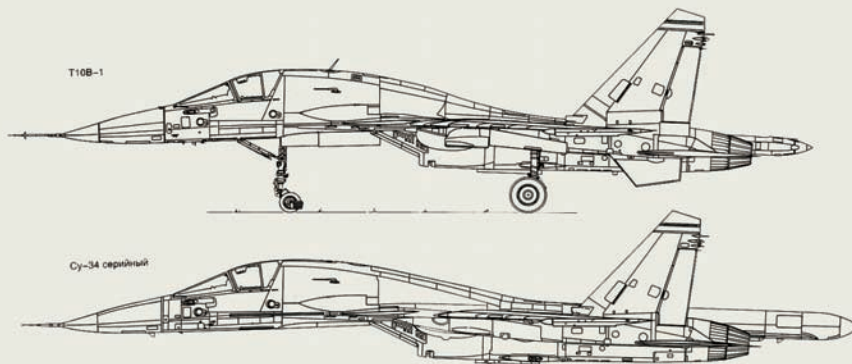
Авион Су-34 сертификован је за употребу ТВ вођених ракета ваздух-земља Х-59М, суперсоничних противрадарских ракета Х-31П, противбродских Х-31А, краткодметних ТВ или ласерски-вођених ракета Х-29Т/Л и полуактивно вођених ракета ваздух-ваздух типа Р-27, односно

Руске сателитски навођене бомбе типа КАБ-500С у Сирији најчешће одбацују управо авиони Су-34

ТТ КАРАКТЕРИСТИКЕ АВИОНА СУ-34

Намена:	Фронтовски бомбардер
Посада:	2
Погонска група:	два турбовентилаторска мотора Сатурн АЛ-31Ф-М1
потисак са допунским сагоревањем	2×74,56 kN
потисак без допунског сагоревања	2×132,44 kN
капацитет унутрашњих резервоара за гориво	12.100 kg
максимална количина горива са допунским резервоарима	19.300 kg
Димензије:	
дужина	23,36 m
размах крила	14,07 m
распон канара	6,40 m
висина	6,36 m
површина крила	62 m ²
Масе:	
Празан	22.000 kg
полетна нормална	42.000 kg
полетна максимална	45.100 kg
Перформансе:	
максимална брзина на великој висини	1,8 Ма
максимална брзина на нивоу мора	1.400 km/h
плафон лета	14.000 m

максимални долет са једном допуном горива у лету	7.000 km
максимални долет	4.000 km
тактички радијус на малој висини са три допунска резервоара од по 3.000 l	1.130 km
тактички радијус на малој висини без допунских резервоара и 4.000 kg терета	600 km
тактички радијус на малој висини са допунским резервоарима и 4.000 kg терета	1.130 km
дужина залета	1.260 m
дужина протрчавања	1.100 m
дужина протрчавања са кочећим падобраном	950 m
максимално експлоатационо оптерећење	+7 G

Наоружање:

8.000 kg убојних средстава на 13 носача (нормално оптерећење је 4.000 kg)
 Ватрено: топ ГШ-301 калибра 30 mm са 180 граната
 ракетно ваздух–земља – Х-25МЛ, Х-29Т/Л, Х-31, Н-59М, С-25Л, НРЗ
 ракетно ваздух–ваздух – Р-73, Р-27, РВВ-АЕ
 бомбардерско – вођене бомбе КАБ-500 и КАБ-1500 и готово сви типови бомби из инвентара ВВС: до 16 ФАБ-500, до 22 ФАБ-250, до 34 ФАБ-100

ИЦ вођених ракета ваздух–ваздух кратког домета типа Р-73. Током 2010. године испитана је примена противбродских ракета Х-35У и нове генерације ракета ваздух–земља Х-38М. Након низа испитивања на Су-34, у серијску производњу у априлу 2012. године ушла је и ракета повећаног домета типа Х-31ПМ. Заједно са другим дериватима авиона Су-27, Су-34 опремљен је топом ГШ-301 30 mm, интегрисаним у десном стрејку авиона са борбеним комплетом од 150 граната.

Тестиран у реалним борбеним условима

Званичну препоруку за увођење у наоружање Су-34, након завршетка опитовања, 2011. године дао је тадашњи командант ВВС Александар Зелин. Од тада серијска производња добија на замаху. Авион је официјелно уведен у наоружање 18. марта 2014. декретом, који је потписао Владимир Путин.

До маја 2017. године опитне целине и ВВС примили су 102 авиона Су-34 од планираних 129 до 2020. године. Од 2010. године ови авиони замењују старије Су-24М. Прва јединица која је променила наоружање био је 47. мешовити авијацијски пук из Вороњежа. Због реновирања аеродрома пук је привремено пребазан у Бутурлиновку, а део потом деташован за потребе извршавања задатака у Сирији.

Број авиона који се налазе на тлу Сирије варира. Једна група авиона која стално базира у Сирији припада 47. мешовитом авијацијском пуку из Бутурлиновке. Део авиона базира у Русији, на аеродрому Кримск, одакле су у више наврата извршавали задатке изнад Сирије.

Авион Су-34 досада је тестиран у реалним борбеним условима током Другог чеченског рата и током краткотрајне интервенције у Грузији 2008. године. У оба случаја авиони су употребљавани као платформе за активно електронско ометање опремљене системом „хибињи“. Према званичном руском саопштењу, ти авиони показали су тада високу ефективност у извршавању борбених задатака.

Руски војни званичници су у више наврата нагласили да је Су-34 приоритетни програм у опремању оружаних

Број произведених авиона Су-34 за руске употребе премашио је цифру од 100 примерака. У оперативној употреби замениће гео авиона Су-24 и Ту-22М3

снага, због чега је планирано да се израђује у три варијанте – фронтални бомбардер, извиђачки и авион за електронско ратовање.

Имајући у виду значај овог авиона за ВВС у целини, као и перспективе ове флоте, програми побољшања су константно у току. До 2020. године очекује

се нови радарски комплекс Сич-РЕК (Мала сова) и модернизовани нападно-навигацијски систем К-102М. Ради повећања живавости авиона али и његове примене у комплексним електронским дејствима у току је прилагођавање и димензионисање појединих подсистема са Ту-214Р, најмодернијег руског авио-

на за електронску борбу. Један од њих је и контејнерски уређај УКР-РТ, који открива и прати емисије разних комуникацијских уређаја, радара али и станица за вођење беспилотних летелица.

Као замена за систем „хибињи“ припрема се систем „тарантул“, који ће ефикасније моћи да штити већу формацију авиона од дејстава са земље и из ваздуха, било да су питању пројектили лансирани са земље или са ваздухоплова.

Очекује се интеграција нове палете ваздухопловних убојних средстава као што је, на пример, планирајућа бомба УПАБ-1500. Интересовање за набавку овог авиона већ су показали традиционални купци руских авиона ове категорије, од којих ће се први у листу будућих корисника уписати Алжир. Жељу за набавком експортне верзије, која ће бити означена као Су-32, показали су и Јордан, Индонезија и Малезија. ■

Приредио др Славиша ВЛАЧИЋ

МИСТЕРИЈА ОЗНАКА

Својевремено је око Су-27ИБ исплетена компликована мистерија. У почетку, авион је добио назив формиран по уобичајеном обрасцу – уз основну ознаку Су-27, додан је суфикс ИБ, који је акроним за ловца-бомбардера. Када је крајем 1993. године израђен први серијски авион, представљен је као Су-34, али је јуна 1995. године, када се појавио на аеро-салону на аеродрому Бурже код Париза, тај исти авион приказан као Су-32ФН. Нови суфикс формиран је од енглеског назива за морнаричке ловце (Fighter Navy)!? Пред публиком на подмосковском Аеродрому „Жуковски“ 1999. године потпуно исти примерак авиона изложен је под ознаком Су-32МФ (мултифункционални). Збуњујућа конфузија резултат је смешљене кампање некадашњег челног човека бироа Михаила Петровича Симонова, која се користи за постизање додатних буџетских уступака и пропаганду.

МОДЕРНИЗАЦИЈА „БОКСЕРА“

Чланице немачко-холандског конзорција ARTEC, у чијем су саставу фирме „Krauss-Maffei Wegmann“ (KMWG) и „Rheinmetall MAN Military Vehicles“, започеће модернизацију 246 борбених оклопних возила точкаша „боксер“ 8x8, која су у НВО немачких оружаних снага, на тзв. А2 стандард. Уговор, који је потписан с европском организацијом за развој

наоружања – OCCAR, вредан је 94 милиона евра и реализоваће се од 2018. до 2023. године. KMWG ће модернизирати 208 возила, а „Rheinmetall“ преосталих 38. Уговор подразумева, између осталог, уградњу побољшане технологије визуализације за возача, нов сателитски систем, додатну оперативну конзолу за даљински управљану оружну станицу и друго. ■

ИСПОРУКА ВОЗИЛА АЈАХ

Према саопштењу Министарства одбране Уједињеног Краљевства, фирма „General Dynamics“ предала им је 18. септембра прва два оклопена возила типа Ares из програма Ajax, која се налазе у завршној фази тестирања пре испоруке. Програм је вредан 4,5 милијарде фунти, а тестирана возила произведена су у фабрици у месту Merthyr Tydfil, у Велсу. Пре коначне предаје британској војсци проћи ће примопредајна испитивања.

Програмом је предвиђена израда шест верзија тог возила: Athena, Ajax, Ares, Apollo, Atlas и Argus. Она ће бити у оперативној употреби од 2020. године и покриваће читав спектар задатака карактеристичних за средње оклопена возила. Превасходно биће намењена за учешће у мултинационалним операцијама.

ЗАПОЧЕЛА ИЗГРАДЊА ИТАЛИЈАНСКОГ LHD-A

У бродоградилушту у месту Кастеламаре ди Стабиа (Castellammare di Stabia) код Напуља, 12. јула, резањем првих челичних лимова и профила започела је изградња новог десантног брода типа LHD намењеног првенствено хеликоптерским задацима италијанске морнарице. Нови LHD гради се у складу са уговором вредним 1,13 милијарди евра, а главни извођачи радова биће фирме „Fincantieri“ и „Leonardo“. У фирми „Fincantieri“ наводе да ће брод имати депласман 33.000 тона, укупну дужину 245 m и ширину 36 метара. Покретаће га комбиновани погон дизелских или плинских погонских мотора (у CODOG конфигурацији), а обухватаће две Rolls-Roys турбине MT30, појединачне снаге 36 MW, два дизел мотора MAN 20B32/44P појединачне снаге 12 MW и два електрична мотора, сваки снаге 2,25 MW на двоструким осовинама. То ће му омогућити највећу брзину пловидбе од око 25 чворова.

Када је реч о ваздухопловним садржајима, нови LHD имаће летну палубу димензија 230x36 m, на којој ће бити ће шест плус три хеликоптерске тачке и моћи ће да прими хеликоптере италијанске морнарице и копнене војске, уз неодређен број летелица типа CH-53 и V-22. ■

УКРАЈИНСКО БЕСПОСАДНО ВОЗИЛО С РАКЕТНИМ ЛАНСЕРОМ

Украјинска војна фирма развила је Phantom-2, ново тешко беспосадно тактичко вишенаменско возило с ракетним бацачем на крову. Пројектанти су интегрисали систем невођених ракета на нову беспосадну платформу. Возило с лансером за RS-80 ракете приказано је током војних вјежби на војном полигону украјинских оружаних снага „Гоншаровски“. Очекује се да Phantom-2 с ракетним бацачем за RS-80 ракете повећа тактичке способности на бојишту. Невођену ракету RS-80 развио је и производи је SJSHC „Artem“, део фирме „UkrOboronProm“. Нови калибар ракете 80 mm намењен је за уништавање циљева на земљи и развијен је за борбене хеликоптере и ваздухоплове користећи лансер или посебну земаљску платформу.

Phantom представља фамилију беспосадних теренских возила у 6x6 и 8x8 конфигурацији, способних за обављање широког спектра задатака. ■

„СЛОБОДАН ЛЕТ” ПРОЈЕКТИЛА LRASM

Команда америчког морнаричког ваздухопловства објавила је 18. августа први „слободни лет” најмодернијег противбродског пројектила LRASM (Long Range Anti-Ship Missile). Лансирао га је бомбардер B-1B Lancer изнад морнаричког полигона Point Mugu у близини Калифорније. Тако су први пут показане његове способности: пројектил је прошао све планиране контролне тачке и летео према

покретној мети на мору, користећи информације које му је давао властити мултимодални сензор; потом се пребацио на ниску висину лета за завршни приступ подручју мете и тачно идентификовао један циљ од групе бродова. Очекује се да идуће године тај пројектил стекне потпуну оперативну способност за лансирање из ваздуха, с већ поменутог бомбардера. ■

HIMARS У РУМУНИЈИ

Амерички Стејт департмент одобрио је 17. августа продају лаких мобилних лансирних ракетних система HIMARS (High Mobility Artillery Rocket Systems) Румунији. Претпоставља се да ће извоз бити вредан око 1,25 милијарди долара, али укључује и друге системе, пропратну опрему и услуге. Тако ће Румунија купити 54 лансера HIMARS, 81 ракету M31A1 GMLRS, 81 ракету M30A1 GMLRS, 54 пројектила M57 ATACMS (Army Tactical Missile Systems), 30 вежбовних ракета LCRR (Low Cost Reduced Range), 24 система AFATDS (Advanced Field Artillery Tactical Data Systems), 30 возила HMMWV, 54 возила за логистичке потребе HIMARS и друго.

Према речима Американаца, та набавка неће побољшати само сигурност Румуније, него и НАТО-а. Омогућиће испуњење румунског циља за модернизацијом оружаних снага и побољшањем интероперабилности са савезницима. Ради имплементације тих система у Румунију ће бити упућено десет америчких стручњака, који ће годину дана радити на смештају опреме, провери система, обуци и техничкој и логистичкој подршци. ■

ПУШКА М1 „ГАРАНД“ ВЕЛИКАН САВЕЗНИЧКИХ ПОБЕДА

Амерички војник на Гвадал каналу са М1 „гаранд“ са бајонетом

Пушка М1 „гаранд“ најуспешнији је продукт америчке оружарске памети, технике и технологије, јер се показала као квалитетно и прецизно полуаутоматско оружје, које је знатно допринело победи савезника у Другом светском рату

Последњи рат који се водио на америчкој територији био је шпанско-амерички рат око Кубе, Филипина и Гуама, који је трајао од априла до децембра 1898. године (амерички Сенат званично је ратификовао мировни уговор 6. фебруара 1899). Занимљиво је истаћи чињеницу да је то био први рат у светској историји који су изазвали медији. Отац америчког и светског таблоидног новинарства Виљем Рандолф Херст послао је своје новинаре на Кубу са задатком да извештавају о рату. Након неколико недеља новина-

ри су телеграмом јавили Херсту у Њујорк да нема ништа од рата, на шта им је предузимљиви медијски магнат одговорио: „Ви се побрините за фотографије, ја ћу за рат!“.

Невероватно умешном и бескрупулозно смишљеном пропагандом Херст је писао о непостојећим шпанским злочинима према јадним Кубанцима, што је подстакло америчку јавност да натера председника САД да објави рат Краљевини Шпанији. Американци су били јачи у морнаричким снагама, али када су, 6. јуна 1898, искрцали копнене трупе на Кубу, пешадија се суочила са великим проблемима. Шпански колонијални гар-

низони били су наоружани модерним брзометним петометкама – пушкама система Маузер М1893, које су за то доба биле врхунац оружарског умећа, док су Американци кубурили са спорометним пушкама US Krag-Jorgensen калибра .30 и превазиђеним једнометкама Springfield калибра .45, те незграпним митраљезима типа Gatling, и све то уз употребу превазиђене тактике још из грађанског рата. Американци су ангажовали и разне милиције савезних држава и добровољачке трупе, које су биле наоружане свакојаким застарелим примерцима оружја разних модела, а понеки су датирали још из грађанског рата.

Нова пушка за нови век

Ангажујући 200.000 добровољаца (од којих је најпознатији био пуковник Теодор Рузвелт, будући председник САД, који је предводио чувену јединицу популарно названу „Rough Riders”, а званично 1. УС добровољачку коњичку регименту) и велике поморске снаге Американци су победили Шпанце. Уз то су им преотели Кубу, Филипине, Гуам, али је остао горак укус победе, због видне заосталости америчког пешадијског наоружања. Америчке војне анализе на крају рата показале су да армији недостаје основно оружје – квалитетна, робусна, издржљива пушка, која је камен темељац сваке озбиљне војске.

Да би се тај проблем решио чувена фабрика оружја „Спрингфилд” конструисала је 1902. године пушку М1903, која је направљена баш по Маузер систему, који је америчким трупама задавао толико главобоље у протеклом рату. Пушка је била петометка, по Маузер систему хранила се са горње стране, тежила је четири килограма, а калибар је био .30-06. са солидним крајњим ефикасним дометом до 900 метара, што су биле задовољавајуће перформансе. Та пушка је била коректно решење као основно пешадијско наоружање америчке војске, али су војни ауторитети, показало се, имали визионарска решења. То се видело већ 1922. године, када је расписан конкурс за полуаутоматску пушку америчке војске, што је био позив да се јаве инжењери и произвођачи који ће понудити оружје за нови век.

Гаранд – име међу великанима

На расписани конкурс, који је победнику доносио огроман посао и уносну зараду, јавили су се све сами великани америчког оружарског умећа попут Бровинга, Томпсона, Педерсена, конструктори који су златним словима уписани у историју светских оружарских легенди. По одлуци генерала Џона Шермана, председника конкурсне комисије, победила је пушка једног Канађанина – Џона Ц. Гаранда, који ће након тога и сам ући у ред великана

Џон Гаранд са својом пушком

историје војног оружја у светским размерама.

Гаранд је почео да ради на решењу полуаутоматске пушке почетком 1920, а патент је завршио и спремио за финалну серијску производњу априла 1930. године. Пушка је стандардизована као М1 „гаранд” тек 9. јануара 1936, а због различитих процедуралних и техничких тешкоћа прва серијска производња кренула је тек почетком наредне године. Званични назив пушке у службеној употреби гласио је United States Rifle, Caliber .30, M1.

Техничке карактеристике тог оружја су занимљиве, јер пушка има тежину од 4,3 килограма, дужина оружја је 1.100 mm, дужина цеви 609,6 mm и прима осам метака калибра .30-06. Пунила се одгоре,

шаржером од осам метака, а скелетизовани оквир је након испаливања последњег метка био избациван према горе, што је производило карактеристичан звук, лако препознатљив савезничким војницима за време борби у Другом светском рату.

Систем рада пушке „гаранд” заснивао се на повратку дела барутних гасова који гурају затварач, који ротацијом у цеви брави са две брадавице, што се показало као поуздан и добар систем за експлоатацију у борбеним условима. Пушка је имала веома прегледан и добро решен диоптерски задњи механички нишан, који је омогућавао прецизну паљбу америчких војника, чак и на даљинама већим од две стотине метара, што је у борбеним условима одличан резултат. Увезбан стрелац могао је да испали до

50 метака за минут, што је била велика ватрена моћ, ако се упореде обртночепне пушке, којима су углавном биле наоружане пешадијске јединице сила Осовине (наравно, уз предвиђено формацијско аутоматско оружје и митраљезе).

Из те пушке могле су да се испалују тромблонске мине, чиме је темељно обучен војник могао да онеспособи утврђене тачке непријатељске одбране и оклопена средства. „Гаранд М1“ имала је амерички војни бајонет М1905 дужине 40,6 см, да би се у време ратне производње увео М1942, који је имао пластичне делове уместо скупљих дрвених. За пушку М1 „гаранд“ уведен је и краћи бајонет М1 Bayonet дизајниран за то оружје и дугачак 25,4 центиметра. Била је то сасвим довољна дужина ножа за европско ратиште, док је дуже сечиво старијег модел М1905 било много погодније за азијско бојиште покривено густом џунглом и високим растињем, где је нож имао значајну улогу мачете у пробијању кроз бујну вегетацију. Важно је истаћи да су Јапанци имали дугачке пушке „арисака“ и дуг бајонет, а на том бојишту се у самоубилачким јуришима много чешће користио нож на пушци у борбама прса о прса. Такав ратни сценарио је на европском бојишту био права реткост, тако да је кратки бајонет

био сасвим прихватљиво решење за трупе које се нису бориле у Азији.

Огромна производња

„Гаранд М1“ показала се као пушка која има изразиту доминацију у борбеним условима јер је америчким трупама, захваљујући метку .30-06. и полуаутоматском систему рада, пружала предност како на европском ратишту над немачким обртночепним карабином Mauser K98 (калибра 7,92×57 mm), тако и на ратишту југоисточне Азије и Океаније, где су јапанске снаге биле наоружане такође обртночепном Arisakом Мејџи 38 у још слабијем калибру (6,5×50 mm, тек крајем рата Туре 99 прављен је у јачем калибру 7,7×58 mm).

Произвођено је више подмодела пушке, тако да је карабинска верзија М1 „гаранда“ за официре прављена са скраћеном цеви од 18 инча (стандардни модел био је од 22.75 инча). Под ознаком М1А1 (од речи – аирборне) прављен је карабин за падобранске трупе, уз знатно олакшање тог модела пушке „гаранд“. Прављена је и снајперска верзија пушке „гаранд“, која се користила под ознаком М1Ц, и која је показала да полуаутоматске снајперске пушке имају предност над обртночепним. У бор-

беним условима када гађа из полуаутоматског снајпера, војник има могућност да брзо испали следећи метак, а да при том не скида кончаницу са циља на који пуца. Полуаутоматска пушка, као што је „гаранд“, лако преноси снајперску ватру на следећи циљ, што је велика предност над стандардним обртночепним снајперима Другог светског рата (поменимо само немачки М98 К, јапанску Arisaku Туре 97 или совјетски „мосин наган“). Снајперска верзија „гаранда М1Ц“ била је опремљена напредном и за своје време квалитетном оптиком М84, што је ту пушку, у комбинацији са одличним калибром .30-06., чинило озбиљним оружјем за снајперска дејства у Другом светском рату.

Након уласка САД у рат М1 „гаранд“ доживео је огромну продукцију, а производили су је следећи амерички оружарски гиганти: „National Armory“ из Спрингфилда произвео је, од 1935. до 1957. године, 4.617.000 примерака; „Winchester Repeating Arms Company“ произвела је, од 1940. до 1945. године, 513.580 пушака; компанија „Harrington & Richardson“ направила је, од 1951. до 1954. године, 445.600 пушака, а „International Harvester“ у истом периоду прави 457.750 комада. Збирно се процењује да је направљено више од шест милиона „гаранда“, а та је пушка од Другог

светског рата, преко Корејског рата, коришћена све до Вијетнама у разним верзијама. Захваљујући америчкој помоћи савезничким државама коришћена је и у великом броју земаља доста дуго након повлачења из употребе у САД (крајем педесетих година). Када је Италија приступила НАТО-у, од америчке војска добила је велики број пушака М1 „гаранд“ из ратних резерви. Те пушке инжењери из „Берете“ су незнатно дорадили и то скраћивањем цеви на 20 инча (2,75 инча краће од стандард-

Америчка пешадија дејствије пушкама Springfield на Куби

ним М1 пушака), додавањем магацина са 20 метака и то у калибру 7,62 mm НАТО. Пушке су преправљане за италијанску армију под називом БМ-59, а прављена је и падобранска верзија са још краћом цеви од 18,5 инча.

Калибар као заштитни знак

Америчка армија је на болним искуствима шпанско-америчког рата имала идеју да распише и конкурс за нови војнички метак око кога ће се развијати све конструкције пушака, које су формацијски биле предвиђене за опремање војске. Задатак који су почетком 20. века амерички генерали поставили пред конструкторе био је једноставан: пронаћи ефикаснији, јачи

У ЛИЧНОМ НАОРУЖАЊУ ДРАЖЕ

Чувени амерички генерал Џорџ С. Патон назвао је пушку М1 „гаранд“ једном од највећих битака против снага Осовине, јер су нацистичке главешине због ефикасности тог оружја биле приморане да појачају производњу полуаутоматских пушака, што је додатно оптеретило њихове ионако лимитиране капацитете ратне производње.

Занимљив је податак да је и на овим просторима за време Другог светског рата било поменутих пушака, што се може видети на основу старих, ратних фотографија. Тако је забележено да је генерал Дража Михајловић, командант четничких снага тј. Југословенске војске у отаџбини, носио карабинску верзију која се код нас у литератури наводи и као УС М1 „гаранда“, која је због краће цеви и мање тежине била предвиђена за командујуће офицере и неборачке службе (позадинске јединице, везисте, артиљерце и сл.). Вероватно је генерал Михајловић поменути „гаранд“ карабин добио од представника америчке војне мисије који су боравили у његовом штабу све до друге половине 1944. године. Како је Јосип Броз Тито на поклон од совјетске војне мисије добио чувени аутомат ППШ 41 „шпагин“, очигледно је да је наоружање Драже Михајловића био амерички „гаранд“, јер се по свему судећи и у избору личног оружја огледао идеолошки сукоб на линији четници – партизани.

Дејство из пушке М1 „гаранд“ на европском ратишћу у Француској, зима 1944.

и бржи метак од тада неприкосновених 8×57 Mauser и 7×57 Mauser, који су у то време сматрани као врхунски војнички калибри. Оружарски гигант из Спрингфилда је за већ поменути пушку М1903 предвидео калибар .30-30, али је тај метак сматран за неадекватно решење.

Конструктори из Спрингфилда су експериментисали и коначно направили сјајни .30-06., који је у наоружање америчке војске уведен 15. октобра 1906. као службени метак (због године увођења у службу последње две цифре су у ознаци калибра, а званични назив је „30 са-

libre, Model of 1906“). Ознака која се среће за .30-06 јесте и милиметарска 7,62×63 Springfield, тако да читаоце не треба да буди јер је реч о истом метку.

Новим метком амерички војници били су више него задовољни, јер је решавао све постављене борбене ситуа-

Дража Михајловић са карабином „гаранд“ на леђима

ције: био је ефикасан до 1.000 m, а за пушку M1 „гаранд“ предвиђен је метак тежине 9,8 g, који је у режиму полуаутоматске ватре пружао прихватљив повратни трзај за стрелца и могућност прецизног поготка на циљ (почетна брзина зрна на устима цеви износила је одличних 853 m/s). Са калибром .30-06. америчке трупе прошле су Први и Други светски рат, коришћен је у Кореји, Вијетнаму и свим великим сукобима. Тај метак се показао и као одличан избор у режиму аутоматске ватре, али са јачом грамажом и ту је уведен метак од 11,29 g (зрно од 173 grain), који је коришћен у пушкомитраљезу Browning M1919 BAR и митраљезу Browning M1919 VMG. Америчка војска је за своје потребе увела муницију од чак 16 различитих врста и то од бојеве, запаљиве, панцирне, обележавајуће до маневарске.

Треба поменути и чињеницу да је .30-06. сигурно један од најпопуларнијих ловачких калибара у свету, али и код нас, јер је након свеprisутног 8×57 у разним ловачким витринама на другом месту наш великан (води мртву трку са .308 Winchester или по војнички 7,62×51 НАТО). Тај метак је одличан ловачки избор због широке лепезе грамаже зрна, али и велике зауставне моћи, добре путање зрна и осталих карактеристика, које му омогућавају одстрел и најкрупније европске дивљачи. Можемо закључити да су пушка M1 „гаранд“ и метак .30-06. умешан spoj техничког умећа и балистичких перформанси које дају добитну комбинацију у борбеним условима, што се показало на бојним пољима Нормандије, Окинаве, Сицилије.

„Гаранд M1“ је верно служила америчку војску све до 1957. године када је замењена новијом полуаутоматском пушком M14, али је у многим земљама, америчким савезницима, остала у употреби још дуго година као осведочено добра и квалитетна полуаутоматска пушка, велике борбене вредности. Прави култ обожавања пушке M1 „гаранд“ постоји у САД, где делују удружења колекционара и љубитеља тог оружја, које се тамо цени и поштује као незаобилазни великан савезничке победе у Другом светском рату. ■

Др Владимир БАРОВИЋ

Амерички војник на крају рајта заробљава припадника Вермахта

ОРУЖЈЕ СУДЊЕГ ДАНА

АТОМСКА ЕНИ

Прва и једина нуклеарна проба штипа М65 у операцији „Ајшоуи Ношхол“ изведена 25. маја 1953. на полигону у Невади

Амерички атомски топ М65 једно је од најконтроверзнијих средстава ратне технике, које се појавило и ушло у оперативну употребу након завршетка Другог светског рата. Прича о њему сеже у 1944, када је команда америчке војске у новембру ургентно тражила да се развије топ велике ватрене моћи, домета и мобилности. Намена тог средства била би усредсређена на наносење удара дубоко у непријатељској позадини, првенствено по јако утврђеним циљевима, фортификацијама, комуникационим центрима, те неутралисање и издавање контраудара по непријатељевој артиљерији великог домета. Очигледно, наслућивао се скори крај рата, па је америчкој војсци било потребно средство које би на бојишту само убрзало след догађања у корист савезника.

Почетак и развој

Иако се топ М65 није исказао на бојишту, 1946. појављује се прототип означен као Т1, калибра 240 mm, развијен у

Атомски топови били су оруђа великог калибра и габарита, пројекти који су, показале се, служили за „краткотрајну употребу“ јер су масовном производњом ракетног оружја убрзо пали у заборав. Срећом по људски род, никад нису употребљено за оно чему су били намењени, али су оставили дубок траг у историји развоја оружја за масовно уништење.

војној фабрици „Вотерлит арсенал“. За развој транспортно-вучног средства био је задужен огранак исте фирме „Вотертаун арсенал“. На самом почетку развоја новог оруђа размишљало се у два правца – да ли да топ буде вучен или да има свој погон. Преовладала је прва опција, а разлог је био прост – толику грдосију тешко би било сместити на било коју познату самопокретну платформу тог времена.

За главног конструктора новог „чуда технике“ изабран је Роберт Шварц, геније свог времена, човек који је буквално био и цео тим – сам је направио идејне скице за само 15 дана. Читав пројекат био је најстроже чувана тајна, за коју је знао само мали круг људи. Колико се придавао значај тајности нека илуструје чи-

њеница да је Шварц буквално био у некој врсти својеврсног притвора, „под кључем“ свих 15 дана у пројектној соби у Пентагону под будним оком стражара.

У периоду од 1947. до 1950. укупно су финализирана само два примерка топа Т1, која су тестирана на војном полигону Аберден у држави Мериленд. Иако су успешно прошли све тестове, војска није била баш одушевљена јер је тражила убојитије средство од произведеног. Међутим, нису морали дуго да чекају – убрзани развој атомског оружја и почетак хладног рата, може се рећи, већ на самом почетку одредили су будућу намену тог средства.

Како није стигао да дочека завршетак Другог светског рата, топ је добио нову улогу „малог тактичког нуклеарног

средства” намењеног у првом реду за концентрисано наношење брзих удара по непријатељској живој сили, а и спречавању продора совјетских тенковских дивизија стационираних на територији новоформираних чланица Варшавског уговора (ВУ).

На основу већ постојећих прототипова топова Т1, те заплењених планова немачког железничког топа К5 калибра 280 mm, у мају 1950. започет је пројекат потпуно новог топа калибра 280 mm, да би финални производ био готов већ крајем исте године. „Вотерлит арсенал”, фирма која је израдила први прототип Т1, пожртвовано је радила и на овом пројекту – нови топ добио је ознаку Т131.

У пролеће 1951. развијен је и специјални лафет-носач топа Т131, ознаке Т72 (каснија серијска ознака М30) који је задржао свој првобитни изглед и у каснијој фази и производњи топова Т131.

У октобру 1952. први пут су у јавности приказана три топа Т131 на полигону у Абердену. Топ је положио све задате тестове, те се приступило серијској производњи. Од почетка 1951. до краја 1953. израђено је двадесет топова Т131.

Пројектили новог топа

Упоредо са развојем новог топа, почео је развој првог пројектила у историји са атомским пуњењем. Како до тада није постојало слично оружје, искориштен је конвенционални тренутно-фугасни (ТФ) пројектил 280 mm серије Т122, тежине 274 kg, у који је успешно

интегрисано нуклеарно бојево пуњење W-9 снаге 15 килотона. Тај пројектил добио је ознаку Т-124.

Маса пројектила Т-124 била је увелико повећана у односу на стандардни – 364 kg, а домет је износио 24.000 метара. Према руским обавештајним подацима, произведено је 80 пројектила Т-124 са нуклеарним бојним пуњењем. Средином педесетих година прошлог века тај пројектил замењен је усавршеном верзијом са нуклеарним бојним пуњењем ознаке W-19, који је означаван и као Т-315. Његова маса износила је 272 kg, а имао је повећан домет од 30.200 метара. Поред нуклеарних пројектила, топ је имао и вежбовну муницију са конвенционалним пуњењем ознаке Т-299.

Брзина паљбе била је ограничена на један пројектил на свака четири минута.

Тегљачи

Како је топ Т131 био прилично робусно и тешко средство (тежина са лафетом је 42,5 тона), „Вотертаун арсенал”, као носилац пројекта, добио је задатак да конструише специјално возило за превоз тако специфичног оруђа. То није било нимало једноставно, јер је дужина топа са лафетом била око 26 метара. Наиме, да би се такво средство могло уопште кретати и маневрисати, морало је у неку руку да има две погонско-маневарске јединице за кретање напред-назад.

Идејна решења тражена су у тегљачима Т1 и Т4 за превоз тенкова које су још током рата одвојено развијале две фирме „Кук брадерс” и „Р.Г. Ли Турну”, али су оба одбачена као непрактична и неодговарајућа својој намени. По-

Прво јавно приказивање топа М65 на полигону у Абердену – припрема топа за бојево гађање конвенционалним пројектилима

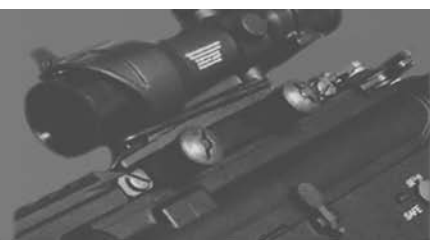

Тегљач Т10 – у првом плану погонска јединица Т10А

зната фирма за производњу тешких камиона „Мак” (МАСК) развила је 1945. пилот пројекат „дуплог” тегљача ознаке Т8, који ће касније и послужити као основа за развој идентичног средства намењеног транспорту атомског топа. Посматрајући период кад је развијен, Т8 имао је ултрамодеран дизајн, несвакидашњи за то време, те се увелико разликовао од сличних средстава развијаних у ратном периоду. Прототипска верзија Т8Е1 тренутно је испуњавала тражене захтеве – две погонске јединице опремљене су тенковским моторима Форд ГАА В8.

Укупна тежина целог средства била је 43 t, а носивост је декларисана на

АРСЕНАЛ

36 тона. Дужина тегљача Т8Е1 износила је 18 метара. Како те мере нису одговарале будућој намени, приступило се модификацији, која је 1950. резултирала појавом новог тегљача ознаке Т9, дужине 22 метра.

Нови Т9 је на путу развијао максималну брзину од 50 km/h. Ипак Т9 није био финални производ, већ његов наследник тегљач Т10, који је развијен из Т9 и произведен у фабрици „Кенворт мотор трак компани“. Састојао се од предње „А“ и задње „Б“ јединице, тј. погонско-управљачких група. Т10 је произведен као прототип под том ознаком само у једном примерку. Њега убрзо наслеђује серијски модел који је носио ознаке М249 (Т10А), предња погонско-управљачка група, и М250 (Т10Б), задња погонско-управљачка група.

Свака погонско-управљачка јединица базирана је на концепту 4x4, погоњене бензинским ваздушно хлађеним шестоцилиндричним моторима Континал АО-895-4, снаге 375 КС. Возило је имало по једног возача и по једног помоћника у свакој јединици, што је чинило посаду од четири члана. Возач у предњем делу, који је био уједно и командир возила, имао је потпуну контролу над оба возила у смислу контроле кочења и управљања, а између обе погонске јединице постојала је стално успостављена интерна радио-телефонска ве-

за. Кабински део био је потпуно металне конструкције (алуминијум). Обе погонске јединице имале су скоро идентичне хидрауличке управљачке команде са минималним разликама између њих. Возила су имала ваздушне кочнице.

Свака погонска јединица била је дужине око десет метара, ширине три метра и висине која је варијала у зависности од резервног точка иза кабине на предњој јединици, али није прелазила 3,20 метара. Тежина погонских јединица А и Б, у зависности од верзије, износила је од 16 до 17 тона. Возила су могла да развију максималну брзину од

У периоду 1952/53. укупно је израђено 66 возила, која су се распоређивала на свега 20 топова. Током 1953. нови тегљач коначно је стандардизован и преведен као интегрални део комплета атомског топа Т131, касније ознаке М65.

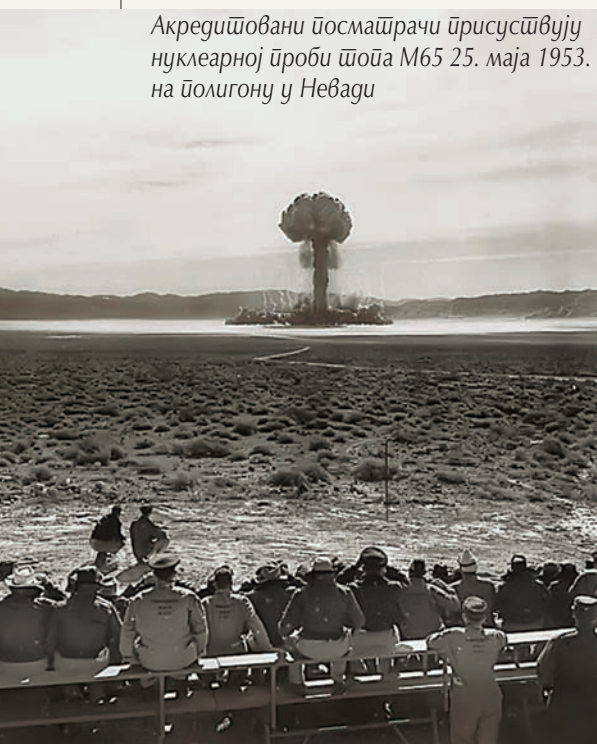
Тест и оперативна употреба

Први тестови са атомским топом М65 везани су за операцију тајног назива „Апшот нотхол“ (Upshot Knothole). Изведена је под будним оком комисије за атомску енергију (АЕС) на тест-полигону

Тој М65 снимљен у месту Баумхолдер, Западна Немачка, децембра 1954. године

Акредитовани посматрачи присуствују нуклеарној проби топа М65 25. маја 1953. на полигону у Невади

63 km/h, али се обично, с обзиром на габарите, кретало препорученом крстарећом брзином од 40 km/h. Са пуним резервоаром од 530 l могло је да пређе максимално 280 километара.

Топ је, како је напоменуто, смештен у лафет-носач ознаке Т131, то јест М65. Робусни топ са лафетом имао је дужину од готово 26 m, а лафет је био дуг 11 метара. Целокупна тежина износила је 24,5 тона.

Топ је испаливао ТФ пројектил Т122 тежине 274 kg на максималну даљину од 28.712 m, а имао је могућност покретања цеви од 0 до 55 степени по елевацији, те до 15 степени по хоризонталу. Занимљив је и податак да је животи век цеви декларисан да издржи 300 испаливања. Превођење топа из маршевског у положај за дејство по норми износило је 20 минута.

у Невади. За ту прилику на полигон су допремљена два топа М65, која су претходно извела десетак припремних гађања са конвенционалним пројектиlima.

Тестови су трајали од 17. марта до 4. јуна 1953. године. То је био мешовити тест различитог нуклеарног оружја, где је изведено једанаест нуклеарних проба. Пред готово 700 посматрача, 25. маја 1953, топ М65, серијске ознаке No.9, имао је тада прву и једину прилику да испали нуклеарни пројектил Т129 са петнаесткилотонском нуклеарном бојном главом В-9. Детонација се десила на удаљености од 11 километара и 160 метара изнад предвиђене зоне (тзв. Area 5).

Период хладног рата увек је био прича за себе. Како се у то време практиковала употреба љуштва при тестирању нуклеарног оружја да би се што боље сагледале све могућности атом-

ске енергије, без обзира на последице, тако је и овде непосредно пре детонације у контаминирану зону послата припремљена јединица од 2.600 људи, који су у реалној ситуацији симулирали напад на два објекта у зони удаљена око 2,5 km од нулте тачке. На седамсто метара јужно од нулте тачке, мањи део људства успео је да се пробије, али је морао да се заустави под огромним налетима ветра и прашине, након чега су повучени јер су им здравље и животи увелико били нарушени. Непосредно након ове сулуде авантуре одлучено је да се овакви и слични тестови обуставе и не понављају, јер је констатовано да су високоризични и изузетно опасни за људе. Тест је заузврат испунио очекивања, те је дато зелено светло на убрзано опремање јединица првим примерцима серијских модела М65.

Америчка Седма армија прва је по приоритету добила атомске топове годину дана пре првог атомског теста. Први примерци испоручени су пољском артиљеријском батаљону (Field Artillery Battalion – FAB), распоређеном у Форт Силу и Форт Брегу. Из тих центара преруђано је и пет батаљона, који су такође припадали Седмој армији, формацијски распоређених у Западној Европи, у саставу 42. пољске артиљеријске групе Седме армије у Западној Немачкој. Они су добили топове наредне године, тачније 30 јуна 1954. године. Осим њих, постојао је и пољски артиљеријски батаљон у саставу Осме армије у Кореји.

Реорганизацијом нових тактичких нуклеарних јединица, пољским артиљеријским батаљонима убрзо су придодати и ракетни нуклеарни батаљони (FAMB) наоружани ракетним пројектиlima кратког домета „онест Џон“ (Honest John M31) (укупно четири батаљона) и „керпорел 2“ (укупно шест батаљона), што је на послетку чинило мешовиту нуклеарну групу састављену од 16 батаљона.

Ти мешовити артиљеријско-ракетни батаљони до 1963. доживели су још неколико формацијских измена сходно тенденцији модернизације тог рода америчке војске. Наиме, осим што су варирали бројеви артиљеријског и ракетног оруђа по батаљонима, доласком нових ракетних система („редстон“ и „лакрос“, а касније „онест Џон“ М50 и „першинг“),

те увођењем топова 203 mm са нуклеарним пројектилом мањег калибра, после 11 година сви атомски топови М65 повучени су из активне службе. Децембра 1963. расформирана су и три последња батаљона наоружана топовима М65. Тако је стављена тачка на причу о овом топу. Од укупно 20 произведених оруђа, осам их је преостало као експонати по разним музејима широм САД, укључујући и музеј у Абердену, месту где је први пут тај топ приказан у јавности.

Совјетски одговор

Совјетски обавештајци су са закашњењем обавестили Москву и послали прве податке о томе да Американци развијају топ велике ватрене моћи који је способан да испалује атомске пројектиле. Потом је Москва, сазнавши о каквом је средству реч, по убрзаном поступку издала директиву да се одмах приступи развоју сличног средства, као одговор. И док су Совјети тек развијали свој први прототип, М65 је одавно био оперативан. Међутим, већ у старту Руси су наишли на, наизглед, непремостив проблем – избор одговарајућег калибра који би могао да парира америчком топу. Сличног калибра до 300 mm није било на располагању и наоружању Црвене армије, па су Руси брже-боље дошли на идеју да прераде калибар тешког бродског топа калибра 406 mm и прилагоде га за употребу са самоходног возила. Чинило се да је та варијанта једина могућа, а показало се да су исправно размишљали.

Пројекат под називом Објект 271, заснован на прерађеној и ојачаној шаси-

ји тешког тенка Т-10, завршен је 1955, а први самоходни топ од четири укупно произведена оруђа појавио се 26 децембра 1956. године. Носилац пројекта и финализатор био је „Лењинградски завод Киров“.

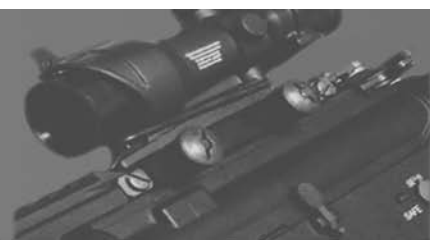
Четири серијска возила, која су добила ознаку 2А3 „конденсатор“, продефиловала су на совјетској војној паради новембра 1957. године. То је било премијерно приказивање тог застрашујућег и до тада невиђеног оруђа. Западни аналитичари, који су помно пратили и анализирали свако појављивање нових совјетских оруђа, били су запањени појавом „конденсатора“ и „трансформатора“.

У руској литератури ионако има мало података о тим средствима, али је упечатљив пасус који говори о томе како је реаговала „почасна ложа“ на Лењинском маузолеју, састављена од акредитованих страних војних аташеа и представника дипломатског кора. Руси су то узнемирење и жамор описали као да је „експлодирала бомба“ међу њима. Очигледно да је очекивани ефекат изненађења постигнут у потпуности. Оно што је присутне посматраче највише импресионирао јесте калибар који је био скоро дупло већи од „атомске Ени“. Огромна цев дужине 20 m са огромним отвором деловала је несвакидашње и нестварно.

„Конденсатор“ је имао топ калибра 406 mm и пројектил тежине од 570 килограма. Бојни комплет, који је био у склопу возила, сачињавала су три пројектила – један спреман у цеви и два у резерви. Домет тог колоса износио је 25.600 km са брзином паљбе од једног

Четири совјетска „трансформатора“ у маршевском борбеном покрету снимљена на булевару испред Црвеног штрајера њочешка војне параде

пројектила на сваких пет минута. Див од 65 тона развијао је максималну брзину од 30 km/h, а покретан је турбодизел мотором снаге 750 КС. По неким руским изворима, наводи се да је тачан назив за ово оруђе ознака 2А3, а да се само топ са механизмом означавао као „конденсатор“.

Кад говоримо о Русима, код њих изненађењима никад није било краја – упоредо са развојем „конденсатора“ Совјети су развијали и пројекат атомског минобацача под радним називом Објект 173. Рађен је у истом заводу као „конденсатор“, а 1957. завршена су четири серијско-прототипна модела, који су продефиловали на новембарској паради заједно са „конденсаторима“. За конструкцију и израду 420 mm глатке минобацачке цеви дужине 20 m био је задужен војни завод „Барикада“. Слично као и код „конденсатора“ постојале су две ознаке серијских модела – оруђе је означено са 2Б1 ОКА, а цев и механизам као „трансформатор“.

И то средство базирало се на шашији тешког тенка Т-10. Оба оруђа била су слична, али само на први поглед. Због те своје сличности многи су их мешали, па стога у литератури постоји доста контрадикторних података.

Вредно је напоменути да су на ојачану шасију тенка Т-10 додати и хидроамортизери, како би компензовали огромну ударну силу створену при опаљењу пројектила. На „конденсатору“ су при првим ватреним пробама страдавали лењивци и уочена су повећа оштећења на појединим склоповима. Конструктори су у ходу отклањали слабости и применили значајна конструкциона побољшања. Стечена позитивна искуства применили су при изради атомског минобацача.

Колика је била стварна сила при опаљењу минобацачког пројектила тежине 750 kg илуструје податак да се оруђе тешко 55 t после опаљења померало за неколико метара уназад, иако је било „утврђено“ у положају за гађање. Стога је посада увек имала проблем са тачним навођењем пројектила на циљ, што је решавано грубом проценом. „Трансформатор“ је имао идентичну погонску групу и брзину кретања као и „конденсатор“.

НЕМАЧКА ЕПИЗОДА

Стационирање топова М65 у пољске артиљеријске батаљоне у Западној Немачкој изазвало је узбуну и пометњу међу Совјетима. Међутим, већу узбуну и главобољу ти топови донели су обичним немачким грађанима. Американци су на почетку волели да их провозају кроз немачке градове како би изазвали одушевљење и страхопоштовање домицилног становништва. Такође, знајући да Западна Немачка врви од совјетских шпијуна „парадирање“ је, намерно или не, било наменски одрађивано како би Совјети изблиза видели чиме располажу њихови противници. Али најмању корист од тог парадирања имали су Немци – огромна машинерија уопште није била погодна за маневрисање уским улицима немачких градова, тако да су Американци правили штете на фасадама и ћошковима зграда које су им се нашле на путу. После бројних притужби Американци су на крају престали са праксом проласка кроз насељена места и јединице премештали споредним путем.

Занимљиво је да је посаду овог средства чинио само један човек – возач-механичар. Остали послужιοци превозени су пратећим возилима. Борбени комплет сачињавала је само једна мина. По мишљењу конструктора, то је било сасвим довољно за наносење првог удара по непријатељу. Постојале су две врсте пројектила за тај минобацач – један тежине 750 kg и домета 45 km и пројектил од 650 kg домета 25 километра. Вероватно је реч о допунском пуњењу, чим је створена толика разлика у домету.

За разлику од америчког топа, код којег је доста података доступно у јавности, за та два руска средства подаци се тешко проналазе. Колико су они били ефикасни, остаје непознаница. Битно је да су и та средства повучена из употребе средином шездесетих година прошлог века.

И данас, као и пре скоро 50 година, постоје различити опречни ставови колико су ти топови уопште били корисни и исплативи. Неки војни аналитичари подржавају тезу да је топ М65, иако се никад на сву срећу није доказао у правој улози, својом појавом имао велик психолошко-пропагандни ефекат. Гледајући другу страну, руски топ и минобацач такође су по многима оправдали своју улогу и циљ сејањем страха и панике. Иако их није било у толиком броју велики калибар је по свему судећи одиграо пресудну улогу у односу на бројност. Но, можемо се сложити у једном – та оруђа обележила су еру хладноратовске трке у наоружању. Можда и нису била толико позната у јавности као друга сличне намене, али су их упамтили они против којих су били намењени. ■

Зоран ВУЛОВИЋ